

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ԵՐՐՈՐԴ ԲԱԺԱՆՍՈՒՆՔ

ՎԻՐԱՔՅԱՆՆ ԸՆԴԴԵՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

(զանգատ թիվ 40094/05)

ՎՃԻՌ

ՍՏՐԱՍԲՈՒՐԳ

2 հոկտեմբերի 2012թ.

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ

02/01/2013

*Սույն վճիռը վերջնական է դարձել Կոնվենցիայի 44-րդ հոդվածի 2-րդ կետի
համաձայն: Այն կարող է ենթարկվել խմբագրական փոփոխությունների:*

Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով,

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (Երրորդ բաժանմունք),
հանդես գալով Պալատի հետեւյալ կազմով՝

Ջուսեփ Կասադեվալ [Josep Casadevall]՝ *Նախագահ,*

Էլբերտ Մայեր [Egbert Myjer],

Կորնելիու Բիրսան [Corneliu Bîrsan],

Ալվինա Գյուլումյան [Alvina Gyulumyan],

Ժան Սիկուտա [Ján Šikuta],

Լուիս Լոպես Գեռա [Luis López Guerra],

Քրիստինա Պարդալոս [Kristina Pardalos]՝ *դատավորներ,*

եւ Սանտիագո Քեսադա [Santiago Quesada]՝ *Բաժանմունքի քարտուղար,*

2012 թվականի սեպտեմբերի 11-ին անցկացնելով դռնփակ
խորհրդակցություն,

կայացրեց հետեւյալ վճիռը, որն ընդունվեց նույն օրը.

ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԸ

1. Սույն գործը հարուցվել է «Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար
ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիայի (Կոնվենցիա) 34-րդ
հոդվածի համաձայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի
պրն Գրիշա Վիրաբյանի (դիմումատու) կողմից ընդդեմ Հայաստանի
Հանրապետության՝ 2005 թվականի նոյեմբերի 10-ին Դատարան ներկայացված
գանգատի (թիվ 40094/05) հիման վրա:

2. Դիմումատուին ներկայացրել են Լոնդոնում գործող Մարդու
իրավունքների քրդական ծրագրի (KHRP) իրավաբաններ տկն Լ. Քլարիջը, պրն Մ.
Մյուլլերը, պրն Թ. Օթթին, պրն Ք. Յիլդիզը, Երեւանում գործող իրավաբան պրն Տ.

Տեր-Եսայանը, ինչպես նաև փաստաբան չհանդիսացող իրավաբան պրն Ա. Ղազարյանը: Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը (Կառավարություն) ներկայացրել է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազոր ներկայացուցիչ պրն Գ. Կոստանյանը:

3. Դիմումատուն պնդել է, մասնավորապես, որ ոստիկանությունում արգելանքի տակ պահվելու ընթացքում իրեն ենթարկել են խոշտանգումների, եւ խոշտանգումների վերաբերյալ իր պնդումների առնչությամբ որեւէ արդյունավետ քննություն չի իրականացվել, իր դեմ հարուցված քրեական վարույթի կարճման հիմքերով խախտվել է անմեղության կանխավարկածը, եւ որ իր նկատմամբ վատ վերաբերմունքի պատճառն իր քաղաքական հայացքներն են եղել:

4. 2008 թվականի սեպտեմբերի 10-ին Երրորդ բաժանմունքի նախագահը որոշել է գանգատի մասին ծանուցել Կառավարությանը: Որոշվել է նաև միաժամանակ որոշում կայացնել գանգատի ընդունելիության եւ ըստ էության քննության վերաբերյալ (29-րդ հոդվածի 1-ին կետ):

ՓԱՍՏԵՐԸ

I. ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԸ

5. Դիմումատուն ծնվել է 1958 թվականին եւ ապրում է Հայաստանի Արարատի մարզի Շահումյան գյուղում:

Ա. Գործի նախապատմությունը

6. Դիմումատուն եղել է տվյալ ժամանակահատվածում Հայաստանում հիմնական ընդդիմադիր կուսակցություններից մեկի՝ Հայաստանի ժողովրդական կուսակցության (ՀԺԿ) անդամ:

7. 2003 թվականի փետրվար եւ մարտ ամիսներին Հայաստանում տեղի են

ունեցել նախագահական ընտրություններ: Դիմումատուն ընտրություններում եղել է հիմնական ընդդիմադիր թեկնածուի՝ ՀԺԿ-ն ներկայացնող թեկնածուի վստահված անձ: Ընտրություններից հետո, որոնցում հաղթել է գործող նախագահը, ընտրությունները դիտարկող միջազգային դիտորդական առաքելությունը եզրակացրել է, որ ընտրական ամբողջ գործընթացը չի համապատասխանել միջազգային չափանիշներին: Ինչպես պարզվում է, դրանից հետո կազմակերպվել են զանգվածային բողոքի ակցիաներ: ՀԺԿ թեկնածուն ընտրությունների արդյունքները բողոքարկել է Սահմանադրական դատարանում, որը 2003 թվականի ապրիլի 16-ին առաջարկել է, որ Հայաստանում մեկ տարվա ընթացքում անցկացվի վերընտրված նախագահի վստահության հանրաքվե:

8. Քանի որ 2004 թվականի ապրիլին լրացել է մեկ տարվա վերջնաժամկետը, վերընտրված նախագահի լեգիտիմությունը վիճարկելու համար ընդդիմությունը ծավալել է քարոզարշավ եւ սկսել է երկրի ողջ տարածքով անցկացնել հանրահավաքներ՝ իր պահանջները ներկայացնելու համար: 2004 թվականի մարտ եւ ապրիլ ամիսներին անցկացվել են բազմաթիվ հանրահավաքներ, որոնց փաստորեն մասնակցել է դիմումատուն: Նա պնդել է, որ իշխանությունները պատասխան գործողություններ են ձեռնարկել՝ ձերբակալելով եւ ահաբեկելով ընդդիմության համակիրներին, այդ թվում՝ իրեն: Ըստ նրա, իրեն ոստիկանական բաժանմունք տանելու մտադրությամբ ոստիկանության ծառայողներն այդ ժամանակահատվածում ամեն օր այցելել են Շահումյան գյուղում գտնվող իր տուն, որտեղ բնակվում էր իր մայրը: Ինքը ստիպված է եղել տնից հեռու մնալ եւ թաքնվել Երեւանում:

9. Ընդդիմադիր կուսակցությունների կողմից 2004 թվականի ապրիլի 12-ին Երեւանի Ազատության հրապարակում կազմակերպվել է հանրահավաք, որից հետո կազմակերպվել է երթ դեպի նախագահական նստավայր: Հանրահավաքին մասնակցել են մոտ 10 000-ից 15 000 մարդ, այդ թվում՝ դիմումատուն: Ինչպես պարզվում է, ոստիկանությունը 2004 թվականի ապրիլի 13-ին՝ մոտավորապես գիշերվա ժամը 2-ին, ի վերջո կարողացել է ցրել ամբոխը:

Բ. Դիմումատուի ձերբակալումը եւ նրա նկատմամբ ենթադրյալ վատ

վերաբերմունքը*1. 2004 թվականի ապրիլի 23-ին դիմումատուի ձեռքակալման փաստական հանգամանքները*

10. Ըստ ոստիկանության նյութերի՝ 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ ժամը 17:05-ին, Արտաշատի ոստիկանության բաժին անանուն հեռախոսազանգ է ստացվել, որով պնդել են, որ 2004 թվականի ապրիլի 12-ի հանրահավաքին մասնակցելու ժամանակ դիմումատուն հրազեն է կրել, որը դեռ նրա մոտ էր: Երկու ոստիկանության ծառայողների՝ Ռ.Ս.-ին եւ Ա.Ս.-ին կարգադրվել է դիմումատուին բերել ոստիկանության բաժին:

11. Դիմումատուին Արտաշատի ոստիկանության բաժին բերման ենթարկելու արձանագրության համաձայն՝ դիմումատուին տարել են այնտեղ 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ ժամը 17:40-ին՝ հրազեն կրելու եւ ոստիկանության ծառայողներին ուղղված հայհոյանքներ ասելու, ինչպես նաեւ նրանց օրինական կարգադրություններին չենթարկվելու կասկածանքով: Նշվել է, որ դիմումատուն հրաժարվել է ստորագրել արձանագրությունը:

12. Ժամը 17:50-ին դիմումատուն ենթարկվել է խուզարկության՝ ձեռքակալումն իրականացնող՝ ոստիկանության ծառայող Ռ.Ս.-ի եւ ոստիկանության մեկ այլ ծառայող Ա.Ս.-ի կողմից, երկու վկաների ներկայությամբ, ինչի ժամանակ հայտնաբերվել է բջջային հեռախոս եւ կրակայրիչ: Դիմումատուի խուզարկության արձանագրության մեջ նաեւ նշվել է, որ դիմումատուն հրաժարվել է ստորագրել այն:

13. Ձեռքակալումն իրականացնող երկու ոստիկանության ծառայողներ էլ՝ Ռ.Ս.-ն եւ Ա.Ս.-ն, ոստիկանապետին զեկուցել են, որ դիմումատուն ձեռքակալման ժամանակ իրենց հայհոյել է: Մասնավորապես, դիմումատուն ասել է. «Դե զգվեցրիք: Ի՞նչ եք ուզում ինձանից: Ինչու՞ եք եկել այստեղ: Դուք ո՞վ եք, որ ինձ տանեք ոստիկանություն»: Նրանք այնուհետեւ զեկուցել են, որ նա աղմուկ է բարձրացրել եւ չի ենթարկվել իրենց օրինական կարգադրություններին, սակայն իրենք ինչ-որ ձեռով կարողացել են նրան նստեցնել ոստիկանական մեքենա: Ոստիկանության բաժին գնալու ճանապարհին նա շարունակել է հայհոյանքներ

օգտագործել՝ ասելով, որ նրանց բոլորին աշխատանքից հեռացնել կտա եւ բոլորին պատասխանատվության կենթարկի դրա համար:

14. Դիմումատուն վիճարկում է իրադարձությունների այդ տարբերակը եւ պնդում է, որ ժամը 14:00-ից 15:00-ն ընկած ժամանակահատվածում ոստիկանության ծառայողներ Ռ.Մ.-ն եւ Ա.Մ.-ն իր տան մոտ կանգնեցրել են իրեն: Նրանք խնդրել են հետեւել իրենց դեպի ոստիկանության բաժին՝ բացատրելով, որ ոստիկանապետը ցանկանում է խոսել իր հետ: Ինքը համաձայնել է եւ առանց որեւէ դիմադրության նստել է ոստիկանական մեքենան: Ոստիկանությունում իրեն տարել են ոստիկանության մեկ այլ ծառայողի՝ Հ.Մ.-ի սենյակ, որն իրեն հարցեր է տվել ցույցերին իր մասնակցության եւ ընդդիմության ակտիվիստ ոմն երիտասարդի՝ Գ.Ա.-ի վերաբերյալ, որը ձերբակալվել էր մի քանի օր առաջ: Դրանից հետո իրեն տարել են ոստիկանապետի տեղակալ Գ.-ի աշխատասենյակ, որն ասել է, թե նա հայիոյել է, եւ կարգադրել է, որ վարչական գործ կազմվի: Այնուհետեւ նրան տարել են մեկ այլ աշխատասենյակ, որտեղ ոստիկանության ծառայող Ա.Մ.-ն սկսել է կազմել վարչական գործը: Ինքը երբեք խուզարկության չի ենթարկվել:

15. Ոստիկանության ծառայող Ա.Մ.-ի կողմից կազմվել է վարչական իրավախախտման վերաբերյալ արձանագրություն, որի մեջ նշվել է, որ դիմումատուն չի ենթարկվել ոստիկանության ծառայողների օրինական կարգադրություններին եւ հայիոյանքներ է ուղղել նրանց, ինչը, Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի 182-րդ հոդվածի համաձայն, համարվում է իրավախախտում: Նա այնուհետեւ կազմել է բացատրություն վերցնելու վերաբերյալ արձանագրություն, որում նշվել է, որ դիմումատուն հրաժարվել է ցուցմունք տալ: Երկու արձանագրություններում էլ նշվել է, որ դիմումատուն հրաժարվել է ստորագրել դրանք:

16. Դիմումատուն պնդում է, որ ոստիկանության ծառայող Ա.Մ.-ն վարչական գործի նյութերը պատրաստելուց հետո ասել է, որ այդ նյութերը ներկայացվելու են դատարան, եւ լավ կլինի, որ ինչ-որ մեկը միջամտի, հակառակ դեպքում դիմումատուին սպառնում է 15 օր ժամկետով կալանք: Այնուհետեւ նրանք

երկուսով կարճ խոսակցություն են ունեցել, որի ընթացքում դիմումատուն, *inter alia* (ի թիվս այլնի), ասել է, որ ցույցերում իր ունեցած մասնակցության համար իրեն բերման են ենթարկել ոստիկանություն, եւ որ նման ձեռքակալություններն իրականացվում են Հայաստանի նախագահի ցուցումով: Այնուհետեւ ոստիկանության ծառայող Ա.Մ.-ն դուրս է եկել աշխատասենյակից:

17. Դիմումատուն այնուհետեւ պնդում է, որ ոստիկանության ծառայող Ա.Մ.-ի՝ աշխատասենյակից դուրս գալուց հետո մի քանի րոպե անց ներս է մտել ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն եւ սկսել հայիոյել իրեն: Այնուհետեւ ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն մոտեցել է իրեն եւ հարվածել իր կրծքավանդակի ձախ մասին ու խփել դեմքին: Դիմումատուն խլել է բջջային հեռախոսի լիցքավորման սարքը, որը եղել է գրասեղանի վրա, եւ հարվածել է ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին: Կովի ձայները լսելով՝ ոստիկանության երեք այլ ծառայողներ մտել են աշխատասենյակ եւ իրեն տարել մեկ այլ սենյակ: Մոտ տասը րոպե անց ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն եւ ոստիկանության մեկ այլ ծառայող՝ Ա.Ա.-ն, մտել են այդ սենյակ եւ սկսել դաժանորեն ծեծի ենթարկել իրեն: Երբ նրանք դուրս են եկել սենյակից, ներս է մտել ոստիկանության մեկ այլ ծառայող՝ Ա.Կ.-ն, եւ սկսել է մետաղյա իրով խփել իրեն ամորձիների շրջանում: Հետո իրեն ձեռնաշղթաներ են հագցրել, եւ ոստիկանության ծառայող Ա.Կ.-ն շարունակել է հարվածել ու խփել իրեն գոտկատեղից ներքեւ, ինչից հետո ինքը գիտակցությունը կորցրել է:

18. Պարզվում է, որ ինչ-որ պահի շտապօգնություն է կանչվել Արտաշատի հիվանդանոցից՝ դիմումատուի հարբածության վիճակի ստուգման համար: Ըստ բժշկական զննության արձանագրության՝ դիմումատուն բժշկական զննության է ենթարկվել շտապօգնության բժիշկ Ա.Գ.-ի կողմից ժամը 19:00-ին, եւ ստուգման արդյունքները ցույց են տվել, որ եղել են հարբածության նշաններ: Դիմումատուն պնդում է, որ իրականում իր հարբածությունը ստուգելու համար շտապօգնության բժշկին կանչել են ժամը 15:05-ին (տե՛ս նաեւ ներքեւում՝ 66-րդ պարբերությունը): Ոստիկանության ծառայող Ա.Հ.-ն, որն օգնում էր զննության ժամանակ, չորս անգամ հարվածել է իր դեմքին եւ մեկ անգամ էլ գոտկատեղից ներքեւ:

19. Չպարզված ժամին ձեռքակալումն իրականացնող՝ ոստիկանության

ծառայող Ռ.Ս.-ն ուստիկանապետին զեկուցել է հետևյալը.

«Վարչական իրավախախտման վերաբերյալ նյութերը [ղիմումատուի] առնչությամբ պատրաստելու ժամանակ, որը ուստիկանության բաժին էր բերվել 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ ժամը 17:05-ին, անհայտ քաղաքացուց ստացված տեղեկությունների հիման վրա, [ղիմումատուն] ցինիկ, անվայել եւ ինքնավստահ վարք է դրսևորել, հայհոյել է ուստիկանության ծառայողներին եւ հրաժարվել է ստորագրել պատրաստված փաստաթղթերը: Իսկ երբ [ղիմումատուն] պարզել է, որ իր վերաբերյալ պատրաստված նյութերը ներկայացվելու են դատարանի քննությանը, նա գրասեղանի վրայից վերցրել է բջջային հեռախոսի լիցքավորման սարքը եւ դրանով հարվածել քրեական հետաքննության բաժանմունքի պետի [Հ.Մ.] դեմքին, հայհոյել է նրան եւ ասել, որ այդ նա է «իր գլխին սարքել», ինչից հետո [ղիմումատուն] փորձել է նրան երկրորդ անգամ խփել սեղանի վրա եղած հեռախոսով, սակայն դա կանխվել է իմ եւ [ուստիկանության ծառայողներ Ա.Ա.-ի եւ Ա.Մ.-ի] կողմից»:

20. Պարզվում է, որ ուստիկանության ծառայող Ա.Ա.-ն նույնպես նման զեկուցագիր է ներկայացրել: Այնուհետեւ պարզվում է, որ ուստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն տեղափոխվել է հիվանդանոց:

21. Չպարզված ժամին Արարատի մարզի դատախազությունից քննիչ Մ.-ն որոշել է հարուցել թիվ 27203404 քրեական գործով վարույթը՝ Քրեական օրենսգրքի (ՔՕ) 316-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն, այն հիմքով, որ ղիմումատուն ուժ է գործադրել իշխանության ներկայացուցչի նկատմամբ՝ ուստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին հարվածելով եւ դրանով կյանքի համար ոչ վտանգավոր վնաս պատճառելով առողջությանը: Այս որոշումը կայացվել է Արտաշատի ուստիկանության բաժնի կողմից ներկայացված նյութերի հիման վրա՝ պարունակելով դեպքերի միեւնույն շարադրանքը, որը ներառված է եղել ուստիկանության վերը նշված զեկուցագրերում:

22. Այնուհետեւ քննիչ Մ.-ն ցուցմունքներ է վերցրել ուստիկանության ծառայող Ա.Մ.-ից եւ ձերբակալումն իրականացնող՝ ուստիկանության ծառայողներ Ռ.Ս.-ից ու Ա.Մ.-ից:

23. Ուստիկանության ծառայող Ա.Մ.-ն նշել է, որ երբ ղիմումատուն հրաժարվել է իր վարչական գործի առնչությամբ ցուցմունք տալ, աշխատասենյակում իրենից եւ ղիմումատուից բացի ներկա են եղել

նստիկանության եւս երեք ծառայողներ, մասնավորապէս՝ Ռ.Ս.-ն, Ա.Ա.-ն եւ Հ.Մ.-ն: Տեսնելով, որ դիմումատուն հրաժարվում է ցուցմունք տալ, նստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն նրան ասել է, որ ստիպված կլինեն նրան տանել դատարան: Դա լսելով՝ դիմումատուն բացականչել է. «Այդ դու՛ ես սարքել ամեն ինչ», գրասեղանի վրայից վերցրել է բջջային հեռախոսի լիցքավորման սարքը եւ հարվածել նստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ի դեմքին: Դրանից անմիջապէս հետո դիմումատուն վերցրել է գրասեղանի վրա դրված հեռախոսը, սակայն նստիկանության ծառայող Ա.Ա.-ն կարողացել է նրանից խլել հեռախոսը: Այնուհետեւ դիմումատուն շարժվել է նստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ի ուղղությամբ, նրանք կառչել են միմյանցից եւ իրար քաշքշելու ժամանակ ընկել գրասեղանի կողքին դրված աթոռին, որը ջարդուփշուր է եղել: Դիմումատուն պառկել է հատակին, իսկ նստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն պառկել է նրա վրա: Ա.Ա.-ն՝ նստիկանության ծառայողներ Ա.Ա.-ի եւ Ռ.Ս.-ի հետ միասին, անմիջապէս բարձրացրել են նրանց: Այնուհետեւ դիմումատուին տարել են մեկ այլ աշխատասենյակ, իսկ նստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին՝ տարել հիվանդանոց: Քննիչի հարցին ի պատասխան՝ նստիկանության ծառայող Ա.Ա.-ն նշել է, որ նստիկանության ծառայողները շատ քաղաքավարի եւ կոռեկտ են եղել դիմումատուի նկատմամբ: Նա տեղյակ չի եղել դիմումատուի քաղաքական պատկանելիությունից եւ միակ բանը, որ նրանից իմացել է, այն է, որ նա ՀԺԿ-ի թեկնածուի ընկերն է եղել: Ի պատասխան քննիչի երկրորդ հարցին՝ նստիկանության ծառայող Ա.Ա.-ն նշել է, որ դեպքից առաջ կամ հետո նստիկանության ծառայողներից ոչ մեկը չի հարվածել կամ ծեծել դիմումատուին նստիկանության բաժնում:

24. Ձերբակալումն իրականացնող՝ նստիկանության ծառայող Ռ.Ս.-ն նմանատիպ ցուցմունք է ներկայացրել: Ի պատասխան քննիչի հարցին այն մասին, թե արդյոք նստիկանության ծառայողները հարվածել կամ ծեծել են դիմումատուին նստիկանության բաժնում կամ մինչեւ նրան այնտեղ տանելը, նստիկանության ծառայող Ռ.Ս.-ն նշել է, որ նստիկանության ծառայողներից ոչ մեկը չի հարվածել կամ ծեծել դիմումատուին: Ընդհակառակը, հաշվի առնելով նրա պահվածքը եւ իշխանությունը փոխելու վերաբերյալ հայտարարությունները՝ նստիկանության

ծառայողները շատ զգույշ եւ կոռեկտ են եղել նրա նկատմամբ, որպէսզի խուսափեն ցանկացած անցանկալի խոսակցությունից: Ի պատասխան քննիչի երկրորդ հարցին՝ ոստիկանության ծառայող Ռ.Ս.-ն նշել է, որ ինքը տեղեկացված չի եղել դիմումատուի քաղաքական պատկանելիության վերաբերյալ եւ միակ բանը, որ նրանից իմացել է, այն է, որ նա ՀԺԿ-ի թեկնածուի ընկերն է եղել:

25. Ձերբակալումն իրականացնող՝ ոստիկանության ծառայող Ա.Ս.-ն նշել է, *inter alia*, որ ինքը դեպքի ժամանակ ներկա չի եղել: Նա այնուհետեւ նշել է, որ դիմումատուին ոստիկանության բաժին բերելու պատճառն իրեն հայտնի է դարձել միայն նրան այնտեղ բերելուց հետո: Քննիչի կողմից հարցեր չեն տրվել:

26. Քննիչ Մ.-ն իրականացրել է դեպքի վայրի զննություն եւ կազմել համապատասխան արձանագրություն, որը պարունակում էր կոտրված աթոռի լուսանկարները:

27. Ժամը 21:45-ին քննիչ Մ.-ն կազմել է դիմումատուի ձերբակալման արձանագրությունը, որի մեջ նշվել է, որ դիմումատուն այդ ժամին ձերբակալվել է Արտաշատի ոստիկանության բաժնում ժամը 18:30-ին ոստիկանության ծառայող Հ.Ս.-ի նկատմամբ կյանքի համար ոչ վտանգավոր բռնություն գործադրելու կասկածանքով:

28. Ժամը 22:00-ին քննիչ Մ.-ն հարցաքննել է դիմումատուին որպէս կասկածյալ: Կասկածյալի հարցաքննության արձանագրության համաձայն՝ դիմումատուն նշել է, որ նա ի վիճակի չէ ցուցմունք տալ այդ պահին եւ ցուցմունք կտա հաջորդ օրն առավոտյան: Արձանագրությունից պարզ է դառնում, որ դիմումատուի՝ պետության կողմից նշանակված փաստաբանը ներկա է եղել այդ հարցաքննության ժամանակ:

29. Ոստիկանության մեկ այլ ծառայողի՝ Օ.Բ.-ի կազմած արձանագրության համաձայն՝ չպարզված ժամին դիմումատուն վատ է զգացել եւ խնդրել է, որ բժիշկ կանչեն: Կանչվել է շտապօգնություն: Շտապօգնության բժիշկ Ա.Գ.-ն, լսելով դիմումատուի գանգատները, խորհուրդ է տվել հետազոտություն անցկացնել ստացիոնար պայմաններում, քանի որ նրա գանգատների հետ կապված

հետազոտությունը կարող էր իրականացվել միայն հատուկ սարքավորումներով: Պարզվում է, որ այցը տեղի է ունեցել ժամը 23:20-ին: Այնուհետև պարզվում է, որ դիմումատուն տեղափոխվել է Արտաշատի հիվանդանոց ոստիկանության մի քանի ծառայողների կողմից, սակայն նրան թույլ չեն տվել մնալ այնտեղ՝ չնայած բժշկի խորհուրդներին: Այդ գիշերը դիմումատուն անցկացրել է ոստիկանության բաժնի խցում:

2. Դիմումատուի տեղափոխումը հիվանդանոց եւ նրա վիրահատությունը 2004 թվականի ապրիլի 24-ին

30. 2004 թվականի ապրիլի 24-ին՝ ժամը 11:20-ին, դիմումատուն ոստիկանության բաժնից տարվել է Արտաշատի հիվանդանոց, որտեղ նա ենթարկվել է բժշկական հետազոտության եւ տարվել վիրաբուժական բաժանմունք:

31. 2004 թվականի ապրիլի 24-ին վիրաբույժի կողմից տրված տեղեկանքի համաձայն՝ դիմումատուն բերվել է վիրաբուժական բաժանմունք հետեւյալ նախնական ախտորոշմամբ. «Ամորձապարկի հետտրավմատիկ հեմատոմա, ձախ ամորձիի հեմատոցելե, պատռվածք»: Կատարվել է դիմումատուի ամորձապարկի վիրահատություն: Վիրահատության ընթացքում պարզվել է, որ ձախ ամորձին պատռված է եւ ջարդված՝ հյուսվածքի քայքայմամբ եւ մեծ քանակությամբ արյան կուտակմամբ (մոտ 400 մգ): Դիմումատուի ձախ ամորձին հեռացվել է: Վիրահատությունից հետո խորհուրդ է տրվել ստացիոնար բուժում: Տեղեկանքում այնուհետև նշվել է, որ հետվիրահատական բուժման ընթացքում դիմումատուն ի վիճակի չի եղել ցուցմունք տալ կամ պատասխանել հարցերի:

32. Պարզվում է, որ նույն օրը հիվանդանոցում անցկացվել է դիմումատուի կրծքավանդակի ռենտգեն հետազոտություն:

33. Այդ օրն ավելի ուշ քննիչ Մ.-ն որոշել է կալանքից ազատ արձակել դիմումատուին: Քննիչի որոշման մեջ նկարագրվել են դեպքի հանգամանքներն այնպես, ինչպես ներկայացված էին ոստիկանության վերը նշված նյութերում, եւ ավելացվել է, որ «[դիմումատուն] նույնպես վնասվածք է ստացել դեպքի ժամանակ»

եւ տեղափոխվել հիվանդանոց: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դիմումատուին անհրաժեշտ էր ստացիոնար բուժում, նրան կալանքի տակ պահելու որեւէ անհրաժեշտություն չկար:

34. Քննիչ Մ.-ն նաեւ կարգադրել է, որ թե՛ դիմումատուն եւ թե՛ ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն ենթարկվեն դատաբժշկական փորձաքննության: Այդ որոշման մեջ նշվել է, *inter alia*, որ քննությամբ պարզվել է, որ հրազեն կրելու կասկածանքով ոստիկանության բաժին տարված դիմումատուն վնասվածքներ է պատճառել ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին՝ նրան բջջային հեռախոսի լիցքավորման սարքով հարվածելու միջոցով: Դեպքի հետեւանքով դիմումատուն նույնպէս վնասվածքներ է ստացել: Դիմումատուի վնասվածքների առնչությամբ փորձագետից պահանջվել է պատասխանել հետեւյալ հարցերին.

«- Ի՞նչ կարգի մարմնական վնասվածքներ կան [դիմումատուի] մարմնի վրա[: Մ]անրամասն ներկայացրե՞ք դրանց բնույթը, տեղը, պատճառման եղանակը, վաղեմությունը եւ ծանրության աստիճանը:

- [Դիմումատուի] ամորձիի վնասվածքը պատճառվել է հարվածի՞, թե՞ հիվանդության հետեւանքով:

- Եթե [դիմումատուի] ամորձիի վնասվածքը պատճառվել է հարվածի հետեւանքով, ապա այն պատճառվել է մե՞կ, թե՞ մի քանի հարվածների հետեւանքով»:

35. Նույն օրը քննիչը որպէս վկա ցուցմունք է վերցրել ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ից: Նա նշել է, որ անանուն հեռախոսագանգից հետո ոստիկանության պետի տեղակալ Գ.-ն ոստիկանության ծառայողներ Ռ.Ս.-ին եւ Ա.Ս.-ին անմիջապէս կանչել է իր աշխատասենյակ, տեղեկացրել նրանց ստացված տեղեկության մասին եւ կարգադրել դիմումատուին անմիջապէս բերել ոստիկանության բաժին: Մոտ 30 րոպե անց նրանք վերադարձել են դիմումատուի հետ միասին: Ոստիկանության ծառայող Ռ.Ս.-ն զեկուցել է, որ գյուղում եւ ոստիկանության բաժին գալու ճանապարհին դիմումատուն հայիոյախառն խոսքեր է ասել, սպառնացել եւ վիրավորական արտահայտություններ ուղղել ոստիկանությանը: Ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն այնուհետեւ խոսել է դիմումատուի հետ եւ խնդրել է կամավոր հանձնել իր հրազենը: Դիմումատուն հերքել է, որ երբեւէ հրազեն է ունեցել եւ ասել, որ մասնակցել է եւ շարունակելու է

մասնակցել ցույցերին: Նա այնուհետև շարունակել է օգտագործել հայիոյախառն խոսքեր՝ ասելով, որ ոստիկանության ծառայողների՝ ոստիկանությունում աշխատելու օրերը հաշվված են, եւ որ շուտով իշխանությունը փոխվելու է: Ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն շարունակել է նկարագրել իր եւ ոստիկանության մյուս ծառայողների կողմից դիմումատուի նկատմամբ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի (ՎԻՎՕ) 182-րդ հոդվածի հիմքով վարչական վարույթը նախապատրաստելու ընթացքը եւ այն, թե ինչպես է տեղի ունեցել դեպքը՝ ներկայացնելով դեպքերի այնպիսի շարադրանք, որը նման էր ոստիկանության ծառայողների կողմից ներկայացվածին (տե՛ս վերելում՝ 23-րդ եւ 24-րդ պարբերությունները): Քննիչի կողմից հարցեր չեն տրվել:

3. Վատ վերաբերմունքի մասին առաջին պնդումները եւ մյուս իրադարձությունները

36. 2004 թվականի ապրիլի 25-ին դիմումատուն հիվանդանոցում հարցաքննվել է որպես կասկածյալ քննիչ Մ.-ի կողմից եւ տվել է հետեւյալ ցուցմունքը.

«...Ես ՀԺԿ կուսակցության անդամ եմ եւ վերջերս մասնակցել եմ այդ կուսակցության կողմից կազմակերպված ցույցերին: 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ մոտավորապես ժամը 16:00-ին, ես գալիս էի տուն իմ մորաքրոջ տանից, երբ նկատեցի, որ մեր տան մոտ ավտոմեքենա է կայանված: Ավտոմեքենան շարժվեց, եւ մեր ճանապարհները հատվեցին իմ տանից ոչ շատ հեռու: Ես տեսա մեր [տեղի ոստիկան Ռ.Մ.-ին] մեր շրջանային քննիչներից մեկի հետ, որին ես չէի ճանաչում: Նրանք կանգնեցին եւ սկսեցին խոսել ինձ հետ: [Ռ.Մ.-ն] ասաց, որ եկել են իմ հետեւից, եւ որ պետք (նկատի ունենալով ոստիկանության պետին) ցանկանում է խոսել ինձ հետ: Ես պատասխանեցի, որ եթե գամ ոստիկանության բաժին, ապա նրանք ինձ կպահեն «գիշերը»՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դրանից առաջ նույն բանը տեղի էր ունեցել իմ ընկերների հետ: [Ռ.Մ.-ն] խոստացավ ինձ, որ նման բան չի լինի, եւ ես համաձայնեցի գնալ նրանց հետ: Մենք միասին գնացինք ոստիկանության բաժին: Ես եւ [Ռ.Մ.-ն] բարձրացանք երկրորդ հարկ: Նրա աշխատասենյակի մոտ մի պահ սպասելուց հետո նա ինձ տարավ քրեական հետաքննության բաժանմունքի պետի [Հ.Մ.-ի] մոտ: Այնտեղ [Հ.Մ.-ն] սկսեց խոսել եւ ասաց. «Գրիշա, էս ի՞նչ ցույցեր ես անում, իշխանություն ես փոխում: Դու վտանգում ես երկրի կայունությունը» ու էլի նման բաներ: Նա նաեւ ասաց, որ ես մարդկանց եմ տարել ցույցերի, եւ ավելացրեց, որ ինձ հետ տարել եմ, օրինակ՝ [Գ.Ա.-ին]: Ես

հարցրեցի, թե արդյոք [Գ.Ա.-ն] կարող է գալ եւ ապացուցել, որ ես նրան տարել եմ ցույցերի, եւ ավելացրի, որ նա իր խելքն ունի որոշելու համար՝ թե ինչ անի: [Հ.Մ.-ն] դուրս եկավ սենյակից՝ ինձ ասելով, որ շուտով կգա: Քիչ անց ինձ հրավիրեցին ոստիկանության պետի տեղակալի [Գ.-ի] աշխատասենյակ: Երբ ես ներս մտա [Գ.-ի] աշխատասենյակ, նա ինձ հարցրեց, թե ինչու էի բարձր խոսում միջանցքում եւ ինչու էի ցույց կազմակերպել [ոստիկանության բաժնի] շենքում: Ես պատասխանեցի, որ ես միջանցքում չեմ եղել եւ ոչ մի ցույց էլ չեմ կազմակերպել: [Գ.-ն] ասաց, որ ես հայիոյախառն խոսքեր եմ ասել իրեն այդ ժամանակ, եւ կարգադրեց, որ վարույթ պատրաստվի՝ իմ կողմից վարչական իրավախախտում կատարելու հիմքով: Ես եւ [Ռ.Մ.-ն] վերադարձանք նրա աշխատասենյակ, որտեղ նա [ոստիկանության մեկ այլ ծառայողի՝ Ա.Մ.-ի] ներկայությամբ ասաց, որ նա իմ դեմ նյութեր չի պատրաստի եւ դուրս եկավ սենյակից: Քիչ անց [Ա.Մ.-ին] կանչեցին: Նա գնաց, այնուհետեւ վերադարձավ եւ սկսեց ինչ-որ փաստաթղթեր պատրաստել: Նա հարցրեց իմ անձնական տվյալները, սակայն ես հրաժարվեցի որեւէ բան ասել եւ միայն ասացի, որ բարձրագույն կրթություն ունեմ: Քիչ անց եկավ [Հ.Մ.-ն]: [Ա.Մ.-ն] ասաց նրան, որ ես հրաժարվել եմ որեւէ տեղեկություն հաղորդել իմ մասին: Նա [Ա.Մ.-ին] կարգադրեց գնալ եւ բերել թիվ 1 ձեռք: [Ա.Մ.-ն] դուրս եկավ եւ վերադարձավ մի թուղթ ձեռքին, որի վրա ես կարողացա տեսնել իմ նկարը: [Ա.Մ.-ն] որոշ փաստաթղթեր լրացրեց եւ խնդրեց ինձ ստորագրել դրանք: Եյս պատասխանեցի, որ ոչ մի փաստաթուղթ չեմ ստորագրի: Այդ պահին մի աղջիկ եկավ [Ա.Մ.-ի աշխատասենյակ]: Նա աղջկան ասաց, որ դատական փաստաթուղթ տալի: [Ա.Մ.-ն], թերեւս ավարտելով փաստաթղթերը լրացնելը, պատրաստվում էր գնալ, հավանաբար դատական փաստաթուղթը վերցնելու համար: Ես հասկացա այդ ժամանակ, որ ինձ տանելու են դատարան, եւ դատարանը որոշելու է, որ ինձ «գիշերը» պահեն: Բացի այդ, [Ա.Մ.-ն] նաեւ ասաց, որ պատրաստվում են ինձ դատարան տանել, եւ դուրս եկավ աշխատասենյակից: Այդ պահին աշխատասենյակ մտավ [Հ.Մ.-ն]: Ես նստած էի գրասեղանի դիմաց: Ներս մտնելով աշխատասենյակ՝ նա անմիջապես սկսեց հայիոյել ինձ, ասելով՝ որ դա իրենց երկիրն է, եւ կարող են անել ինչ որ ցանկանան, եւ այն ամենը, ինչ մենք փորձում ենք անել՝ նկատի ունենալով իշխանափոխությունը, զուր է: Ես պատասխանեցի. «Դուք արեք այն, ինչ մտածում եք, որ ճիշտ է, իսկ մենք կանենք այն, ինչ մենք ենք մտածում, որ ճիշտ է»[: Այդ պահին [Հ.Մ.-ն] հարվածեց ինձ: Հարվածն ընկավ իմ կրծքավանդակի ձախ մասին: Նա հարվածում էր ինձ իր կոշիկի սուր քթամասով: Ես սուր ցավ զգացի իմ կողոսկրերի մասում: Նա միանգամից ձախ բռունցքով երկու անգամ խփեց դեմքիս: Այդ պահին ես համբերությունս կորցրեցի եւ ինքնապաշտպանության համար գրասեղանի վրայից վերցրեցի բջջային հեռախոսի լիցքավորման սարքը եւ դրանով խփեցի նրան: Լարը մնաց իմ ձեռքում, իսկ լիցքավորիչը պոկվեց եւ հարվածեց [Հ.Մ.-ի] դեմքին: Ես տեսա, որ նա բռնեց աչքը եւ բղավեց: Այդ պահին [Ա.Մ.-ն] մտավ աշխատասենյակ, եւ, տեսնելով քառսային իրավիճակը, ինձ տարավ մոտակա աշխատասենյակ: [Հ.Մ.-ն եւ ոստիկանության մեկ այլ ծառայող Ա.Ա.-ն] իմ հետեւից եկան

այնտեղ եւ սկսեցին ծեծել ինձ: Ես ընկա, բայց նրանք շարունակում էին ծեծել ինձ: Նրանք ոտքերով եւ ձեռքերով հարվածում էին ինձ: Հետո ոստիկանության այլ ծառայողներ եկան եւ դուրս տարան [Հ.Մ.-ին եւ Ա.Ա.-ին]: Ուզում եմ նշել, որ հենց սկզբում նրանք երկուսն էլ [Հ.Մ.-ն եւ Ա.Ա.-ն] խփել են իմ ամորձիներին: [Հ.Մ.-ին եւ Ա.Ա.-ին] դուրս տանելուց հետո որոշ ժամանակ անց աշխատասենյակ մտավ [ոստիկանության մեկ այլ ծառայող Ա.Կ.-ն] [(եւ նրա անունը եւ պաշտոնն իմացել էի ոստիկանության այլ ծառայողներից՝ դեպքից հետո)] եւ սկսեց հայեցել ինձ՝ փորձելով ստորացնել ինձ, երկու անգամ թքեց ինձ վրա եւ խփեց իմ ամորձիներին[: Հետո] նա մի քանի անգամ ոտքով հարվածեց իմ ոտքերին եւ դուրս եկավ: Դուրս գալուց առաջ նա նորից խփեց իմ ամորձիներին իր բանալիներով: Աշխատասենյակում ինձ ծեծի ենթարկելուց առաջ [Ա.Կ.-ն] բոլորին կարգադրեց դուրս գալ՝ ասելով, որ հարցերս լուծելու է: Նրա դուրս գալուց հետո [Ա.Ա.-ն] ներս մտավ աշխատասենյակ եւ սկսեց նորից ծեծել ինձ՝ պահանջելով ուղիղ կանգնել: Նա խփում էր ու ասում. «Դե խփի՛ր: Բա հիմա ինչու՞ չես խփում»: Որոշ ժամանակ անց շտապօգնության բժիշկը եկավ՝ ստուգելու, թե արդյոք ես հարբած եմ: Ես նրան ասացի, որ հարբած չեմ: Նրանք կապվեցին ճանապարհային ոստիկանության պետի հետ եւ «սրվակ» խնդրեցին: [Ոստիկանության մեկ այլ ծառայող Ա.Հ.-ն] բերեց սրվակը: Բժիշկը կոտրեց սրվակի ծայրը, եւ ես փչեցի դրա մեջ: Այդ ժամանակ ես նորից կրկնում էի, որ հարբած չեմ: [Ա.Հ.-ն] հարվածեց ճակատիս: Նա երկու անգամ հարվածեց ճակատիս: Թվում էր՝ նա դիտավորյալ ցույց էր տալիս, թե պաշտպանում է համազգեստի պատիվը: Ես շատ սարսափելի վիճակում էի[: Ես] խնդրեցի [ոստիկանության մեկ այլ ծառայող Մ.Բ.-ին], եւ նա ինձ մի քիչ ջուր տվեց, հետո լցրեց գլխիս, մեջքիս եւ դեմքիս, որ գիտակցությունս վերականգնեմ: [Ոստիկանության մեկ այլ ծառայող Ռ.Հ.-ն] նույնպես օգնեց ինձ, նա հանեց իմ ձեռնաշղթաները՝ զիտակցելով, որ ես շատ վատ վիճակում էի...»:

37. 2004 թվականի ապրիլի 26-ին քննիչ Մ.-ն ուսումնասիրել է ոստիկանության գրանցամատյանը, որտեղ թիվ 153 գրառման տակ նշված է եղել, որ 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ ժամը 17:05-ին, ստացվել է անանուն հեռախոսազանգ, որի ժամանակ ներկայացվել է այն պնդումը, որ 2004 թվականի ապրիլի 12-ի ցույցին դիմումատուն մասնակցել է հրազենով, եւ այն դեռ նրա մոտ է:

38. 2004 թվականի ապրիլի 27-ին դիմումատուն որպես կասկածյալ նորից հարցաքննվել է հիվանդանոցում քննիչ Մ.-ի կողմից: Նրան հարցեր են տրվել այն մասին, թե նախքան այդ դեպքն ինչ խոսակցություն է տեղի ունեցել ոստիկանությունում իր հրազեն ունենալու վերաբերյալ: Դիմումատուն պատասխանել է, որ ոստիկանության ծառայողներից ոչ մեկն իրեն հարց չի տվել հրազենի վերաբերյալ: Միակ բանը, որ իրեն հարցրել են, եղել է այն, թե ինչու է նա

գնացել ցույցերի եւ մյուսներին տարել իր հետ: Նման հարցեր տրվել են ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ի կողմից: Ավելին, երբ ոստիկանության ծառայող Ա.Կ.-ն իրեն ծեծի էր ենթարկում, նա հարցնում էր, թե ընդդիմության առաջնորդներից ով է խրախուսում նրա գործունեությունը: Ղիմումատուն նաեւ ավելացրել է, որ ոստիկանության ծառայող Ա.Կ.-ն կարգադրել է, որ իրեն ձեռնաշղթաներ հագցնեն՝ ձեռքերը մեջքի հետեւում, ինչից հետո սկսել է ծեծել նրան այդ վիճակում:

39. Քննիչ Մ.-ն ցուցմունք է վերցրել նաեւ ոստիկանության ծառայող Ա.Ա.-ից, որը կրկնել է 2004 թվականի ապրիլի 23-ի իր զեկուցագրում բերված փաստարկները (տե՛ս վերելում՝ 20-րդ պարբերությունը): Քննիչի կողմից հարցեր չեն տրվել:

40. Նույն օրն Առողջապահության նախարարության Հանրապետական դատաբժշկական գիտագործնական կենտրոնի (ՀԴԲԳԿԿ) Արարատի մարզային ստորաբաժանման փորձագետ Գ.-ն ստացել է քննիչի՝ 2004 թվականի ապրիլի 24-ի որոշումը, որով ղիմումատուի նկատմամբ նշանակվել է դատաբժշկական փորձաքննություն (տե՛ս վերելում՝ 34-րդ պարբերությունը):

41. Նույն օրն Արարատի մարզային դատարանը որոշում է կայացրել բավարարել քննիչ Մ.-ի՝ ղիմումատուի տանը խուզարկություն կատարելու վերաբերյալ միջնորդությունը՝ գտնելով, որ բավարար հիմքեր կան կասկածելու, որ այնտեղ կարող էին հրազեններ թաքցված լինել:

42. 2004 թվականի ապրիլի 28-ին քննիչ Մ.-ն որոշել է վերցնել 2004 թվականի ապրիլի 24-ին հիվանդանոցում անցկացված՝ ղիմումատուի կրծքավանդակի ռենտգեն հետազոտության արդյունքները (տե՛ս վերելում՝ 32-րդ պարբերությունը):

43. 2004 թվականի ապրիլի 29-ին ղիմումատուի տունը խուզարկության է ենթարկվել, եւ որեւէ հրազեն չի հայտնաբերվել:

44. Նույն օրը քննիչ Մ.-ն որպէս վկա հարցաքննել է ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին: Քննիչը ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին խնդրել է

մեկնաբանություն տալ դիմումատուի այն պնդումների վերաբերյալ, որ Հ.Մ.-ն առաջինն է հարձակվել նրա վրա, եւ որ դեպքից հետո նրա նկատմամբ վատ վերաբերմունք է ցուցաբերվել Հ.Մ.-ի եւ ոստիկանության ծառայող Ա.Ա.-ի կողմից, ինչին Հ.Մ.-ն պատասխանել է, որ դիմումատուն ստում է, եւ հերքել է նրա նկատմամբ վատ վերաբերմունք ցուցաբերելու փաստը՝ կրկնելով իր ավելի վաղ ներկայացրած փաստարկները (տե՛ս վերելում՝ 35-րդ պարբերությունը): Քննիչն այնուհետեւ ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին խնդրել է մեկնաբանություն տալ դիմումատուի այն պնդումների վերաբերյալ, որ ոստիկանության ծառայողները որեւէ հարց չեն տվել հրազենի մասին, ինչին Հ.Մ.-ն պատասխանել է, որ դիմումատուն ոստիկանություն է տարվել այն տեղեկության հիման վրա, որ հրազեն է կրել, եւ նրա հետ զրույցը վերաբերել է այդ հարցին: Դիմումատուն, սակայն, անընդհատ փոխել է զրույցի թեման եւ խոսել ցույցերից, իշխանափոխությունից, ոստիկանության ծառայողների՝ ծառայության մեջ գտնվելու «հաշվված օրերից» եւ նրանց պատժից:

45. 2004 թվականի ապրիլի 30-ին դիմումատուն դիմում է ներկայացրել Վարչապետին՝ օրինակներն ուղարկելով Գլխավոր դատախազին եւ Ոստիկանության հանրապետական ու մարզային պետերին՝ բողոքելով, որ 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ մոտավորապես ժամը 14:00-ին, նրան խաբեությամբ տարել են Արտաշատի ոստիկանության բաժին, որտեղ նրան ծեծի եւ խոշտանգումների են ենթարկել՝ ցույցերին մասնակցելու համար: Նա խնդրել է, որ հանցանք գործած անձինք պատժի ենթարկվեն՝ նշելով նրանց անունները, որոնց թվում էին Հ.Մ.-ն, Ա.Հ.-ն, Ա.Կ.-ն եւ Ա.Ա.-ն, եւ մանրամասների համար մեջբերելով 2004 թվականի ապրիլի 25-ի իր ցուցմունքը (տե՛ս վերելում՝ 36-րդ պարբերությունը):

46. Նույն օրը Հայաստանի Մարդու իրավունքների պաշտպանը, որն ըստ երեւույթին այցելել էր դիմումատուին հիվանդանոցում եւ հետեւում էր նրա գործին, նամակ է ուղարկել Գլխավոր դատախազություն եւ Ոստիկանության պետին՝ նրանց տեղեկացնելով հետեւյալը.

«Մենք իրականացրել ենք մարդու իրավունքների հնարավոր խախտումների ուսումնասիրություն՝ կապված դեպքի հետ, որը տեղի է ունեցել [դիմումատուի] հետ

Արտաշատի ոստիկանության բաժնում [2004 թվականի ապրիլի 23-ին]:

Մեր կողմից ստացված տվյալները հիմքեր են տալիս հաստատելու, որ ոստիկանության բաժնում [դիմումատուի] նկատմամբ կատարվել են գործողություններ, որոնք որակվում են որպես «դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունք»:

Հենց այն փաստը, որ [դիմումատուն] ոստիկանության քաղաքային բաժին է տարվել առողջ վիճակում եւ այնուհետեւ տեղափոխվել հիվանդանոց, որտեղ նրան վիրահատել են ստացած վնասվածքների պատճառով, խոսում է այն մասին, որ նա ենթարկվել է նման վերաբերմունքի՝ անկախ նրա ինքնությունից եւ դրանից առաջ նրա կողմից կատարված գործողություններից:

Մենք անհանգստացած ենք այն փաստով, որ մինչ այժմ ՀՀ ոստիկանությունը չի ներկայացրել իր զեկույցն այն մասին, թե ինչ է տեղի ունեցել:

Մարզային դատախազության եւ մարզային ու քաղաքային ոստիկանության [ներկայացուցիչների] հետ մեր ունեցած խոսակցությունների ընթացքում կարծիքներ են հնչել, որոնցից կարելի է եզրակացնել, որ որեւէ պատշաճ գնահատական չի տրվելու դիմումատուին առանց հիմքի ոստիկանության բաժին բերելու, նրան ձերբակալելու համար բավարար հիմքերի բացակայության եւ հենց կոնկրետ [նրա] նկատմամբ քրեական վարույթի հարուցման վերաբերյալ:

Սա հատկապես անհանգստացնող է այն առումով, որ այն կարող է հանգեցնել միակողմանի, ոչ անկողմնակալ քննության ...»:

47. Նույն օրը քննիչ Մ.-ն ցուցմունք է վերցրել ոստիկանության ծառայող Ա.Կ.-ից, որը փաստել է, որ դեպքից հետո մտել է այն աշխատասենյակը, որտեղ գտնվում էր դիմումատուն, եւ բոլորին խնդրել է դուրս գալ, որպեսզի առանձին խոսի նրա հետ եւ պարզի ամբողջ ճշմարտությունը: Նա այնուհետեւ զրույց է ունեցել դիմումատուի հետ, որը զղջացել է կատարվածի համար: Քննիչն Ա.Կ.-ին խնդրել է մեկնաբանություն տալ դիմումատուի՝ վատ վերաբերմունքի մասին պնդումների վերաբերյալ, ինչին ի պատասխան՝ Ա.Կ.-ն հերքել է դիմումատուի նկատմամբ վատ վերաբերմունք ցուցաբերելու փաստը: Քննիչն այնուհետեւ Ա.Կ.-ին խնդրել է նշել, թե որ աշխատասենյակ է մտել դիմումատուի հետ զրուցելու համար, եւ ուրիշ ով է եղել այդ աշխատասենյակում, ինչին Ա.Կ.-ն պատասխանել է, որ նա նոր էր ոստիկանության բաժնում եւ չէր կարող վստահաբար նշել այդ աշխատասենյակը կամ ոստիկանության մյուս ծառայողների ինքնությունը, որոնք

եղել են այդտեղ:

Գ. Ղիմումատուի դեմ քրեական վարույթը

48. 2004 թվականի մայիսի 3-ին Ղիմումատուին պաշտոնապես մեղադրանք է առաջադրվել ՔՕ-ի 316-րդ հոդվածի 3-րդ մասով (տե՛ս ներքևում՝ 121-րդ պարբերությունը)՝ իշխանության ներկայացուցչի նկատմամբ կյանքի համար ոչ վտանգավոր բռնություն գործադրելու առնչությամբ: Որոշման մեջ նշվել է, որ Ղիմումատուն բերվել է ոստիկանության բաժին՝ ապօրինի կերպով հրազեն կրելու կասկածանքով: Մոտավորապես ժամը 18:30-ին ոստիկանության ծառայող Ռ.Ս.-ի աշխատասենյակում, ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ից տեղեկանալով, որ իր դեմ պետք է վարչական վարույթ հարուցվի, Ղիմումատուն սեղանի վրայից վերցրել է բջջային հեռախոսի լիցքավորման սարքը եւ ղիտավորությամբ դրանով հարվածել ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ի աջ աչքին:

49. Նույն օրը Ղիմումատուն դուրս է գրվել հիվանդանոցից: Նրա անձնական բժշկական քարտում պարունակվում էին նրա ախտորոշման եւ բուժման մասին այն նույն տեղեկությունները, որոնք ներկայացվել էին վիրաբույժի կողմից 2004 թվականի ապրիլի 24-ին տրված տեղեկանքում (տե՛ս վերևում՝ 31-րդ պարբերությունը):

50. Նույն օրը քննիչ Մ.-ն ցուցմունք է վերցրել ոստիկանության ծառայող Ա.Հ.-ից, որը նույնպես հերքել է, որ Ղիմումատուի նկատմամբ ցուցաբերել է վատ վերաբերմունք: Ոստիկանության երկու այլ ծառայողներ Ռ.Հ.-ն եւ Մ.Բ.-ն նույնպես հարցաքննվել են որպես վկաներ: Երկուսն էլ հերքել են, որ օգնել են Ղիմումատուին, այսինքն՝ հանել են նրա ձեռնաշղթաները եւ նրան ջուր տվել: Ոստիկանության ծառայող Ռ.Հ.-ն այնուհետեւ՝ ի պատասխան քննիչի հարցին, նշել է, որ Ղիմումատուն իր առողջության հետ կապված երբեք իրեն չի բողոքել:

51. 2004 թվականի մայիսի 4-ին քննիչ Մ.-ն եւս մեկ անգամ հարցաքննել է Ղիմումատուին, որը հաստատել է նախկինում ներկայացրած իր պնդումները:

52. 2004 թվականի մայիսի 5-ին փորձագետ Գ.-ն Ղիմումատուի

դատաբժշկական փորձաքննության արդյունքների հիման վրա կազմել է իր եզրակացությունը: Եզրակացության մեջ հենց սկզբից նշվել է, որ փորձաքննությունը սկսվել է 2004 թվականի ապրիլի 27-ին եւ ավարտվել 2004 թվականի մայիսի 5-ին: Այնուհետեւ դրանում՝ «Գործի փաստական հանգամանքները» գլխում, մանրամասն վերաշարադրվել է դեպքի հետ կապված պաշտոնական վարկածը, այն է՝ դիմումատուն վիրավորել էր ոստիկանության ծառայողին եւ նույնպես վնասվածքներ էր ստացել դեպքի ժամանակ, իսկ վերջում ավելացվել է, որ, ըստ դիմումատուի, նրա նկատմամբ վատ վերաբերմունք էր ցուցաբերվել: Զեկույցը եզրափակվել է փորձագիտական հետեւյալ եզրահանգումներով.

«[Դիմումատուի] անձնական գնության արդյունքները. [Հիվանդը] պառկած է մեջքի վրա կիսաակտիվ վիճակում ... Աջ սրունքի երրորդ հատվածի վերին մասի արտաքին մակերեսի վրա առկա է 2,5 սանտիմետր չափով եւ անկանոն ձեւ ունեցող դեղնականաչավուն կապտուկ: Մարմնի այլ մասերի վրա մարմնական ուրիշ վնասվածքների երեւացող հետքեր չեն հայտնաբերվել: 2004 թվականի մայիսի 5-ին [եւ ստացա 2004 թվականի ապրիլի 30-ին արված ռենտգեն հետազոտության վերաբերյալ խորհրդատվությունը ՀԴԳԳԿ-ի ճառագայթային մասնագետի կողմից, որի համաձայն] «[Դիմումատուի] կրծքավանդակի ձախ մասի ռենտգեն հետազոտության նկարում ոսկրային փոփոխություններ չեն հայտնաբերվել» ...

Եզրակացություն. [դիմումատուի] մարմնական վնասվածքները, այն է՝ ամորձապարկի հետտրավմատիկ հեմատոման, ձախ մասի հեմատոցելեն, ձախ ամորձիի պատռվածքը եւ աջ սրունքի կապտուկը, պատճառվել է բույժ եւ կոպիտ առարկաներով, [եւ] չի կարող բացառվել, [որ դրանք պատճառվել են] վերը նշված ժամանակ եւ ձեւով: Ձախ ամորձիի վնասվածքն ունի տրավմատիկ բնույթ եւ կարող է պատճառված լինել ցանկացած տեսակի հարվածից: Մարմնական վնասվածքի ծանրության աստիճանը որոշելու համար անհրաժեշտ է փորձաքննության նպատակով հիվանդին բերել դատաբժշկական փորձաքննության բաժին դեպքից հետո քսանմեկերորդ օրը»:

53. 2004 թվականի մայիսի 6-ին դիմումատուն բողոք է ներկայացրել Գլխավոր դատախազին այն մասին, որ իր դեմ քրեական վարույթը հիմնավորված չէր: Նա նշել է, որ մարզային դատախազությունից քննիչ Մ.-ն, իր ծառայողական պարտականությունների բերումով, կապված է եղել ոստիկանության մարզային բաժնի ոստիկանության ծառայողների հետ, եւ հետեւաբար, անկողմնակալ չի եղել:

Նա խնդրել է, որ քննիչ Մ.-ն հեռացվի գործի քննությունից, գործը փոխանցվի Գլխավոր դատախազությանը, եւ որ քրեական վարույթ հարուցվի նրան խոշտանգումների ենթարկելու փաստի առնչությամբ:

54. 2004 թվականի մայիսի 10-ին Գլխավոր դատախազի տեղակալը որոշել է մերժել դիմումատուի դիմումը՝ համարելով այն չհիմնավորված:

55. 2004 թվականի մայիսի 18-ի գրությամբ դիմումատուն Գլխավոր դատախազությունից տեղեկացել է, որ նրա դիմումը մերժվել է, սակայն նպատակահարմարության նկատառումներով, Գլխավոր դատախազի ցուցումով, քրեական գործը հետագա քննության համար ուղարկվել է Երեւանի դատախազություն:

56. 2004 թվականի մայիսի 18-ին փորձագետ Գ.-ն լրացումներ է կատարել իր սկզբնական փորձագիտական եզրակացության մեջ՝ ներառելով վնասվածքների ծանրության գնահատումը: Եզրակացության մեջ այժմ նշվում է հետեւյալը.

«Եզրակացություն. [դիմումատուի] մարմնական վնասվածքները, այն է՝ ամորձապարկի հետտրավմատիկ հեմատոման, ձախ մասի հեմատոցելեն, ձախ ամորձիի պատռվածքը եւ աջ սրունքի կապտուկը, պատճառվել է բուր եւ կոպիտ առարկաներով, [եւ] չի կարող բացառվել, [որ դրանք պատճառվել են] վերը նշված ժամանակ եւ ձեւով. [վնասվածքներով] առողջությանը պատճառվել է միջին ծանրության վնաս՝ առողջության տեւական վատթարացմամբ՝ հաշվի առնելով, որ վնասվածքի անմիջական հետեւանքները պահպանվել են ավելի քան քսանմեկ օր»:

57. Չպարզված օրը դիմումատուն դիմել է Գլխավոր դատախազություն՝ պահանջելով որոշում կայացնել ոստիկանության ծառայողների նկատմամբ քրեական գործ հարուցելու իր պահանջի վերաբերյալ:

58. 2004 թվականի մայիսի 21-ին դիմումատուի քրեական գործը փոխանցվել է Երեւան քաղաքի դատախազություն, որով քննության իրականացումը հանձնարարվել է Երեւանի դատախազության Էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների դատախազության քննիչ Ս.-ին:

59. 2004 թվականի մայիսի 24-ին քննիչ Ս.-ն հարցաքննել է դիմումատուի մորը, որը նշել է, որ դիմումատուն երբեք հրազեն չի ունեցել: Նա այնուհետեւ նշել է, որ

նստիկանության ծառայողները նախկինում եւս բազմաթիվ առիթներով այցելել են իրենց տուն, հարցեր են տվել դիմումատուի մասին եւ ասել, որ փնտրում են նրան, քանի որ նա մասնակցել է ցույցերին:

60. 2004 թվականի մայիսի 25-ին քննիչ Տ.-ն հարցաքննել է դիմումատուի ընկերոջը՝ Գ.Ա.-ին, որին նա ենթադրաբար ստիպել է, որ իր հետ գնա ցույցերի: Գ.Ա.-ն նշել է, որ նա տեղյակ է եղել այն մասին, որ դիմումատուն դաժան ծեծի է ենթարկվել նստիկանության բաժնում եւ ավելացրել, որ դա կապված է եղել նրա՝ ցույցերին մասնակցության հետ: Նա հաստատել է նաեւ, որ երբեք դիմումատուին հրազենով չի տեսել:

61. 2004 թվականի հունիսի 2-ին դիմումատուն դիմում է ներկայացրել Էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների դատախազին՝ պնդելով, որ նստիկանության բաժնում ինքը խոշտանգումների է ենթարկվել եւ իր նկատմամբ վատ վերաբերմունք է ցուցաբերվել նստիկանության ծառայողների կողմից, որոնց անուններն ինքը նշել է 2004 թվականի ապրիլի 25-ի իր ցուցմունքում, ինչի արդյունքում ինքը կրել է ծանր մարմնական վնասվածքներ: Այնուամենայնիվ, մեղադրանքներ ներկայացվել են միայն իր դեմ, եւ որեւէ գնահատական չի տրվել նստիկանության ծառայողների կողմից կատարված քրեական արարքների եւ այն փաստի առնչությամբ, որ ինքը գործել է անհրաժեշտ ինքնապաշտպանությունից ելնելով: Ավելին, նրան նստիկանության բաժին տարել են առանց որեւէ հիմքերի, եւ նրա ձերբակալման իրական պատճառը Հայաստանում տեղի ունեցող քաղաքական հետապնդումներն էին: Դիմումատուն պահանջել է, հղում անելով, *inter alia*, Քրեական դատավարության օրենսգրքի (ՔԴՕ) 180-րդ, 181-րդ եւ 182-րդ հոդվածներին (տե՛ս ներքեւում՝ 108-110-րդ պարբերությունները), որ քննություն իրականացվի, քրեական վարույթ հարուցվի Արտաշատի նստիկանության բաժնի նստիկանության ծառայողների դեմ, եւ որ քննության ժամանակ կասեցվեն նրանց ծառայողական լիազորությունները:

62. 2004 թվականի հունիսի 7-ին, ի պատասխան այս դիմումի, քննիչ Տ.-ն որոշում է կայացրել մերժել դիմումատուի ներկայացրած միջնորդությունը: Որոշման սկզբում նշվել է, որ դիմումատուի դեմ քրեական վարույթ է հարուցվել

նրա կողմից ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին մարմնական վնասվածքներ պատճառելու հիմքով, եւ դիմումատուն նույնպէս վնասվածքներ է ստացել դէպքի ժամանակ: Որոշման վերջին մասում նշվել է, որ.

«Քրեական գործի նյութերի ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ քննությունն իրականացվել է օբյեկտիվորեն, եւ որ քննության ընթացքում ձեռնարկվել են քննչական բոլոր անհրաժեշտ գործողությունները, որոնց ընթացքում որեւէ ապացույց ձեռք չի բերվել, որը կհաստատեր, որ Արտաշատի ոստիկանության բաժնի՝ ոստիկանության ծառայողները չարաշահել են իրենց լիազորությունները [։Ու]ստի [նոր] քրեական վարույթ հարուցելու եւ քրեական հետապնդում իրականացնելու որեւէ անհրաժեշտություն չի եղել»:

63. 2004 թվականի հունիսի 11-ին կատարվել է առերեսում դիմումատուի եւ ձերբակալումն իրականացնող՝ ոստիկանության ծառայողներից մեկի՝ Ա.Ս.-ի միջեւ: Դիմումատուն նշել է, որ իր ձերբակալման օրը՝ ժամը 15:00-ին, ոստիկանության ծառայողներ Ռ.Ս.-ն եւ Ա.Ս.-ն մոտեցել են իրեն, եւ ոստիկանության ծառայող Ռ.Ս.-ն նրան հրավիրել է ոստիկանության բաժնի՝ պետի հետ ցույցների հետ կապված զրուցելու նպատակով: Ոստիկանության ծառայող Ա.Ս.-ն հաստատել է այս ցուցմունքը: Նա նաեւ ընդունել է, որ տեղյակ չի եղել այն մասին, որ դիմումատուն ոստիկանության բաժնի է բերվում ապօրինի կերպով հրազեն կրելու կասկածանքով, եւ այս մասին տեղեկացել է միայն ոստիկանության բաժնի գալուց հետո:

64. 2004 թվականի հունիսի 14-ին կատարվել է առերեսում դիմումատուի եւ ձերբակալումն իրականացնող՝ ոստիկանության մյուս ծառայողի՝ Ռ.Ս.-ի միջեւ: Վերջինս նշել է, *inter alia*, որ ոստիկանության բաժնի պետի տեղակալ Գ.-ն իրեն կարգադրել է, որ զրուցելու համար դիմումատուին բերի ոստիկանության բաժնի: Այս կարգադրությունը եղել է բանավոր, եւ դիմումատուին ձերբակալելու որեւէ գրավոր որոշում չի եղել:

65. 2004 թվականի հունիսի 16-ին դիմումատուն Արտաշատի հիվանդանոցից խնդրել է, որ իրեն տեղեկություններ տրամադրեն 2004 թվականի ապրիլի 23-24-ի դէպքերի վերաբերյալ:

66. 2004 թվականի հունիսի 22-ին Արտաշատի հիվանդանոցի տնօրենը դիմումատուին երկու գրությամբ տեղեկացրել է հետեւյալը.

«... [Ապրիլի 23-ին եւ 24-ին Արտաշատի շտապօգնության կայանում Արտաշատի ոստիկանության բաժնից [ստացվել է] շտապօգնության երեք կանչ՝ կապված ոստիկանության բաժնում պահվող [դիմումատուի] հետ:

Առաջին կանչ. ... 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ ժամը 15:05-ին. կանչի նպատակը եղել է հարբածության վիճակի ստուգումը:

- հերթապահ բժիշկ՝ [Ա.Գ.]

Երկրորդ կանչ. ... 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ ժամը 23:20-ին. հերթապահ բժիշկ՝ [Ա.Գ.]: Ախտորոշում. փափուկ հյուսվածքների կապտուկներ կրծքավանդակի ձախ մասում, կոտրված կողոսկրեր (°) եւ ամորձիների տեղային փակ վնասվածք:

Անալգին, դիմեդրոլի եւ դիկլոֆենակ տեսակի դեղամիջոցների ներարկում:

Երրորդ կանչ. ... 2004 թվականի ապրիլի 24-ին՝ ժամը 11:20-ին, [դիմումատուն] բերվել է ընդունարան՝ վիրաբույժի հետ խորհրդատվության համար. հերթապահ բժիշկ՝ [Վ.Հ.], ախտորոշում՝ կողոսկրների եւ ամորձիների տեղային փակ վնասվածք:

[Դիմումատուն] տեղափոխվել է վիրաբուժական բաժանմունք»:

«...[Դիմումատուն] ... 2004 թվականի ապրիլի 24-ին՝ ժամը 16:40-ին, ընդունվել է «Արտաշատի հիվանդանոց» ՓԲԸ-ի վիրաբուժական բաժանմունք՝ հիվանդանոցի ընդունարանի ուղեգրմամբ ... հետեւյալ ախտորոշմամբ. հետորավմատիկ հեմատոմա, ձախ մասի հեմատոցելե եւ ձախ ամորձիի պատվածք:

Ըստ բժշկական քարտում պարունակվող նկարագրության՝ վերը նշված ախտորոշումը եղել է տրավմայի հետեւանք ...»:

67. 2004 թվականի հունիսի 22-ին կատարվել է առերեսում դիմումատուի եւ ոստիկանության ծառայող Ա.Մ.-ի միջեւ: Երկուսն էլ ներկայացրել են դեպքերի իրենց տարբերակը: Նման առերեսումներ կատարվել են դիմումատուի եւ ոստիկանության ծառայողներ Ա.Ա.-ի, Հ.Մ.-ի. Ա.Հ.-ի. Ա.Կ.-ի եւ ոստիկանության բաժնի պետի տեղակալ Գ.-ի միջեւ՝ համապատասխանաբար 2004 թվականի հուլիսի 7-ին, 8-ին եւ 27-ին ու 2004 թվականի օգոստոսի 5-ին: Ոստիկանության բոլոր ծառայողները հերքել են նրա նկատմամբ վատ վերաբերմունք ցուցաբերելու փաստը: Ոստիկանության ծառայող Ա.Ա.-ն առերեսման ժամանակ ընդունել է, որ ոստիկանության այն ծառայողներից մեկն է եղել, որը շտապօգնության երկրորդ կանչից հետո դիմումատուին ուղեկցել է հիվանդանոց, որտեղ հետազոտվել են

նրա կողոսկրերը: Ա.Ա.-ն նշել է, որ բժիշկները որեւէ վտանգավոր բան չեն հայտնաբերել, եւ դիմումատուն հետ է տարվել ոստիկանության բաժին: Նա այնուհետեւ ընդունել է, որ նա ներկա է եղել դիմումատուի կողոսկրերի հետազոտության ժամանակ, սակայն ամորձիների հետազոտության ժամանակ ներկա չի եղել:

68. Նույն օրը դիմումատուին ներկայացվել է 2004 թվականի մայիսի 5-ի դատաբժշկական փորձաքննության եզրակացությունը եւ դրա՝ 2004 թվականի մայիսի 18-ի լրացումը (տե՛ս վերելում՝ 52-րդ եւ 56-րդ պարբերությունները):

69. 2004 թվականի հունիսի 28-ին դիմումատուն միջնորդություն է ներկայացրել՝ պնդելով, որ փորձագետի ներկայացրած եզրակացություններն օբյեկտիվ չէին, քանի որ իր կրած վնասվածքները ծանր էին եւ հասցվել էին դիտավորությամբ, ինչպես նաեւ հանգեցրել էին կենսականորեն կարելու օրգանի ֆունկցիայի կորստի: Դիմումատուն պահանջել է, որ նշանակվի դատաբժշկական նոր փորձաքննություն:

70. 2004 թվականի հուլիսի 6-ին դիմումատուն քննիչի՝ 2004 թվականի հունիսի 7-ի որոշման դեմ բողոք է ներկայացրել Քրեական եւ զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարան: Նա եւս մեկ անգամ նշել է հանցագործություն կատարած ենթադրյալ անձանց անունները եւ բողոքել, որ քննությունն անկողմնակալ չի եղել եւ դրանով նպատակ է հետապնդվել խեղաթյուրել դեպքի փաստական հանգամանքները, որպեսզի քողարկվեն ոստիկանության տվյալ ծառայողների գործած արարքները: Նա պատճառաբանել է, որ բավարար հիմքեր եղել են ՔԴՕ-ի 175-րդ, 176-րդ եւ 180-րդ հոդվածների հիման վրա քրեական վարույթ հարուցելու համար (տե՛ս ներքելում՝ 105-րդ, 106-րդ եւ 108-րդ պարբերությունները)՝ մի բան, որը քննություն իրականացնող մարմինը չի արել:

71. Նույն օրը քննիչ Տ.-ն հարցաքննել է բժիշկներ Ա.Գ.-ին եւ Վ.Հ.-ին: Բժիշկ Ա.Գ.-ն նշել է, որ 2004 թվականի ապրիլի 23-ին Արտաշատի ոստիկանության բաժնում նա երկու անգամ այցելել է դիմումատուին: Առաջին կանչի նպատակը եղել է հարբածության աստիճանի որոշումը: Երբ նա այցելել է նրան ոստիկանության բաժնում երկրորդ կանչից հետո՝ մի քանի ժամ անց,

դիմումատուն գունատ է եղել, սառը քրտինքով պատված եւ սուր ցավեր է ունեցել: Ձննությունից հետո կապտուկ է հայտնաբերվել դիմումատուի կրծքավանդակի ներքեւի ձախ մասում: Նա նաեւ գանգատվել է ամորձիների շրջանում սուր ցավերից: Տրամադրվել է առաջին բուժօգնություն, ինչից հետո դիմումատուն տեղափոխվել է Արտաշատի հիվանդանոց, քանի որ առկա է եղել նրա կրծքավանդակի եւ կողոսկրերի ռենտգեն հետազոտություն անցկացնելու եւ վիրաբույժի հետ խորհրդակցելու խիստ անհրաժեշտություն: Սկզբնապես ախտորոշվել է կողոսկրի կոտրվածք եւ ամորձիի վնասվածք: Նա տեղյակ չի եղել այդ վնասվածքների պատճառների, հիվանդանոցում տրված ախտորոշման կամ այն փաստի վերաբերյալ, թե որքան ժամանակ է դիմումատուն մնացել այնտեղ: Բժիշկ Վ.Հ.-ն նշել է, որ Արտաշատի ոստիկանության բաժնում դիմումատուի զննությունից հետո, ուր ինքը եւ բուժքույրն այցելել էին 2004 թվականի ապրիլի 24-ին ստացված կանչով՝ մոտավորապես ժամը 11:00-ին, պարզվել է, որ նա ունեցել է կողոսկրերի եւ ամորձիների փակ վնասվածքներ: Մարմնի այլ մասերում վնասվածքներ չեն հայտնաբերվել: Դիմումատուն այնուհետեւ տեղափոխվել է հիվանդանոց, որտեղ կատարվել է վիրահատություն: Բժիշկ Վ.Հ.-ն ավելացրել է, որ այդ վնասվածքները, հատկապես ամորձիների շրջանում ստացված վնասվածքները, կարող էին պատճառված լինել ուժեղ կամ թույլ հարվածից կամ որեւէ առարկայի խփելու հետեւանքով: Ինքը տեղյակ չէր այդ վնասվածքների պատճառների մասին:

72. 2004 թվականի հուլիսի 7-ին քննիչ Ս.-ն որոշել է նշանակել դիմումատուի նկատմամբ դատաբժշկական նոր փորձաքննություն այն հիմքով, որ փորձագետի 2004 թվականի մայիսի 5-ի եզրակացության եւ դրա՝ 2004 թվականի մայիսի 18-ի լրացման հավաստիությունը կասկածի տակ էին՝ հիմնվելով, *inter alia*, այն փաստի վրա, որ փորձագետի եզրահանգումները վիճարկվել էին դիմումատուի կողմից (տե՛ս վերելում՝ 69-րդ պարբերությունը): Նոր փորձաքննությունը պետք է անցկացվեր ՀԴԲԳԿԿ Երեւանի ստորաբաժանման փորձագետների կողմից, որոնց խնդրել էին պատասխանել հետեւյալ հարցերին. 1) ի՞նչ վնասվածքներ են առկա դիմումատուի մարմնի վրա, այդ թվում՝ նշել դրանց տեղը, բնույթը, պատճառման եղանակը, ծանրության աստիճանը եւ վաղեմությունը, եւ 2) արդյոք փորձագետ Գ.-ն ճիշտ էր որոշել դիմումատուի վնասվածքների ծանրության աստիճանը:

73. 2004 թվականի հուլիսի 8-ին քննիչ Տ.-ն որոշել է Արտաշատի հիվանդանոցից վերցնել դիմումատուի բժշկական քարտը:

74. 2004 թվականի հուլիսի 22-ին Քրեական եւ զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանը որոշել է դիմումատուի 2004 թվականի հուլիսի 6-ի բողոքը (տե՛ս վերելում՝ 70-րդ պարբերությունը) թողնել առանց քննության այն հիմքով, որ քննիչի 2004 թվականի հունիսի 7-ի որոշումը կայացվել էր քրեական գործով քննության ընթացքում եւ դատավարական որոշում էր, որը, ըստ համապատասխան քրեական դատավարական կանոնների, դատական վերահսկողության շրջանակում չէր եւ չէր կարող վիճարկվել դատարաններում:

75. Նույն օրը փորձագետները ստացել են քննիչի 2004 թվականի հուլիսի 7-ի որոշումը, որով նշանակվել էր դատաբժշկական նոր փորձաքննություն (տե՛ս վերելում՝ 72-րդ պարբերությունը):

76. Չպարզված օրը դիմումատուն վճարեկ բողոք է ներկայացրել Վերաքննիչ դատարանի 2004 թվականի հուլիսի 22-ի որոշման դեմ: Նա նշել է, որ Վերաքննիչ դատարանը պարտավոր էր, ՔԴՕ-ի 278-րդ հոդվածի համաձայն, (տե՛ս ներքելում՝ 113-րդ պարբերությունը) քննել քննիչի որոշման օրինականությանը վերաբերող բողոքը:

77. 2004 թվականի հուլիսի 28-ին կազմվել է դատաբժշկական փորձագետի նոր եզրակացությունը, որը պարունակել է գրեթե նույն եզրահանգումները, ինչ փորձագետի նախորդ եզրակացությունը (տե՛ս վերելում՝ 52-րդ եւ 56-րդ պարբերությունները): Եզրակացության մեջ նշվել է նաեւ, որ դիմումատուի վնասվածքների ծանրության աստիճանի մասին եզրահանգումը ճիշտ է տրվել:

78. 2004 թվականի օգոստոսի 10-ին դիմումատուի եւ ոստիկանության ծառայողներ Ռ.Հ.-ի ու Մ.Բ.-ի միջեւ կատարվել է երկու առերեսում: Երկուսն էլ հերքել են, որ օգնել են դիմումատուին, այսինքն՝ հանել են նրա ձեռնաշղթաները կամ ջուր տվել նրան:

79. 2004 թվականի օգոստոսի 13-ին քննիչ Տ.-ն որոշել է ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին ճանաչել [գործով] տուժող: Ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն հարցաքննվել է, որի ընթացքում նա հաստատել է իր նախկին ցուցմունքները:

80. 2004 թվականի օգոստոսի 17-ին դիմումատուի դեմ մեղադրանքը փոփոխվել է՝ լրացվելով դիմումատուի հարբածության մասին փաստով: Դիմումատուն կրկին հարցաքննվել է եւ հայտարարել իր անմեղության մասին: Նա եւս մեկ անգամ նշել է, որ նրան ոստիկանության բաժին են բերել ցույցերին մասնակցելու պատճառով եւ դաժան ծեծի են ենթարկել:

81. Նույն օրը քննիչը որոշել է ավարտել քննությունը, քանի որ մեղադրական եզրակացությունը պատրաստելու համար ձեռք էին բերվել բավարար ապացույցներ:

Դ. Դիմումատուի նկատմամբ քրեական վարույթի կարճումը

82. 2004 թվականի օգոստոսի 30-ին Էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների դատախազը դիմումատուի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու եւ քրեական վարույթը կարճելու մասին որոշում է կայացրել՝ հղում կատարելով ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետին (տե՛ս ներքեւում՝ 117-րդ պարբերությունը): Այս որոշման մեջ նախեւառաջ ամփոփվել է քննությունն իրականացնող մարմնի կողմից կազմված դեպքերի շարադրանքը, որի համաձայն՝ դիմումատուն բերման էր ենթարկվել ոստիկանության բաժին՝ ցույցերի ժամանակ հրագեն կրելու կասկածանքով: Ոստիկանության բաժանմունք բերման ենթարկվելու ընթացքում եւ տեղ հասնելով՝ դիմումատուն օգտագործել է եւ հայիոյիսառն խոսքեր, վիրավորել ոստիկանության ծառայողներին եւ չի ենթարկվել նրանց օրինական կարգադրություններին: Պարզելով, որ իր պահվածքի վերաբերյալ կազմված վարչական գործը ներկայացվելու է դատարան, դիմումատուն բջջային հեռախոսի լիցքավորիչով հարվածել է ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ի աջ աչքին՝ դիտավորյալ պատճառելով միջին ծանրության վնասվածք: Այնուհետեւ, դիմումատուն սեղանից վերցրել է հեռախոսը եւ փորձել դրանով հարվածել Հ.Մ.-ին, բայց կանխվել է Ա.Ա.-ի կողմից, ինչից հետո դիմումատուն հարձակվել է Հ.Մ.-ի վրա, իսկ վերջինս ինքնապաշտպանության նպատակով հարվածել է դիմումատուի ամորձիներին, կառչել նրանից, ու նրանք միասին ընկել են աթոռի վրա, իսկ հետո՝ հատակին: Որոշման համաձայն՝

եզրակացվել է, որ՝

«Միջադեպի արդյունքում [դիմումատուի] ամորձին վնասվել է ու հեռացվել վիրահատության միջոցով, [այդպիսով]՝ միջին ծանրության վնաս հասցնելով նաև նրա առողջությանը:

Քանի որ [Հ.Մ.-ն] գործել է անհրաժեշտ ինքնապաշտպանության սահմաններում, ապա նրա դեմ քրեական վարույթ չի հարուցվել, իսկ [դիմումատուին] մեղադրանք է առաջադրվել [ՔՕ-ի] 316-րդ հոդվածի 3-րդ մասով:

Հաշվի առնելով այն փաստը, որ հանցանքի կատարման պահին [դիմումատուն] եւս կրել է իր առողջության համար միջին ծանրության վնաս, մասնավորապես՝ նրա ամորձին վնասվել է, ենթարկվել վիրահատության եւ հեռացվել, ինչն անդառնալի է, եւ ըստ էության, զրկանքներ կրելով, նա քավել է իր մեղքը, եւ այդպիսի հանգամանքներում նպատակահարմար չէ նրա դեմ իրականացնել քրեական հետապնդում, որոշեցի...դադարեցնել հետապնդումը [դիմումատուի] նկատմամբ...»:

83. Չպարզված օրը դիմումատուն բողոքարկել է այս որոշումը վերադաս դատախազին:

84. 2004 թվականի սեպտեմբերի 24-ին Վճռաբեկ դատարանը որոշել է մերժել դիմումատուի՝ Քրեական եւ զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանի 2004 թվականի հուլիսի 22-ի (տե՛ս վերելում՝ 74-րդ պարբերությունը) որոշման դեմ վճռաբեկ բողոքը՝ հետեւյալ պատճառաբանությամբ.

«Գործի նյութերից պարզ է դառնում, որ [դիմումատուն] միջնորդություն է ներկայացրել՝ ոստիկանության Արտաշատի բաժնի աշխատակիցների դեմ քրեական վարույթ հարուցելու պահանջով 2004 թվականի հունիսի 2-ին, այսինքն այն ժամանակ, երբ [քրեական գործն] արդեն հարուցվել էր 2004 թվականի ապրիլի 23-ին տեղի ունեցած դեպքի հիման վրա, եւ այդ գործով քննությունն արդեն ընթանում էր: Ավելին, թե՛ [դիմումատուի] կողմից [ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին] հասցված մարմնական վնասվածքի եւ թե՛ վերջինիս կողմից [դիմումատուին] հասցված մարմնական վնասվածքի փաստը եղել են այդ քննության առարկան: Այդ հանգամանքներում անհրաժեշտություն չի եղել [դիմումատուին] հասցված մարմնական վնասվածքի առնչությամբ առանձին քրեական գործ հարուցելու, քանի որ [նրա] կողմից բարձրացված հարցերն արդեն իսկ քրեական գործով քննության առարկա էին:

Քրեական գործի արդյունքների հիման վրա 2004 թվականի օգոստոսի 30-ին Երեւան քաղաքի Էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների դատախազը [դիմումատուի] նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու եւ քրեական գործով վարույթը կարճելու որոշում է կայացրել:

Այսպիսի հանգամանքներում, ելնելով այն բանից, որ [դիմումատուի] կողմից բարձրացված հարցերն արդեն իսկ իրավասու մարմինների կողմից քննության առարկա են եղել, եւ այդ առնչությամբ կայացվել է վերջնական որոշում, միեւնոյն հարցի առնչությամբ քրեական նոր գործ հարուցելու պահանջը հակասում է [ՔԴՕ-ի] 27-րդ հոդվածի պահանջներին»:

85. 2004 թվականի սեպտեմբերի 24-ի գրությամբ դիմումատուն Գլխավոր դատախազությունից տեղեկացել է, որ քրեական վարույթը կարճելու մասին որոշումը հիմնավորված էր, եւ այն բեկանելու հիմքեր չկային:

86. Չպարզված օրը դիմումատուն բողոք է ներկայացրել Երեւան քաղաքի Էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների [ընդհանուր իրավասության] դատարան՝ այդ որոշումը բեկանելու խնդրանքով: Նա բողոքարկել է քրեական վարույթը կարճելու հիմքերը՝ բերելով մանրամասն փաստարկներ այն մասին, որ քննությունը շատ պատճառներով ընթացել է բացթողումներով՝ ներառյալ իր անօրինական ձեռքակալման փաստի անտեսումը, որը կապված էր ցույցերին եւ քաղաքական գործունեությանն իր մասնակցության հետ, ինչպես նաեւ ոստիկանության ծառայողների կողմից իր նկատմամբ վատ վերաբերմունքը, որը ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ի կողմից կեղծ ձեռով ներկայացվել էր որպես ինքնապաշտպանություն: Ոստիկանության ծառայողներ Ա.Ա.-ի, Ռ.Ս.-ի, Հ.Մ.-ի եւ Ա.Կ.-ի տված ցուցմունքները կեղծ են եղել եւ չեն ունեցել ապացուցողական ուժ, քանի որ այդ մարդիկ էին նրան դաժան ծեծի ենթարկած անձինք: Ավելին, ոստիկանության Արտաշատի բաժնի ոստիկանության ծառայողները նրա նկատմամբ քրեական հետապնդում են սկսել դեռեւս 2004 թվականի մարտ ամսից, եւ 2004 թվականի ապրիլի 23-ի անանուն հեռախոսազանգը պարզապես հորինվածք էր: Դանդաղ եւ կողմնակալ քննության պատճառով վերոհիշյալ անձանց հաջողվել է խուսափել քրեական պատասխանատվությունից: Մասնավորապես, քննություն իրականացնող մարմինն անմիջապես չի իրականացրել առերեսումներ եւ դա արել է միայն 2004 թվականի հուլիս ամսին՝ դրանով հնարավորություն տալով ոստիկանության ծառայողներին համաձայնեցնելու իրենց ցուցմունքները, իսկ դատաբժշկական փորձագետի եզրակացություններն անկողմնակալ չեն եղել: Քրեական վարույթ չի հարուցվել, եւ հանցանքը կատարած անձինք հարցաքննվել են միջադեպից միայն երկու ամիս

անց, ինչից ենթադրվում է, որ գործը քաղաքական բնույթ էր կրում եւ գտնվում էր բարձրաստիճան հովանավորության տակ: 2004 թվականի ապրիլի 23-ի գիշերը նրա նկատմամբ կանոնավոր կերպով վատ վերաբերմունք ցուցաբերելու փաստը հաստատվել է հիվանդանոցից տրամադրված համապատասխան փաստաթղթերով, եւ եղել են ոստիկանության ծառայողների դեմ քրեական վարույթ հարուցելու համար բավարար հիմքեր, ինչպես պահանջվում է ՔԴՕ-ի 175-րդ եւ 176-րդ հոդվածներով (տե՛ս ներքեւում՝ 105-րդ եւ 106-րդ պարբերությունները): Դիմումատուն պնդել է, որ այդ վարույթը հարուցվի, քանի որ իր դեմ կատարված հանցանքի առնչությամբ քննություն բացարձակապես չէր իրականացվել: Վերջում նա պահանջել է կարճել իր դեմ հարուցված քրեական վարույթը՝ պատասխանատվությունից ազատող հիմքերով, այլապես գործի քննության համար նա կդիմի դատարան, որտեղ կարող է ապացուցել իր անմեղությունը:

87. 2004 թվականի նոյեմբերի 12-ին Երեւան քաղաքի Էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների դատարանը քննել է դիմումատուի բողոքը: Թե՛ դիմումատուն եւ թե՛ քննություն իրականացնող մարմնի ներկայացուցիչը ներկա են եղել դատական այդ նիստին, եւ երկուսն էլ ներկայացրել են իրենց փաստարկները: Վարչական շրջանի դատարանը գտել է, որ դիմումատուի բողոքը հիմնավորված չէր, եւ որոշել է մերժել այն:

88. 2004 թվականի նոյեմբերի 22-ին դիմումատուն վերաքննիչ բողոք է ներկայացրել այդ որոշման դեմ: Իր բողոքում նա, *inter alia*, բերել է փաստարկներ այն մասին, որ Վարչական շրջանի դատարանն անտեսել է դատախազի որոշման դեմ իր բողոքում ներառված բազմաթիվ հանգամանքներ՝ հիմնավորելով քննության՝ միակողմանի եւ բացթողումներով իրականացումը: Դիմումատուն Վերաքննիչ դատարանին խնդրել է իրականացնել օբյեկտիվ քննություն, բեկանել Վարչական շրջանի դատարանի որոշումը եւ կարգադրել դատախազին՝ պատասխանատվությունից ազատող հիմքով կարճել իր գործով վարույթը կամ գործը ներկայացնել դատարան՝ ըստ էության քննելու համար: Այս վերաքննիչ բողոքին կից ներկայացվել է նաեւ դիմումատուի՝ Վարչական շրջանի դատարան ներկայացրած բողոքի պատճենը (տե՛ս վերեւում՝ 86-րդ պարբերությունը):

89. 2004 թվականի դեկտեմբերի 24-ին Քրեական եւ զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանը գտել է, որ քննությունն իրականացվել էր քրեադատավարական օրենսդրության պահանջներին համապատասխան, եւ դիմումատուի դատավարական ու նյութական իրավունքները չէին խախտվել: Այն նաեւ գտել է, որ Էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների դատախազը կայացրել էր իրավաչափ եւ հիմնավորված որոշում՝ ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի պահանջներին համապատասխան (տե՛ս ներքեւում՝ 117-րդ պարբերությունը), եւ Վարչական շրջանի դատարանի որոշումը բեկանելու հիմքեր չկային:

90. 2004 թվականի դեկտեմբերի 28-ին դիմումատուն ներկայացրել է վճռաբեկ բողոք: Իր բողոքում նա, *inter alia*, բերել է փաստարկներ այն մասին, որ ցածր աստիճանի դատարաններն անտեսել էին այն փաստը, որ քննություն իրականացնող մարմինը խախտել էր ՔԴՕ-ի 17-րդ հոդվածի պահանջները (տե՛ս ներքեւում՝ 102-րդ պարբերությունը) եւ, իրականացնելով միակողմանի քննություն, նրան մեղավոր էր ճանաչել՝ ՔՕ-ի 316-րդ հոդվածի 3-րդ մասով (տե՛ս ներքեւում՝ 121-րդ պարբերությունը): Դատարաններն անտեսել էին քննության՝ կողմնակալ ձեւով իրականացման փաստը, գործի մեջ կեղծ փաստաթղթերի գոյությունը եւ այն փաստը, որ ամբողջ քննությունը կառուցվել էր ոստիկանության ծառայողների կողմից նրա անօրինական ձերբակալման հետ կապված դեպքերի հիման վրա: Դիմումատուն եւս մեկ անգամ պնդել է, որ ոչ թե ոստիկանության ծառայողը, այլ ինքն էր գործել անհրաժեշտ ինքնապաշտպանության նպատակով, եւ պահանջել է, որ գործը քննվի անկախ եւ անկողմնակալ դատարանի կողմից՝ դոնբաց նիստով, եւ իրեն թույլատրվի ապացուցել իր անմեղությունը: Վերջում նա խնդրել է, որ դատախազի՝ 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի որոշումը եւ Վերաքննիչ դատարանի որոշումը բեկանվեն:

91. 2005 թվականի փետրվարի 4-ին Վճռաբեկ դատարանը քննել է դիմումատուի բողոքը եւ գտել, որ՝

«[Դիմումատուն], հիմնվելով [Վարչական շրջանի դատարան] ներկայացված փաստարկների վրա, [Վերաքննիչ դատարան ներկայացված] իր բողոքում բերել է փաստարկներ այն մասին, որ քննությունը եղել է բացթողումներով եւ միակողմանի, ինքը մեղադրվել է անարդարացիորեն, իր դեմ մեղադրանքները հանվել են...

պատասխանատվությունից չազատող հիմքերով, իր նկատմամբ վատ վերաբերմունք ցուցաբերած եւ վնասվածք հասցրած ոստիկանության ծառայողները չեն ենթարկվել քրեական պատասխանատվության, քննության ընթացքում տեղի են ունեցել կեղծումներ, ոստիկանության ծառայողները տվել են կեղծ ցուցմունքներ, կազմվել են ոչ ճշգրիտ դատաբժշկական եզրակացություններ եւ այլն:

Իր բողոքում նա նաեւ նշել է, որ դատարանների կողմից կայացված որոշումները եղել են չհիմնավորված, եւ իր կողմից բարձրացված հարցերին տրվել են չհիմնավորված պատասխաններ...

Այսպիսով, [դիմումատուն] [Վարչական շրջանի դատարան եւ Վերաքննիչ դատարան] ներկայացված իր բողոքներում բարձրացրել է նաեւ հարցեր, որոնք ներառվել են [իր] վճռաբեկ բողոքում»:

92. Վճռաբեկ դատարանը շարունակել է՝ եզրակացնելով, որ ցածր աստիճանների դատարանները, անտեսելով ՔԴՕ-ի 17-րդ հոդվածի 4-րդ մասի պահանջները (տե՛ս ներքեւում՝ 102-րդ պարբերությունը), որի համաձայն՝ քրեական դատավարության ընթացքում օրինականության խախտումների վերաբերյալ բողոքները պետք է մանրակրկիտ ստուգի քրեական վարույթն իրականացնող մարմինը, հաշվի չեն առել դիմումատուի կողմից բարձրացված փաստարկները եւ կայացրել են չհիմնավորված որոշումներ: Այդ հիմքով նա որոշել է բեկանել Վերաքննիչ դատարանի որոշումը եւ գործն ուղարկել նոր քննության:

93. 2005 թվականի մարտի 3-ին Քրեական եւ զինվորական գործերով վերաքննիչ դատարանը նորից քննել է դիմումատուի դիմումը եւ այն մերժելու որոշում կայացրել: Կայացնելով այդ որոշումը՝ Վերաքննիչ դատարանը նշել է.

«[Դիմումատուն] խնդրել է, որ գործն ուղարկվի լրացուցիչ քննության այն ակնկալիքով, որ այնուհետեւ դա կներկայացվի դատարան՝ բերելով փաստարկներ, որ քննություն իրականացնող մարմինը կատարել է քրեական դատավարության կանոնների բազմաթիվ խախտումներ, քննչական մի շարք գործողություններ կեղծվել են, եւ ավելին, նա գործել է անհրաժեշտ ինքնապաշտպանությունից ելնելով:

Վերաքննիչ դատարանը գտնում է, որ այդ փաստարկներն անհիմն են, քանի որ չկա ապացույց այն մասին, որ քննչական գործողությունները կեղծվել են: [Դիմումատուի]՝ օրենքով նախատեսված եւ երաշխավորված իրավունքները պահպանվել են գործի քննության ընթացքում. դա արտացոլվել է կազմված համապատասխան արձանագրություններում, այդ

թվում՝ իրավաբանների ներկայությամբ: Այն փաստը, որ [ղիմումատուն] հրաժարվել է ստորագրել քննչական գործողությունների մի քանի արձանագրություններ, չի նշանակում, որ այդ արձանագրություններն անօրինական էին:

[Դիմումատուի] փաստարկներն այն մասին, որ իրեն ոստիկանության բաժին են տարել 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ մոտավորապես ժամը 15:00-ին եւ ոչ թե 17:00-ին, չեն հիմնավորվում գործի նյութերով, եւ այս փաստը ոչ մի առնչություն չունի նրա՝ մեղավոր կամ անմեղ լինելու հետ:

[Դիմումատուն] խոստովանել է, որ ինքը հեռախոսի միջոցով մարմնական վնասվածքներ է հասցրել ոստիկանության ծառայող [Հ.Մ.-ին]՝ ինքնապաշտպանության նպատակով:

Այս փաստը հերքվել է գործում առկա ապացույցով, այդ պատճառով վարույթն էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների դատախազի կողմից չի կարճվել պատասխանատվությունից ազատող հիմքերով:

Քրեական հետապնդման մարմինը ձեռնարկել է օրենքով նախատեսված անհրաժեշտ միջոցառումները՝ գործի համապարփակ, ամբողջական եւ օբյեկտիվ քննություն իրականացնելու, ինչպես նաեւ՝ թե՛ մեղադրական եւ թե՛ անմեղությունը հաստատող հանգամանքները հստակեցնելու նպատակով:

[Դիմումատուի]՝ իր անմեղության եւ ենթադրյալ խախտումների մասին հայտարարությունները մանրամասն քննվել են վարույթի, այդ թվում՝ Վերաքննիչ դատարանում վարույթի ընթացքում:

Արդյունքում երաշխավորվել է [ղիմումատուի]՝ արդարացի դատական լուումների իրավունքը, այդ թվում՝ այն վկաների հետ առերեսման իրավունքը, որոնք ցուցմունքներ են տվել նրա դեմ, եւ «Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» կոնվենցիայով երաշխավորված մյուս իրավունքները:

94. 2005 թվականի մարտի 11-ին ղիմումատուն ներկայացրել է վճռաբեկ բողոք: Իր բողոքում նա, *inter alia*, բերել է փաստարկներ այն մասին, որ Վերաքննիչ դատարանը չի իրականացրել գործում առկա ապացույցների պատշաճ գնահատում: Նա անտեսել է այն փաստը, որ մեղադրանքը հիմնված է եղել կեղծված ապացույցների վրա, եւ չքննելով դատավարական խախտումների վերաբերյալ նրա պնդումները, ինչպես պահանջվում է ՔԴՕ-ի 17-րդ հոդվածի 4-րդ մասով (տե՛ս ներքեւում՝ 102-րդ պարբերությունը), համաձայնվել է նրա դեմ ներկայացված մեղադրանքի ձեւակերպման հետ, որի համաձայն՝ նա ղիմադրել է

նստիկանության ծառայողներին եւ չի ենթարկվել նրանց օրինական կարգադրություններին: Դիմումատուն այնուհետեւ պնդել է, որ Վերաքննիչ դատարանը, հիմնվելով բացառապես ոստիկանության ծառայողների կեղծ զեկուցագրերի վրա, օրինական է համարել անանուն հեռախոսազանգի վրա հիմնված նրա ձերբակալումը եւ ապօրինաբար ձերբակալված անձի դեմ վարչական գործ հարուցելու նախաձեռնությունը: Դիմումատուն նաեւ պնդել է, որ խախտվել է անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը, եւ պահանջել է, որ իր դեմ ներկայացված մեղադրանքը քննվի դռնբաց դատական նիստում՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ քրեական վարույթը կարճվել է պատասխանատվությունից չազատող հիմքերով, եւ որ իր դեմ ներկայացված մեղադրանքը համարվել է ապացուցված: Նա խնդրել է, որ դատախազի որոշումն ու ցածր ատյանի դատարանների որոշումները բեկանվեն:

95. 2005 թվականի մայիսի 13-ին Վճռաբեկ դատարանը մերժել է դիմումատուի բողոքը: Մերժելով բողոքը՝ Վճռաբեկ դատարանը նշել է.

«[Դիմումատուի] բողոքում ներկայացված՝ քրեական հետապնդման մարմնի կողմից կատարված խախտումների վերաբերյալ փաստարկները քննվել են Վերաքննիչ դատարանի կողմից: Դատարանն իրավամբ նշել է, որ որեւէ ապացույց ձեռք չի բերվել, որը կհաստատեր, որ քննչական գործողությունները կեղծվել են կամ հորինվել, եւ որ [դիմումատուն] նախաքննության ընթացքում օգտվել է [ՔԴՕ-ով] երաշխավորված իրավունքներից:

[Դիմումատուի] այն փաստարկը, որ ինքը հարվածել է [Հ.Մ.-ին] ինքնապաշտպանության նպատակով, հերքվել է քննության ընթացքում հավաքված ապացույցներով:

Ինչ վերաբերում է նրա այն փաստարկին, որ դատախազն առանց իր համաձայնության անհիմն դադարեցրել է իր նկատմամբ քրեական հետապնդումը, ապա [պետք է նշել, որ ՔԴՕ-ով] չի պահանջվում անձի համաձայնությունը՝ [ՔԴՕ-ի] 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված հիմքերով քրեական հետապնդումը դադարեցնելու դեպքում:

[Դիմումատուն] օգտվել է Հայաստանի Սահմանադրության 38-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ իր իրավունքների դատական պաշտպանության իրավունքից՝ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու եւ քրեական վարույթը կարճելու նպատակով դատարաններում վիճարկելով քննություն իրականացնող մարմնի որոշումը՝ [ՔԴՕ-ի] 263-րդ եւ 290-րդ հոդվածներով սահմանված ընթացակարգին համապատասխան:

Վերաքննիչ դատարանը, [դիմումատուի] դիմումի հիման վրա իրականացնելով մինչդատական վարույթների նկատմամբ դատական հսկողություն, իրավամբ նշել է, որ դատախազի՝ 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի որոշումը եղել է օրինական եւ հիմնավորված, եւ այն [դիմումատուին] մեղավոր չի ճանաչել հանցանքը կատարելու մեջ, ինչպես նշված է բողոքում:

Պալատը գտնում է, որ բողոքի հիմքերի շրջանակում Վերաքննիչ դատարանի որոշումն օրինական է, հիմնավորված եւ պատճառաբանված, եւ այն չեղյալ համարելու հիմքեր չկան, հետեւաբար բողոքը պետք է մերժվի»:

II. ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ա. 1995 թվականի Սահմանադրություն (մինչեւ 2005 թվականի փոփոխությունները)

96. 15-րդ հոդվածով նախատեսվում է, որ քաղաքացիները, անկախ ազգությունից, ռասայից, սեռից, լեզվից, դավանանքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, սոցիալական ծագումից, գույքային կամ այլ դրությունից, ունեն Սահմանադրությամբ եւ օրենքներով սահմանված բոլոր իրավունքները, ազատությունները եւ պարտականությունները:

97. 19-րդ հոդվածով նախատեսվում է, որ մարդուն չի կարելի ենթարկել խոշտանգումների, դաժան կամ նրա արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի եւ պատժի:

98. 41-րդ հոդվածի համաձայն՝ հանցագործության համար մեղադրվողը համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղավորությունն ապացուցված չէ օրենքով սահմանված կարգով՝ դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով:

Բ. Քրեական դատավարության օրենսգիրք (ուժի մեջ է 1999 թվականի հունվարի 12-ից)՝ տվյալ ժամանակահատվածում գործող

1. Ձերբակալումը

99. 128-րդ հոդվածի համաձայն՝ ձերբակալումն անձին արգելանքի վերցնելը եւ արգելանքի տակ կարճաժամկետ պահելն է:

100. 129-րդ եւ 130-րդ հոդվածների համաձայն՝ անձին կարելի է ձերբակալել.
1) հանցանք կատարելու մեջ անմիջականորեն ծագած կասկածանքի հիման վրա
կամ 2) քրեական հետապնդման մարմնի կողմից կայացված որոշման հիման վրա:
Երկու դեպքերում էլ ձերբակալումը չպետք է գերազանցի՝ անձին արգելանքի վերցնելու պահից 72 ժամը:

2. Վատ վերաբերմունքը եւ քննությունը

101. 11-րդ հոդվածի 7-րդ մասի համաձայն՝ քրեական դատավարության ընթացքում ոչ ոք չպետք է ենթարկվի խոշտանգումների, անօրինական ֆիզիկական կամ հոգեկան բռնության, այդ թվում՝ բժշկական դեղամիջոցների օգտագործմամբ, սովի, ուժասպառման, հիպնոսի, բժշկական օգնությունից զրկվելու, ինչպես նաեւ այլ դաժան վերաբերմունքի: Արգելվում է կասկածյալից, մեղադրյալից, ամբաստանյալից, տուժողից, վկայից եւ քրեական դատավարությանը մասնակցող այլ անձանցից ցուցմունքներ կորզել բռնության, սպառնալիքի, խաբեության, նրանց իրավունքների ոտնահարման, ինչպես նաեւ այլ անօրինական գործողությունների միջոցով:

102. 17-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ քրեական դատավարության ընթացքում օրինականության խախտումների վերաբերյալ բողոքները պետք է մանրակրկիտ ստուգի քրեական վարույթն իրականացնող մարմինը:

103. 27-րդ հոդվածի համաձայն՝ հետաքննության մարմինը, քննիչը, դատախազը պարտավոր են իրենց իրավասության սահմաններում քրեական գործ հարուցել հանցագործության հատկանիշներ հայտնաբերելու յուրաքանչյուր դեպքում, օրենքով նախատեսված բոլոր միջոցառումները ձեռնարկել

հանցագործությունը եւ հանցագործություն կատարած անձանց բացահայտելու համար:

104. 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի համաձայն՝ դատարանը լիազորված է սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում քրեական գործ հարուցելու միջնորդությամբ դիմել դատախազին:

105. 175-րդ հոդվածով քրեական գործ հարուցելու՝ սույն օրենսգրքով նախատեսված հիմքերի առկայության դեպքում դատախազը, քննիչը կամ հետաքննության մարմինն իրենց իրավասության շրջանակներում պարտավոր են քրեական գործ հարուցել:

106. 176-րդ հոդվածի համաձայն՝ քրեական գործ հարուցելու հիմքերը ներառում են, *inter alia*, հանցագործությունների մասին անձանց հաղորդումները եւ հետաքննության մարմնի, քննիչի, դատախազի, դատարանի, դատավորի կողմից հանցագործության մասին տվյալների, հանցագործության նյութական հետքերի եւ հետեւանքների հայտնաբերումը՝ իրենց լիազորություններն իրականացնելիս:

107. 177-րդ հոդվածի համաձայն՝ հանցագործությունների մասին ֆիզիկական անձանց հաղորդումները կարող են լինել գրավոր կամ բանավոր: Քննչական գործողություն կատարելիս կամ դատական քննության ընթացքում հանցագործության մասին արված բանավոր հաղորդումը մտցվում է համապատասխանաբար՝ քննչական գործողության կամ դատական նիստի արձանագրության մեջ:

108. 180-րդ հոդվածի համաձայն՝ հանցագործությունների մասին հաղորդումները պետք է քննարկվեն եւ լուծվեն անհապաղ, իսկ գործ հարուցելու հիմքերի օրինականությունը եւ բավարար լինելն ստուգելու անհրաժեշտության դեպքում՝ դրանց ստացման պահից 10 օրվա ընթացքում: Նշված ժամկետում կարող են պահանջվել լրացուցիչ փաստաթղթեր, բացատրություններ, այլ նյութեր, ինչպես նաեւ կարող է կատարվել դեպքի վայրի զննություն եւ նշանակվել փորձաքննություն:

109. 181-րդ հոդվածի համաձայն՝ հանցագործության մասին տեղեկություն ստանալու յուրաքանչյուր դեպքում ընդունվում է հետեւյալ որոշումներից մեկը՝ 1)

քրեական գործ հարուցելու մասին. 2) քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին. 3) հաղորդումն ըստ ենթակայության հանձնելու մասին:

110. 182-րդ հոդվածի համաձայն՝ քրեական գործ հարուցելու առիթի եւ հիմքերի առկայության դեպքում դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը որոշում են կայացնում քրեական գործ հարուցելու մասին:

111. 184-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ հետաքննության մարմինը, քննիչը, դատախազն իրենց վարույթում գտնվող քրեական գործի նյութերով կայացնում են որոշում նոր գործ հարուցելու եւ այն առանձին վարույթում առանձնացնելու մասին, իսկ դատարանը նման որոշում կայացնելու միջնորդությամբ դիմում է դատախազին, եթե մեղադրյալին վերագրվող հանցագործություններից բացի բացահայտված է առաջինի հետ չկապված այլ հանցագործություն, որը կատարել է այլ անձ՝ առանց մեղադրյալի մասնակցության:

112. 185-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ, 3-րդ եւ 5-րդ մասերի համաձայն՝ քրեական գործ հարուցելու օրինական հիմքերի բացակայության դեպքում դատախազը, քննիչը, հետաքննության մարմինը որոշում են կայացնում քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին: Որոշման պատճենն ուղարկվում է հանցագործության մասին հաղորդած անձին: Այդ որոշումը կարող է բողոքարկվել վերադաս դատախազին կամ վերաքննիչ դատարան: Վերաքննիչ դատարանը վերացնում է բողոքարկվող որոշումը կամ հաստատում այն: Որոշման վերացումը պարտադիր է դարձնում դատախազի կողմից գործի հարուցումը:

113. «Դատական վերահսկողության ոլորտը» վերնագրով 278-րդ հոդվածով սահմանվում է, որ դատարանը սույն օրենսգրքով սահմանված դեպքերում եւ կարգով քննում է հետաքննության մարմինների, քննիչի, դատախազի եւ օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների որոշումների եւ գործողությունների օրինականության վերաբերյալ բողոքները:

114. 290-րդ հոդվածի համաձայն՝ հետաքննության մարմնի, քննիչի, դատախազի կամ օպերատիվ-հետախուզական գործողություններ իրականացնող մարմինների որոշումների եւ գործողությունների դեմ բողոքները դատարան

կարող են ներկայացվել կասկածյալի եւ մեղադրյալի կողմից, ինչպես նաեւ նրանք իրավունք ունեն դատարան բողոքարկել հանցագործությունների վերաբերյալ հաղորդումներն ընդունելուց, քրեական գործ հարուցելուց այդ մարմինների հրաժարվելը եւ քրեական գործը կասեցնելու, կարճելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումները: Բողոքը ճանաչելով հիմնավորված՝ դատավորը որոշում է կայացնում անձի իրավունքների եւ ազատությունների խախտումը վերացնելու՝ վարույթն իրականացնող մարմնի պարտականության մասին:

3. Քրեական վարույթի կարճումը եւ անմեղության կանխավարկածը

115. Համաձայն 6-րդ հոդվածի, որում թվարկվում են ՔԴՕ-ում տեղ գտած հասկացությունները, «վերջնական որոշում» նշանակում է քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի յուրաքանչյուր որոշում, որը բացառում է գործով վարույթն սկսելը կամ շարունակելը, ինչպես նաեւ լուծում է գործն ըստ էության:

116. 18-րդ հոդվածով նախատեսվում է, որ հանցագործության համար կասկածվողը կամ մեղադրվողը համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղավորությունն ապացուցված չէ օրենքով սահմանված կարգով՝ դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով:

117. 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետի համաձայն՝ դատախազի որոշմամբ քրեական հետապնդում կարող է չիրականացվել, եթե նա դրա իրականացումը գտնի ոչ նպատակահարմար՝ ի նկատի ունենալով կատարվածի քավումը տուժանքի միջոցներով, իրավունքի սահմանափակումներով, այլ զրկանքներով, որոնք անձը կրել է իր կատարած արարքի կապակցությամբ:

118. 2006 թվականի մայիսի 25-ին ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածը փոփոխվել է, եւ դրա 2-րդ մասի երկրորդ պարբերությունը հանվել է: Փոփոխված 37-րդ հոդվածով սահմանվում է, որ դատարանը, դատախազը, ինչպես նաեւ դատախազի համաձայնությամբ՝ քննիչը կարող են հարուցված քրեական գործի վարույթը կարճել եւ քրեական հետապնդումը դադարեցնել քրեական օրենսգրքի 72-րդ, 73-րդ եւ 74-րդ հոդվածներով նախատեսված դեպքերում: 72-րդ հոդվածը վերաբերում է

մեղադրյալի կողմից գործուն զոջալու դեպքերին, 73-րդ հոդվածը վերաբերում է այն դեպքերին, երբ մեղադրյալը հաշտվել է տուժողի հետ, իսկ 74-րդ հոդվածը վերաբերում է այն դեպքերին, երբ իրադրության փոփոխման հետևանքով մեղադրյալը կամ նրա կատարած արարքը դադարել է հանրության համար վտանգավոր լինելուց: ՔԴՕ-ի փոփոխված 37-րդ հոդվածի համաձայն՝ քրեական օրենսգրքի 72-րդ եւ 74-րդ հոդվածներով նախատեսված դեպքերում գործի վարույթի կարճում չի թույլատրվում, եթե դրա դեմ առարկում է այն անձը, ում նկատմամբ իրականացվում է քրեական հետապնդումը:

119. 263-րդ հոդվածի համաձայն՝ քրեական գործով վարույթը կարճելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումը դրա պատճենն ստանալու պահից 7 օրվա ընթացքում կարող է բողոքարկվել վերադաս դատախազին: Բողոքը բավարարելուց դատախազի հրաժարվելը կարող է բողոքարկվել դատարան:

120. 264-րդ հոդվածի համաձայն՝ քրեական գործով վարույթը վերսկսվում է, եթե քրեական գործով վարույթը կարճելու եւ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումը վերացվում է:

Գ. Քրեական օրենսգիրք (ուժի մեջ է 2003 թվականի օգոստոսի 1-ից)

121. Տվյալ ժամանակահատվածում գործող 316-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ իշխանության ներկայացուցչի կամ նրա մերձավորի նկատմամբ կյանքի կամ առողջության համար վտանգավոր բռնություն գործադրելը պատժվում է ազատազրկմամբ՝ հինգից տասը տարի ժամկետով:

Դ. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրք (ուժի մեջ է 1986 թվականի հունիսի 1-ից)

122. Տվյալ ժամանակահատվածում գործող 182-րդ հոդվածով սահմանվում է,

որ հասարակական կարգի պահպանության պարտականությունները կատարելու ընթացքում միլիցիայի աշխատողի կամ ժողովրդական դրուժինների օրինական կարգադրությանը կամ պահանջին չարամտորեն չենթարկվելը՝ առաջացնում է տուգանքի նշանակում սահմանված նվազագույն աշխատավարձի հիսուն տոկոսից մինչև կրկնապատիկը կամ ուղղիչ աշխատանքների նշանակում մեկից մինչև երկու ամիս ժամանակով՝ վաստակի քսան տոկոսի պահումով, իսկ այն դեպքում, երբ ըստ գործի հանգամանքների, հաշվի առնելով խախտողի անձը, այդ միջոցների կիրառումը կհամարվի անբավարար՝ վարչական կալանք մինչև տասնհինգ օր ժամանակով:

III. ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵՎ ՆԵՐՊԵՏԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԸ ԵՎ ՄԱՍԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ա. 2004 թվականի ընթացքում Հայաստանի Հանրապետության Մարդու իրավունքների պաշտպանի (Օմբուդսմենի) գործունեության եւ երկրում մարդու իրավունքների ու հիմնարար ազատությունների խախտման մասին տարեկան զեկույց

123. Սույն զեկույցի 3.3 գլուխը, որը վերաբերում է խոշտանգումներից եւ դաժան, անմարդկային ու արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքից եւ պատժից ազատ լինելու իրավունքին, ներառում է դիմումատուի հատուկ գործի մասին համառոտագիր: Համապատասխան քաղվածքներում նշվում է.

«Այս իրավունքի խախտումները հիմնականում կապվում են անձին հանցանք կամ վարչական իրավախախտում կատարելու կասկածով կամ փաստով ոստիկանություն կամ քննչական մարմին բերման ենթարկելու, անազատության մեջ պահելու եւ հարցաքննությունների հետ:

Ստացված դիմում-բողոքներում դիմումատուները պնդում են, որ ոստիկանությունում վերջ չի տրվել անհիմն բերման ենթարկելու, անազատության մեջ ապօրինի պահելու, այս կամ այն իրավախախտումը կատարած լինելու վերաբերյալ խոստովանական ցուցմունք կամ բացատրություն կորզելու, մեղադրանքի արհեստական ապացույցներ ստեղծելու, նաեւ բռնություններ կիրառելու արատավոր պրակտիկային:

Այն քրեական գործերով, որոնցով նյութերի նախապատրաստումն իրականացվել է ոստիկանության կողմից, առկա են գործով անցնող անձանց բողոքներն այն մասին, որ խոստովանական բացատրություններ իրենք գրել են ապօրինի անազատության մեջ պահվելու պայմաններում եւ բռնության ու ահաբեկման ազդեցության տակ: Տվյալ անձանց կողմից այդ մասին հայտարարվում է ինչպես նախաքննության ընթացքում՝ նախաքննական մարմնին, այնպես էլ դատաքննության ընթացքում՝ դատարանին: Նման հաղորդումները, հայտարարությունները ոչ միայն լիարժեք չեն ստուգվում [իշխանությունների կողմից], այլ նաեւ կատարվում են լոկ ձեւական քննչական գործողություններ եւ այն էլ փաստը ժխտելու նպատակով միայն:

Հանրապետության գլխավոր դատախազին, մարզերի դատախազներին հասցեագրված նման բողոքներով առանձին վարույթ չի կազմվում: Հիմնականում բողոքի ստուգումը հանձնարարվում է գործը քննող քննիչին նույնիսկ այն դեպքում, երբ բողոքարկվում են հենց տվյալ քննիչի գործողությունները: Ծայրահեղ դեպքում, երբ բողոքի ստուգումը հանձնարարվում է դատախազական մեկ այլ ստորաբաժանման, դարձյալ չի երաշխավորվում բողոքի ստուգման օբյեկտիվությունը: Դատարանները դատաքննության ընթացքում շրջանցում եւ չեն քննարկում նման բողոքները:

Նման գործերից առավել բնութագրական է Գրիշա Վիրաբյանի վերաբերյալ քրեական գործը:

Գ. Վիրաբյանն առանց որեւէ օրինական հիմքի [Արտաշատի ոստիկանության բաժին] բերման է ենթարկվել իրենց գյուղից [2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ ժամը 14:30-ին]: Ոստիկանության բաժնում ոստիկանության աշխատակիցը Վիրաբյանին վիրավորել, նվաստացրել, հայհոյել եւ հարվածել է: Չդիմանալով նվաստացումներին՝ Վիրաբյանն իր հերթին հարվածել է ոստիկանության այդ աշխատակցին: Այնուհետեւ ոստիկանությունում նրան հասցվել է մարմնական նվազ ծանր վնասվածք:

Դատախազության կողմից քրեական գործ է հարուցվել Վիրաբյանի նկատմամբ՝ ոստիկանության աշխատակցին մարմնական վնասվածք հասցնելու համար: Քրեական գործով օրինական են համարվել ոստիկանության աշխատակցի բոլոր գործողությունները, եւ որեւէ գնահատականի չի արժանացել այն փաստը, որ ոստիկանություն ապօրինի բերման ենթարկված Վիրաբյանը մարմնական վնասվածք ստացել է ոստիկանությունում անազատության մեջ պահվելու ընթացքում: Ավելին, ոստիկանության որեւէ աշխատակից պատասխանատվություն չի կրել Վիրաբյանին նման վնասվածք հասցնելու համար:

Տվյալ դեպքին Պաշտպանի գնահատականը միանշանակ է՝ տեղի ունեցածը պետք է որակել որպես դաժան եւ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունք Վիրաբյանի նկատմամբ, քանի որ հաստատության ղեկավարությունը պատասխանատու է

հաստատություն տարված կամ հրավիրված անձի առողջության եւ անվտանգության համար: Այդ անձի վարքագիծը նման հաստատությունում հիմք չէ եւ չի արդարացնում նրան ծեծի ենթարկելը, հաստատության ղեկավարությունը եւ աշխատակիցներն ունեն նաեւ հանդուրժող լինելու պարտավորություն:

Տվյալ դեպքով Պաշտպանը հանդիպում է ունեցել ոչ միայն Վիրաբյանի, այլ նաեւ մարզի դատախազի, մարզի եւ բաժնի ոստիկանության ղեկավարության հետ: Անցկացվել է դեպքի հանգամանքների համատեղ քննարկում եւ ենթադրվել է, որ կապահովվի քննության օբյեկտիվությունը: Սակայն դրական տեղաշարժ չի նկատվել: Դա նկատի ունենալով՝ հանրապետության գլխավոր դատախազին առաջարկվել է գործի քննությունը հանձնարարել քննչական այլ մարմնի, ինչը բավարարվել է, եւ քննությունը հանձնարարվել է [Էրեբունի համայնքի դատախազությանը]: Սակայն այստեղ նույնպես դրական ոչինչ չի արվել, դարձյալ մեղադրվել է նույն Վիրաբյանը: Արդեն իսկ կազմված է եղել մեղադրական եզրակացություն գործը դատարան ուղարկելու համար: Պաշտպանի միջամտությունից հետո է միայն, որ հանրապետության գլխավոր դատախազի ցուցումով կարճվել է գործի վարույթը»:

124. Այդ զեկույցի 3.4 եւ 3.5 գլուխներում, որոնք վերաբերում են ազատ տեղաշարժման իրավունքին եւ ժողովներ անցկացնելու իրավունքին, պարունակվում են հետեւյալ մասերը.

«3.4. Ազատ տեղաշարժման իրավունք

Պաշտպանի գործունեության սկիզբը համընկել է 2004 թվականի մարտ-ապրիլ ամիսներին հանրապետությունում անցկացվող հանրահավաքների ժամանակաշրջանի հետ:

Ընդդիմության հանրահավաքները՝ որպես ընտրողների հետ հանդիպումներ, սկսվել եւ անցկացվել են տարբեր մարզերում դեռեւս փետրվարի սկզբից: Այդ հանրահավաքներին իշխանությունների միջամտություն չի եղել:

Իշխանությունների առաջին միջամտությունը հանրահավաքներին տեղի է ունեցել մարտի վերջին Գյումրի քաղաքում, որի արդյունքում ձերբակալվել են հանրահավաքի մասնակիցներ, հարուցվել են քրեական գործեր: ...

Ապրիլին մայրաքաղաքում անցկացված հանրահավաքների առնչությամբ Պաշտպանը ոստիկանության գործողություններում արձանագրել է մարդու իրավունքների մի շարք խախտումներ:

Հանրահավաքների օրերին արձանագրվել են մարզերից դեպի մայրաքաղաք հասարակական տրանսպորտի տեղաշարժի սահմանափակումներ ոստիկանության կողմից, որով խախտվել է Հանրապետությունում քաղաքացիների ազատ տեղաշարժման իրավունքը:

Այդ օրերին հաճախակի են դարձել վարչական իրավախախտումների համար անձանց ոստիկանության բաժիններ բերման ենթարկելու եւ դատարանի որոշմամբ վարչական կարգով կալանավորելու դեպքերը:

Նման գործերի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ նաեւ չարաշահվել են վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսդրության պահանջները՝ «զազրախոսությունը» գնահատվել է որպես վարչական կարգով անձին կալանքով պատժելու հիմք: ...

3.5. Ժողովներ, հանրահավաքներ, երթեր եւ ցույցեր անցկացնելու իրավունք

Պաշտպանի կողմից դատարաններից վերցվել եւ ուսումնասիրվել են վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ մի շարք գործեր: Դրանց տվյալների ամփոփման արդյունքներն ուղարկվել են Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազին եւ, ակնհայտ համարելով տվյալ գործերով պաշտոնական դիրքի չարաշահումներ թույլ տրված լինելու հանգամանքը, առաջարկվել է դնել մեղավորների պատասխանատվության հարցը: Պաշտպանի հայտնաբերած փաստերի մի մասն անջատվել եւ ուղարկվել է Արմավիրի մարզի դատախազին՝ ստուգելու եւ ընթացք տալու: Մարզի դատախազը հետագայում հաղորդել է, որ հանցագործության դեպք չի հաստատվել: Որոշ ոչ էական խախտումների համար ոստիկանության համապատասխան աշխատակիցներն ստացել են դիտողություն:

Բ. Եվրոպայի խորհրդի խորհրդարանական վեհաժողովի (ԵԽՄԿ)՝ 2004 թվականի ապրիլի 28-ի՝ Հայաստանի պարտավորությունների եւ հանձնառությունների կատարման մասին թիվ 1374 (2004) բանաձեւ

125. Բանաձեւից համապատասխան քաղվածքներում նշվում է.

«1. 2004 թվականի մարտ ամսվա վերջից սկսած Հայաստանում ընդդիմադիր ուժերը կազմակերպել էին մի շարք բողոքի ցույցեր՝ կոչ անելով անցկացնել «վստահության հանրաքվե» նախագահ Քոչարյանին: Նման հանրաքվեի հնարավորության մասին առաջին անգամ հիշատակել է Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը 2003 թվականի փետրվար եւ մարտ ամիսների նախագահական ընտրություններից հետո: Հետագայում Սահմանադրական դատարանը պարզաբանել է իր առաջարկը, եւ ընդդիմության պահանջներն ու բողոքի ցույցերն իշխանությունները որակել են որպես բռնի իշխանափոխության փորձ:

2. Չնայած հանրահավաքները հայտարարված էին, դրանք թույլատրված չէին իշխանությունների կողմից, որոնք սպառնում էին քրեական գործ հարուցել կազմակերպիչների դեմ: Ապրիլի 5-ի հանրահավաքից հետո գլխավոր դատախազը

դատական գործ է հարուցել ընդդիմության որոշ ներկայացուցիչների դեմ՝ ընդդիմության կուսակցությունների հանրահավաքների կապակցությամբ, եւ շատերը ձերբակալվել են: Նույն ժամանակահատվածում անհայտ անձինք ծեծի են ենթարկել մի քանի լրագրողների եւ քաղաքական գործիչների, մինչդեռ ներկա ոստիկանները ոչ մի գործողություն չեն ձեռնարկել:

3. Ապրիլի 9-ին, 10-ին եւ 12-ին Երեւանում տեղի են ունեցել նոր հանրահավաքներ: Ապրիլի 13-ին՝ վաղ առավոտյան, օրինապահ մարմինները բռնությամբ ցրել են 2000-3000 ցուցարարների, որոնք փորձել են շարժվել դեպի նախագահական նստավայր՝ պահանջելով նախագահ Քոչարյանի հրաժարականը: Մեր տեղեկությունների համաձայն՝ ոստիկանները կիրառել են մահակներ, ջրցան մեքենաներ եւ արցունքաբեր գազ՝ արդյունքում պատճառելով տասնյակ վնասվածքներ: Մի շարք ցուցարարներ ձերբակալվել են, այդ թվում՝ Խորհրդարանի պատգամավորներ՝ ներառյալ Վեհաժողովի անդամները, ընդ որում, կալանավայրում ոմանք ենթադրաբար ոչ պատշաճ վերաբերմունքի են արժանացել ոստիկանության կողմից: Անվտանգության ուժերը նաեւ ֆիզիկական ուժ են գործադրել ընդդիմության հանրահավաքը լուսաբանող որոշ լրագրողների նկատմամբ եւ ձերբակալել նրանց:

4. Հայաստանում լարվածությունը շարունակում է մնալ բարձր: Նոր բողոքի ցույցեր են նախատեսված ապրիլի 26-ից սկսած շաբաթվա ընթացքում: Մինչ այդ, իշխանությունների եւ ընդդիմության միջեւ երկխոսության բավարար հիմքեր կարծես չկան, չնայած որ որոշ առաջարկներ արվել են, եւ իշխող մեծամասնության որոշ անդամներ, մասնավորապես՝ Հայաստանի Հանրապետության խորհրդարանի խոսնակը, սկսել են քննադատել հանրահավաքների բռնի կասեցումները:

5. Իշխանությունների գործելակերպի առնչությամբ՝ Խորհրդարանական վեհաժողովը ... մասնավորապես մտահոգություն է հայտնել հետեւյալ փաստերի վերաբերյալ.

ա. ձերբակալություններով, այդ թվում՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի հիման վրա, անտեսվել են վարչական կալանքի պրակտիկային անհապաղ վերջ տալու եւ այդ պրակտիկայի համար իրավական հիմք ծառայող Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրքը փոփոխելու պահանջը,...

9. Վեհաժողովը կոչ է անում Հայաստանի իշխանություններին՝ ...

Գ. թափանցիկ եւ վստահելի ձեւով անհապաղ հետաքննել վերջին իրադարձությունների ընթացքում արձանագրված միջադեպերը եւ մարդու իրավունքների ոտնահարումները...

դ.. անհապաղ ազատ արձակել հանրահավաքներում մասնակցելու համար ձերբակալված անձանց եւ անհապաղ դադարեցնել վարչական կալանքների պրակտիկան եւ համապատասխանաբար փոփոխել Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգիրքը ...»:

Գ. ԵՆԽՎ կոմիտեի՝ 2004 թվականի ապրիլի 27-ի՝ Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների պարտավորությունների եւ հանձնառությունների կատարման վերաբերյալ թիվ 10163 զեկույց

126. Զեկույցը բացատրական հուշագիր է պարունակում ԵՆԽՎ թիվ 1374 բանաձեւի նախագծի վերաբերյալ: Բացատրական հուշագրից համապատասխան քաղվածքներում նշվում է.

«Մարտ ամսվա վերջից սկսած Հայաստանում ընդդիմադիր ուժերը կազմակերպել էին մի շարք բողոքի ցույցեր՝ կոչ անելով անցկացնել «վստահության հանրաքվե» նախագահ Քոչարյանին: Նման հանրաքվեի հնարավորության մասին առաջին անգամ հիշատակել է Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանն անցյալ տարվա փետրվար եւ մարտ ամիսների նախագահական ընտրություններից հետո: ...

Հայաստանի իշխանություններն ընդդիմության՝ բողոքի ակցիաներ անցկացնելու կոչին արձագանքեցին քաղաքական ահաբեկումներով, ինչպես նաեւ վարչական եւ դատական ճնշումներով: Երբ սկսվեցին բողոքի ակցիաները, արձագանքն ավելի դաժան էր: Ցույցերը դաժանորեն ցրվեցին, լրագրողները ծեծի ենթարկվեցին, ընդդիմության մի շարք անդամներ ձերբակալվեցին, եւ ընդդիմադիր կուսակցությունների տարածքները զավթվեցին ոստիկանության կողմից:

...

2004 թվականի հունվարին Վեհաժողովն ընդունեց 2001 թվականի հունվարին Եվրոպայի խորհրդին Հայաստանի անդամակցությունից հետո երկրորդ մոնիթորինգի զեկույցը: Այս առիթով ընդունված թիվ 1361 բանաձեւում նշվում են վերջին երկու տարվա ընթացքում տեղի ունեցած որոշ հուսադրող զարգացումներ...

Այնուամենայնիվ, բանաձեւում խիստ քննադատության են ենթարկվում 2003 թվականին անցկացված [նախագահական եւ խորհրդարանական] ընտրությունները: Ավելին, դրանում թվարկվում են Հայաստանի իշխանությունների՝ ժողովրդավարության եւ մարդու իրավունքների նկատմամբ վարքագծի վերաբերյալ մի շարք լուրջ մտահոգություններ, եւ արտահայտվում են ակնկալիքներ, որ այս խնդիրներն արագորեն կլուծվեն՝ Եվրոպայի խորհրդի չափանիշների եւ սկզբունքներին համապատասխան:

Ցավոք, [2004 թվականի] մարտին եւ ապրիլին տեղի ունեցած իրադարձություններին Հայաստանի իշխանությունների արձագանքը ցույց է տալիս, որ անտեսվել է Վեհաժողովի՝ ավելի մեծ առաջընթաց ապահովելու պահանջը, եւ որ Վեհաժողովի որոշ հիմնական

մտահոգությունների մասով իրավիճակը նույնիսկ վատթարացել է:

Վարչական կալանքը

Վարչական կալանքի խայտառակ եւ շարունակական կիրառման առումով թիվ 1361 բանաձեւում իշխանություններին կոչ է արվում փոփոխել Վարչական [իրավախախտումների վերաբերյալ] օրենսգիրքը՝ կազմակերպության չափանիշներին չհամապատասխանող այս պրակտիկային վերջ դնելու համար: Վեհաժողովը նաեւ իշխանություններին կոչ է արել նոր նախագիծը Եվրոպայի խորհրդի ուսումնասիրությանը ներկայացնել մինչեւ 2004 թվականի ապրիլ ամիսը:

Այս պրակտիկային անհապաղ վերջ դնելու եւ դրանից հետո անհրաժեշտ օրենսդրական նախագծերը պատրաստելու փոխարեն Հայաստանի իշխանությունները վերջին իրադարձությունների ընթացքում դիմեցին վարչական կալանքների լայնածավալ կիրառությանը: Չնայած որ դժվար է հաստատել ձեռքարկված անձանց հստակ թիվը եւ նրանց կալանքի համար կիրառվող իրավական հիմքը՝ բազմաթիվ զեկույցներում նշվում է, որ դրանց թիվը տատանվում է երկուսից երեք հարյուրի միջեւ:

Վեհաժողովը նորից պահանջում է անհապաղ վերջ դնել վարչական կալանքի պրակտիկային: Վարչական [իրավախախտումների վերաբերյալ] օրենսգիրքը պետք է վերանայվի առանց հետագա հապաղման: ...

... Ցավոք, ըստ «Հյուսիսային Ռոնթ» (Human Rights Watch) իրավապաշտպան կազմակերպության, վերջին իրադարձությունների ընթացքում բազմաթիվ ձեռքարկված անձինք ոստիկանությունում ձեռքարկվածներին պահելու վայրում ոստիկանության կողմից ոտնձգությունների են ենթարկվել: Այս պնդումները պետք է քննվեն արագ, թափանցիկ եւ վստահելի ձևով, եւ եթե հաստատվի դրանց հավաստիությունը, ապա պատասխանատու անձինք պետք է պատժվեն օրենքի համաձայն:»

Դ. «Հյուսիսային Ռոնթ» (Human Rights Watch) իրավապաշտպան կազմակերպության 2004 թվականի մայիսի 4-ի ամփոփագիրը. Ճնշումների շրջանը. Հայաստանում մարդու իրավունքների ոտնահարումները

127. Ամփոփագրից համապատասխան քաղվածքներում նշվում է.

«Ամփոփում

2004 թվականի մարտի վերջին, Հայաստանի միացյալ քաղաքական ընդդիմությունը

խաղաղ բողոքի ակցիաներ անցկացրեց՝ նախագահ Քոչարյանի «վստահության հանրաքվեի» անցկացումը պարտադրելու եւ նրա հրաժարականի կոչ անելու համար: Դրան ի պատասխան՝ Հայաստանի կառավարությունը ձեռնամուխ եղավ զանգվածային ձերբակալությունների, ցույցերի դաժան ցրման, քաղաքական կուսակցությունների շտաբերի զավթման, լրագրողների դեմ ճնշման եւ ցույցերին մարդկանց մասնակցությունը կանխելու համար փոխադրման սահմանափակումներով գործողությունների՝ քաղաքական ընդդիմությանը հասարակության աջակցությունը դադարեցնելու նպատակով: Կալանավորվեցին հարյուրավոր մարդիկ, շատերը մինչեւ տասնհինգ օր, իսկ ոմանք էլ ոստիկանությունում ձերբակալվածներին պահելու վայրում ենթարկվեցին խոշտանգումների, կամ նրանց նկատմամբ ցուցաբերվեց վատ վերաբերմունք...

Ընդդիմության պահանջների համար հիմք էր հանդիսացել այն, որ պետությունը չէր ուղղել 2003 թվականի խորապես խեղաթուրված նախագահական ընտրությունների արդյունքները, որոնցում հաղթել էր գործող նախագահ Քոչարյանը: Մտահոգիչ է այն, որ պետությունն այժմ կրկին գործում է անցյալ տարվա ընտրություններին հաջորդած ճնշումների գործելակերպով՝ էլ ավելի ուժգնացնելով ճնշումները: Այդ ժամանակ միջազգային հանրությունը Հայաստանի կառավարությանը զգուշացրել էր, որ պետք է դադարեցվեն ընդդիմության ահաբեկումները ձերբակալությունների եւ վարչական կալանավորումների միջոցով: Այնուամենայնիվ, 2004 թվականի մարտ եւ ապրիլ ամիսներին Հայաստանի կառավարությունը ոչ միայն սկսեց կալանավորումների նոր ալիք, այլեւ ուժգնացրեց ահաբեկումներն անվտանգության ուժերի կողմից գործադրվող բռնությունների միջոցով: ...

«Հյուման Բայթս Ուոչ» (Human Rights Watch) իրավապաշտպան կազմակերպությունը կոչ է անում Հայաստանի իշխանություններին դադարեցնել քաղաքական ընդդիմության ահաբեկումները, վերջ դնել ցուցարարների դեմ անհամաչափ ուժի գործադրմանը եւ ոստիկանությունում ձերբակալվածներին պահելու վայրում խոշտանգումների եւ վատ վերաբերմունքի դեպքերին, ինչպես նաեւ պատասխանատվության ենթարկել այդ ոտնձգությունների համար պատասխանատուներին: Մենք միջազգային հանրությանը կոչ ենք անում աջակցել Հայաստանի կառավարությանն այս իրավիճակն անհապաղ շտկելու հարցում եւ ապահովել, որ հետագայում նման ճնշումներ չկրկնվեն: ...

Ապրիլի 12-ի եւ 13-ի նախապատմությունը

2004 թվականի մարտի վերջին հիմնական ընդդիմադիր խմբերից երկուսը՝ «Արդարություն» դաշինքը, որում ընդգրկված է ինը կուսակցություն, այդ թվում՝ «Հանրապետություն» կուսակցությունը եւ «Ժողովրդական կուսակցությունը», եւ «Ազգային միաբանություն» կուսակցությունը համախմբել են իրենց ուժերը եւ հայտարարել համալիր գործողությունների ծավալման մասին: Այս քայլից հետո ընդդիմությունն էլ ավելի է

ակտիվացրել իր ջանքերը՝ հետագա հայտարարություններով եւ Հայաստանի մարզերի համախմբամբ: Իշխանությունները դրան արձագանքել են տեղաշարժման ազատության սահմանափակմամբ, կալանավորումներով եւ ընդդիմության արշավի կազմակերպիչների դեմ քրեական մեղադրանքների սպառնալիքներով: ...

Սկսած [ապրիլի 5-ից] Երեւանում աստիճանաբար աճում էր հանրահավաքների, ինչպես նաեւ ընդդիմության՝ կալանավորված կամ այլ կերպ ահաբեկված համակիրների թիվը: «Հանրապետություն» կուսակցությունը գնահատել է, որ մարտից մինչեւ ապրիլի 12-ն ընկած ժամանակահատվածում իր ավելի քան 300 համակիրների ոստիկանությունը կալանավորել, խուզարկել կամ նրանց նկատմամբ ճնշումներ է գործադրել: ...

Ղեկի Երեւան գալու սահմանափակումները

2004 թվականի մարտի վերջից մինչեւ ապրիլի կեսն ընկած ժամանակահատվածում ոստիկանությունը սահմանափակել է ղեկի Երեւան հանրահավաքներին մասնակցելու նպատակով գալու փորձեր անող ընդդիմության համակիրների տեղաշարժը՝ ճանապարհները փակելով, ավտոմեքենաները կանգնեցնելով, ուղեւորներին հարցաքննելով եւ չթույլատրելով նրանց տեղաշարժը, ում կասկածում էր ընդդիմության համակիր լինելու մեջ: ...

[Ապրիլի 5-ի] առավոտյան՝ ժամը [10:30-ից 12:00-ն] ընկած ժամանակահատվածում, ոստիկանությունն անցակետում կանգնեցրել է «Ազգային միաբանություն» կուսակցության ինն անդամների երեք ավտոմեքենաներն այն պահին, երբ նրանք Հայաստանի երրորդ ամենամեծ քաղաքից՝ Վանաձորից, հիմնական ճանապարհով ուղեւորվում էին ղեկի Երեւան: Նրանք մտադիր էին մասնակցել Երեւանում [ժամը 3-ին] անցկացվելիք հանրահավաքին: Ոստիկանությունն ինը տղամարդկանց պահել է Վանաձորի ոստիկանության բաժնում՝ ասելով, թե «մենք ձեզ փրկել ենք Երեւանում ծեծի ենթարկվելուց»: Ոստիկանությունը տղամարդկանցից երեքին տարել է տեղական դատարաններ, որոնք նրանց դատապարտել են հնգօրյա վարչական կալանքի՝ ոստիկանության աշխատակիցների կարգադրություններին չենթարկվելու համար: ...

Կալանավորումները. Պատշաճ ընթացակարգի խախտումները եւ խոշտանգումները

Դժվար է գնահատել 2004 թվականի ապրիլի սկզբից կալանավորված ընդդիմության համակիրների ընդհանուր թիվը: Ապրիլի 17-ի դրությամբ «Արդարություն» դաշինքն արձանագրել էր ընդդիմության 327 համակիրների կալանավորում, իսկ «Հանրապետություն» կուսակցությունը գնահատել էր, որ իր կուսակցության մոտավորապես 300 անդամ կա՝ մ կալանավորվել էր, կա՝ մ ճնշումների, կա՝ մ էլ խուզարկությունների էր ենթարկվել...

[Ընդդիմության որոշ համակիրներ] կալանավորվել էին եւ պահվել մի քանի ժամից մինչեւ տասնհինգ օր: Շատերը պահվել էին եւ հետո ազատ արձակվել առանց որեւէ փաստաթղթի կամ արձանագրության այն մասին, որ երբեւէ ձերբակալություն է տեղի

ունեցել: Ոմանք տարվել էին դատարան, եւ Վարչական [իրավախախտումների վերաբերյալ] օրենսգրքով նրանց նկատմամբ նշանակվել էր մինչեւ տասնհինգ օր ժամկետով կալանք՝ աննշան իրավախախտումներ կատարելու համար: ...

Ոստիկանությունում ձերբակալվածներին պահելու վայրում խոշտանգումները եւ վատ վերաբերմունքը

«Հյուման Բայթս Ուոչ» (Human Rights Watch) իրավապաշտպան կազմակերպությունը փաստագրել է 2004 թվականի ապրիլին ընդդիմության դեմ պետության կողմից հաշվեհարդարների ընթացքում ոստիկանությունում ձերբակալվածներին պահելու վայրում խոշտանգումների եւ վատ վերաբերմունքի բազմաթիվ դեպքեր: Ընդդիմության կուսակցությունների անդամները պնդում են, թե այս ժամանակահատվածում ոստիկաններն իրենց համակիրներին ոստիկանությունում պահելու ժամանակ ծեծի են ենթարկել: «Շատ դեպքեր են եղել, երբ մարդիկ, հատկապես մարզերից եկող անձինք, կալանավորվելուց հետո ոստիկանությունում ծեծի են ենթարկվել» [ասել է «Ժողովրդական կուսակցության» մամլո քարտուղարը]...»:

Ե. Եվրոպա եւ Կենտրոնական Ասիա «Ամնեսթի ինթերնեշնլ» (Amnesty International) կազմակերպության՝ տարածաշրջանում մտահոգիչ խնդիրների վերաբերյալ ամփոփագիրը, 2004 թվականի հունվարից հունիս ամիսներ

128. Զեկույցը պարունակում է Հայաստանին նվիրված գլուխ, որից համապատասխան քաղվածքներում նշվում է.

«[2004] թվականի ապրիլին ընդդիմության ցույցերը տեղի են ունեցել նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի հրաժարականը պահանջող ընդդիմադիր կուսակցությունների կողմից ձեռնարկված զանգվածային բողոքների երկամյա արշավի շրջանակներում: ... Ըստ տեղեկությունների, արշավի ընթացքում ընդդիմության հարյուրավոր համակիրներ, այդ թվում՝ ընդդիմադիր կուսակցությունների ակնառու անդամներ կամայականորեն կալանքի տակ են վերցվել ամբողջ երկրով մեկ, իսկ տասնյակ մարդիկ արդար դատաքննության միջազգային չափանիշներին չհամապատասխանող դատավարություններով դատապարտվել են 15-օրյա վարչական կալանքի ...»:

I. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 3-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

129. Դիմումատուն բողոքել է, որ 2004 թվականի ապրիլի 23-ին Արտաշատի ոստիկանության բաժնում ենթարկվել է խոշտանգումների, եւ որ իշխանության մարմինները վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ իր պնդումների առնչությամբ արդյունավետ քննություն չեն իրականացրել: Նա վկայակոչել է Կոնվենցիայի 3-րդ, 8-րդ եւ 13-րդ հոդվածները: Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուի բողոքները պետք է քննվեն բացառապես Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հիման վրա, որով սահմանվում է, որ՝

«Ոչ ոք չպետք է ենթարկվի խոշտանգումների կամ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի»:

Ա. Ընդունելիությունը**1. Վեց ամիս****ա) Կողմերի փաստարկները****i) Կառավարությունը**

130. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուն Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի առնչությամբ իր բողոքները չի ներկայացրել վերջնական որոշումը կայացվելուց հետո վեց ամսվա ընթացքում՝ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով: Ավելի կոնկրետ, դիմումատուն, ՔԴՕ-ի 290-րդ հոդվածի համաձայն, (տե՛ս վերելում՝ 114-րդ պարբերությունը) իրավունք ուներ ներպետական դատարաններում բողոքարկելու քննություն իրականացնող մարմինների որոշումները: Դիմումատուն արդյունավետորեն օգտվել է այս իրավունքից՝ դիմելով երկու տարբեր վարույթ հարուցելու համար՝ առաջինով բողոքարկել է քննիչի՝ 2004 թվականի հունիսի 7-ի՝ վատ վերաբերմունքի մասին իր պնդումները մերժող որոշումը, իսկ երկրորդով բողոքարկել է դատախազի՝ 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի՝ իր նկատմամբ քրեական վարույթը կարճելու վերաբերյալ որոշումը: Վեցամսյա ժամկետը պետք է հաշվարկվի առաջին

վարույթի շրջանակներում Վճռաբեկ դատարանի կողմից 2004 թվականի սեպտեմբերի 24-ին կայացված վերջնական որոշման ամսաթվից սկսած: Ուստի դիմումը, որը Դատարան է ներկայացվել միայն 2005 թվականի նոյեմբերի 10-ին, եղել է սահմանված ժամկետի խախտմամբ: Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուի հայտարարությունն այն մասին, որ վեցամսյա ժամկետը պետք է հաշվարկվի երկրորդ վարույթի շրջանակներում կայացված վերջնական որոշման ամսաթվից՝ 2005 թվականի մայիսի 13-ից սկսած, անհիմն էր, քանի որ այդ վարույթը վերաբերում էր այլ հարցի, այն է՝ քրեական վարույթի կարճմանը, եւ այդ վարույթներում դատարանի կայացրած որոշումներից եւ ոչ մեկը չէր վերաբերում դիմումատուի՝ վատ վերաբերմունք ցուցաբերած՝ հանցագործություն կատարած ենթադրյալ անձանց նկատմամբ քրեական վարույթ հարուցելու պահանջին, ինչպես նաեւ դրանք չէին պարունակում որեւէ եզրակացություն վատ վերաբերմունքի մասին դիմումատուի պնդումների առնչությամբ:

ii) Դիմումատուն

131. Դիմումատուն վիճարկել է Կառավարության պնդումը: Նա ընդունել է, որ հարուցել էր երկու վարույթ, որոնք հանգեցրել էին Վճռաբեկ դատարանի կողմից երկու վերջնական որոշումների կայացման՝ համապատասխանաբար 2004 թվականի սեպտեմբերի 24-ին եւ 2005 թվականի մայիսի 13-ին: Այնուամենայնիվ, իր կողմից էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների դատախազին 2004 թվականի հունիսի 2-ին ներկայացված բողոքը եւ համապատասխանաբար այդ բողոքի առումով դատախազի կայացրած որոշման դեմ իր հարուցած առաջին վարույթը, որն ավարտվել էր Վճռաբեկ դատարանի 2004 թվականի սեպտեմբերի 24-ի որոշմամբ, իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցներ չէին: Ավելի կոնկրետ, դատախազը մերժել էր բողոքն ընդամենը հինգ օր հետո՝ 2004 թվականի հունիսի 7-ին՝ չանցկացնելով վատ վերաբերմունքի մասին իր պնդումների առումով որեւէ պաշտոնական կամ անկախ քննություն, եւ եզրակացությունները կայացրել էր՝ հիմք ընդունելով միայն իր դեմ քրեական գործի համատեքստում անցկացված նախաքննության արդյունքները: 2004

թվականի հունիսի 7-ի որոշման դեմ դատարաններ ներկայացրած իր բողոքները նույնպես անարդյունավետ էին, քանի որ դատարանները մերժել էին դրանք ըստ էության քննել՝ հիմք ընդունելով այն, որ բողոքարկված որոշումը դատավարական որոշում էր, եւ նրանք իրավասու չէին քննելու այն: Նման հանգամանքներում թե՛ դատախազի 2004 թվականի հունիսի 7-ի որոշումը եւ թե՛ Վճռաբեկ դատարանի 2004 թվականի սեպտեմբերի 24-ի որոշումը չէին կարող համարվել «վերջնական որոշում»՝ 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի իմաստով:

132. Մյուս կողմից, իր դեմ իրականացվող դատական քննությամբ հնարավոր էր ապահովել փոխհատուցում իր նկատմամբ կատարված՝ 3-րդ հոդվածի խախտումների դիմաց: Այսպիսով, նա դիմել էր իրավական պաշտպանության այս միջոցի կիրառմանը՝ ներկայացնելով բողոք դատախազի՝ 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի՝ իր նկատմամբ քրեական վարույթը կարճելու մասին որոշման դեմ: Քանի որ նա երբեք չէր հերքել, որ բջջային հեռախոսի լիցքավորման սարքով հարվածել էր ոստիկանության ծառայողին, դատական քննության ժամանակ միակ հարցն այն էր, թե արդյոք նա գործել էր ինքնապաշտպանության նպատակով, ինչպես նա շարունակաբար պնդում էր: Եթե նրա բողոքը բավարարվեր, ապա նա կստանար իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոց, ինչպես օրինակ՝ այն փաստի պաշտոնական ճանաչումը, որ նա ոստիկանության ծառայողին հարվածել էր ինքնապաշտպանության նպատակով, ինչն էլ անկասկած կհանգեցներ այն եզրակացության, որ կալանքի տակ գտնվելու ընթացքում նրա նկատմամբ դրսևորվել էր վատ վերաբերմունք: Քանի որ դատախազի՝ 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի որոշման դեմ իր բողոքի վերաբերյալ վերջնական որոշումը Վճռաբեկ դատարանի կողմից կայացվել էր 2005 թվականի մայիսի 13-ին, նա պահպանել էր վեցամսյա ժամկետի կանոնը՝ գանգատը ներկայացնելով 2005 թվականի նոյեմբերի 10-ին:

բ) Դատարանի գնահատականը

133. Դատարանը վերահաստատում է, որ, Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն, Դատարանը կարող է քննել գործը միայն այն դեպքում, երբ դա

ներկայացվել է իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցները սպառելու գործընթացում կայացված վերջնական որոշման ամսաթվից հետո վեց ամսվա ընթացքում (տե՛ս *Դանովն ընդդեմ Բուլղարիայի* [*Danov v. Bulgaria*], թիվ 56796/00, § 56, 2006 թվականի հոկտեմբերի 26):

134. Վեցամսյա ժամկետի կանոնի նպատակն է խթանել օրենքի պահպանումը, ապահովել, որ Կոնվենցիայի համաձայն ներկայացված խնդրահարույց գործերը քննվեն պատշաճ ժամկետներում, ինչպես նաև իշխանության մարմիններին եւ շահագրգիռ այլ անձանց պաշտպանել երկար ժամանակահատվածով անորոշության մեջ մնալուց (տե՛ս *Իչեզն ընդդեմ Թուրքիայի* (որոշում) [*İçöz v. Turkey* (dec.)], թիվ 54919/00, 2003 թվականի հունվարի 9, եւ *Փ.Մ.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* (որոշում) [*P.M. v. The United Kingdom* (dec.)], թիվ 6638/03, 2004 թվականի օգոստոսի 24):

135. Պետք է սպառվեն միայն իրավական պաշտպանության այն միջոցները, որոնք հասանելի են եւ բավարար՝ ենթադրյալ խախտումների մասով փոխհատուցում ապահովելու համար, եւ դրանց մեջ չեն ընդգրկվում այն միջոցները, որոնք համապատասխան կամ արդյունավետ չեն (տե՛ս *Ակսոյն ընդդեմ Թուրքիայի* [*Aksoy v. Turkey*], 1996 թվականի դեկտեմբերի 18, § 52, *Վճիռների եւ որոշումների մասին զեկույցներ* 1996-VI): Ավելին, այն դեպքում, երբ դիմումատուն օգտվում է իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցից, եւ հետագա փուլում պարզ է դառնում, որ այս միջոցն արդյունավետ չէր, Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված վեցամսյա ժամկետը պետք է գործնականում հաշվարկվի այն պահից սկսած, երբ դիմումատուին հայտնի է դառնում կամ պետք է հայտնի դառնա իրավական պաշտպանության միջոցի անարդյունավետության մասին (տե՛ս, ի թիվս այլ վճիռների, *Բուլութը եւ Յավուզն ընդդեմ Թուրքիայի* (որոշում) [*Bulut and Yavuz v. Turkey* (dec.)], թիվ 73065/01, 2002 թվականի մայիսի 28, *Իչեզի* գործը՝ վերելում հիշատակված, եւ *Չիտայեւը եւ Չիտայեն ընդդեմ Ռուսաստանի* [*Chitayev and Chitayev v. Russia*], թիվ 59334/00, § 117, 2007 թվականի հունվարի 18):

136. Դատարանը նշում է, որ ենթադրյալ վատ վերաբերմունքից տուժածների

համար Հայաստանի օրենքով նախատեսվում է իրավական պաշտպանության միջոց: Մասնավորապես, ՔԴՕ-ի 176-րդ հոդվածով նման տուժածներին իրավունք է ընձեռվում համապատասխան մարմիններին տեղեկացնելու կատարված հանցագործության մասին, այդ թվում՝ վատ վերաբերմունք ներառող ցանկացած գործողության մասին: ՔԴՕ-ի 177-րդ հոդվածի համաձայն՝ նման տեղեկությունները կարող են տրամադրվել բանավոր կամ գրավոր, իսկ ՔԴՕ-ի 181-րդ հոդվածի համաձայն՝ պահանջվում է, որ յուրաքանչյուր դեպքի համար, երբ տրամադրվում է նման տեղեկություն, կայացվի հիմնավորված որոշում՝ լինի դա քրեական գործ հարուցելու, թե՛ հարուցումը մերժելու մասին որոշում: ՔԴՕ-ի 175-րդ եւ 182-րդ հոդվածների համաձայն՝ քրեական գործ հարուցելու բավարար հիմքերի առկայության դեպքում համապատասխան մարմինները պարտավոր են քրեական գործ հարուցել: Եթե այդ մարմինները որոշում են մերժել քրեական գործի հարուցումը, ապա այդ որոշումը կարող է բողոքարկվել դատարաններում՝ ՔԴՕ-ի 185-րդ հոդվածի համաձայն, իսկ եթե դատարանները բեկանում են այդ որոշումը, ապա դատախազը պարտավոր է հարուցել քրեական գործ:

137. Դիմումատուն օգտվել է իրավական պաշտպանության այս միջոցից՝ իշխանության մարմիններին տեղեկացնելով իր նկատմամբ ոստիկանության ծառայողների կողմից դրսևորած ենթադրյալ վատ վերաբերմունքի մասին իր 2004 թվականի ապրիլի 25-ի ցուցմունքի մեջ, որը կազմվել էր ենթադրյալ վատ վերաբերմունքը դրսևորվելուց միայն երկու օր հետո (տե՛ս վերելում՝ 36-րդ պարբերությունը): Ավելին, դրան հաջորդել են պետական մարմիններին ուղղված մի շարք այլ գրություններ, որոնցով պահանջ է ներկայացվել քրեական վարույթ հարուցել իր նկատմամբ ենթադրյալ վատ վերաբերմունք դրսևորած՝ հանցագործություն կատարած անձանց նկատմամբ (տե՛ս 45-րդ, 53-րդ եւ 57-րդ պարբերությունները), եւ որոնց հաջորդել է պետական մարմիններ ներկայացված՝ 2004 թվականի հունիսի 2-ի բողոքը, որով դիմումատուն հատկապես վկայակոչել է ՔԴՕ-ի համապատասխան հոդվածները՝ ներառյալ 181-րդ եւ 182-րդ հոդվածները (տե՛ս վերելում՝ 61-րդ պարբերությունը):

138. Այնուամենայնիվ, իշխանության մարմինների կողմից պաշտոնական որոշում չի կայացվել քրեական վարույթ հարուցելու կամ քրեական վարույթի

հարուցումը մերժելու վերաբերյալ, ինչպես պահանջվում էր ՔԴՕ-ի 181-րդ հոդվածով, որը հետագայում դիմումատուի կողմից դատարաններում կարող էր բողոքարկվել՝ ՔԴՕ-ի 185-րդ հոդվածի համաձայն: Փոխարենը, չպարզված պատճառներով, դիմումատուի 2004 թվականի հունիսի 2-ի բողոքը քննվել է քննիչի կողմից՝ որպես քրեական վարույթի շրջանակներում նրա նկատմամբ բերված միջնորդություն, եւ 2004 թվականի հունիսի 7-ին որոշում է կայացվել այդ միջնորդությունը մերժելու մասին՝ դրանով, ըստ էության, մերժելով նրա՝ վատ վերաբերմունքի մասին պնդումները (տե՛ս վերելում՝ 61-րդ եւ 62-րդ պարբերությունները): Դիմումատուն որոշումը դատարաններում բողոքարկելու փորձ է արել, բայց նրա բողոքներն ըստ էության չեն քննվել այն հիմքով, որ բողոքարկվող որոշումը եղել է դատավարական, եւ դատարաններն իրավասու չեն եղել այն քննելու (տե՛ս վերելում՝ 74-րդ պարբերությունը):

139. Նման հանգամանքներում, ՔԴՕ-ի վերոնշյալ հոդվածների համաձայն դիմումատուի համար հասանելի իրավական պաշտպանության միջոցն անարդյունավետ է դարձել, մինչդեռ քննիչի՝ 2004 թվականի հունիսի 7-ի որոշման դեմ նրա կողմից հարուցված դատական վարույթներով հնարավոր չի եղել ապահովել փոխհատուցում: Այսպիսով, Կառավարության պնդմամբ Վճռաբեկ դատարանի կողմից այս վարույթում 2004 թվականի սեպտեմբերի 24-ին կայացված վերջնական որոշումը չի կարող հաշվի առնվել վեցամսյա ժամկետը հաշվարկելիս:

140. Այնուհետեւ Դատարանը նշում է, որ դիմումատուն պնդել է, որ իր համար հասանելի է եղել նաեւ իրավական պաշտպանության մեկ այլ միջոց, այն է՝ վատ վերաբերմունքի մասին իր պնդումներն իր գործով դատական քննության ընթացքում ներկայացնելը: Կառավարությունը վիճարկել է այդ փաստարկը՝ պնդելով, որ վարույթը կարճելու մասին դատախազի որոշման դեմ դատարաններ ներկայացված՝ դիմումատուի բողոքները սպառման ենթակա՝ իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցներ չէին: Այս առումով Դատարանը նկատում է, որ իրավական պաշտպանության ներպետական միջոցների սպառումը պետք է կիրառվի որոշակի ճկունությամբ եւ առանց ավելորդ ձեւականության: Դատարանն արդեն վճռել է մի քանի գործերում, որ սպառման կանոնը ո՛չ բացարձակ է, ո՛չ էլ կարող է կիրառվել ավտոմատ կերպով. այն պարտադիր պետք

է կապված լինի կոնկրետ դեպքի հանգամանքների հետ (տե՛ս *Ակուլինինը եւ Բաբիչն ընդդեմ Ռուսաստանի* [Akulinin and Babich v. Russia], թիվ 5742/02, § 30, 2008 թվականի հոկտեմբերի 2, եւ *Վլադիմիր Ֆեդորովն ընդդեմ Ռուսաստանի* [Vladimir Fedorov v. Russia], թիվ 19223/04, § 40, 2009 թվականի հուլիսի 30):

141. Այս գործով, ինչպես արդեն նշվել է վերելում, ենթադրյալ վատ վերաբերմունք պարունակող՝ հանցանք կատարած անձանց նկատմամբ քրեական վարույթ հարուցելու վերաբերյալ դիմումատուի բողոքն ըստ էության քննվել է իր նկատմամբ քրեական վարույթի շրջանակներում, այլ ոչ թե որպես առանձին հարց, եւ հանգեցրել է այդ վարույթի համատեքստում քննիչի կողմից 2004 թվականի հունիսի 7-ին որոշում կայացնելուն: Նույնիսկ Վճռաբեկ դատարանը, մերժելով այդ որոշման դեմ դիմումատուի բողոքն ըստ էության քննել, նշել է, որ առանձին վարույթ հարուցելու կարիք չկա, քանի որ վատ վերաբերմունքի մասին դիմումատուի պնդումները սերտորեն կապված էին նրա նկատմամբ հարուցված քրեական գործի էության հետ եւ պետք է քննվեին այդ համատեքստում (տե՛ս վերելում՝ 84-րդ պարբերությունը): Ավելին, ինչպես արդեն նշվել է վերելում, դիմումատուի բողոքի մասով նման գործողությունները հնարավորություն չեն տվել, որ նա հարցը դատարան ներկայացնի վերաքննության կարգով, ինչը նախատեսված էր միայն այն դեպքերի համար, երբ քրեական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին որոշումը կայացվում էր ՔԴՕ-ի 181-րդ հոդվածի համաձայն: Այսպիսով, Դատարանը համարում է, որ գործի կոնկրետ հանգամանքներում, զրկվելով գործի դատական կարգով վերանայման որեւէ այլ ձեւից՝ դիմումատուն չի կարող մեղադրվել այն բանի համար, որ վատ վերաբերմունքի իր պնդումների հետ կապված նա փորձել է ստանալ դատական պաշտպանություն՝ այդ պնդումները ներկայացնելով իր նկատմամբ հարուցված վարույթի ընթացքում (տե՛ս, *mutatis mutandis* (համապատասխան փոփոխություններով), *Ակուլինինի եւ Բաբիչի* գործը՝ վերելում հիշատակված, §§ 25-34, եւ *Վլադիմիր Ֆեդորովի* գործը՝ վերելում հիշատակված, §§ 41-50):

142. Ավելին, Դատարանն այն կարծիքին է, որ սկզբունքորեն դիմումատուի կողմից կիրառվող սպառման այս եղանակը չի եղել *prima facie* (առերևույթ) ապարդյուն փորձ՝ փոխհատուցում ստանալու համար: Մասնավորապես, քանի որ

դիմումատուի նկատմամբ վարույթը կարճվել է դատախազի որոշմամբ, նրա վերաբերյալ քրեական գործն առաջին անգամ ներկայացվել է դատարաններին՝ այդ որոշման դեմ նրա կողմից բողոք ներկայացվելուց հետո: Դատարաններին ներկայացված իր բողոքի մեջ դիմումատուն, *inter alia*, բողոքել է իր նկատմամբ վատ վերաբերմունքի եւ ոչ լիարժեք քննություն իրականացնելու դեմ եւ պահանջել քրեական վարույթի հարուցում (տե՛ս վերելում՝ 86-րդ պարբերությունը): Նույնիսկ եթե դատարաններն ի սկզբանե կոչված էին պարզելու, թե արդյոք դատախազի որոշմամբ տրամադրված հիմքերով դիմումատուի նկատմամբ քրեական վարույթի կարճումն օրինական էր, այնուամենայնիվ, այդ որոշումը վերանայելիս, ՔԴՕ-ի 17-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն, դատարաններից պահանջվում էր քննել ցանկացած բողոք, որով պնդում էր ներկայացվում վարույթի ընթացքում օրինականության որեւէ խախտման մասին՝ ներառյալ վատ վերաբերմունքի մասին դիմումատուի պնդումները: Ավելին, չնայած դատարաններին վերապահված չէր քրեական վարույթ հարուցել, նրանք կարող էին նման պահանջով դիմել դատախազին՝ ՔԴՕ-ի 41-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի եւ 184-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն: Եվ վերջապես, ՔԴՕ-ի 264-րդ հոդվածի համաձայն՝ դատարանները կարող էին վերացնել դատախազի որոշումը՝ ընդհատելով վարույթը, եւ կարգադրել դիմումատուի նկատմամբ մեղադրանքի հանգամանքների լրացուցիչ քննություն, որոնք սերտորեն կապված էին վատ վերաբերմունքի մասին նրա պնդումների հետ:

143. Այնուհետեւ Դատարանը նկատում է, որ դիմումատուի բողոքը քննվել է հրապարակային եւ մրցակցային վարույթի միջոցով, որի կողմերն են եղել եւ՝ դիմումատուն, եւ՝ քննություն իրականացնող մարմինը: Ճիշտ է, որ թե՛ Վարչական շրջանի դատարանը եւ թե՛ Վերաքննիչ դատարանը չեն անդրադարձել դիմումատուի բողոքում առկա պնդումներից որեւիցե մեկին (տե՛ս 87-րդ եւ 89-րդ պարբերությունները): Այնուամենայնիվ, սա պատճառ է դարձել, որ Վճռաբեկ դատարանը որոշում կայացնի Վերաքննիչ դատարանի որոշումը բեկանելու եւ գործը նոր քննության ուղարկելու վերաբերյալ: Նման որոշում կայացնելով՝ Վճռաբեկ դատարանը հաշվի է առել վատ վերաբերմունքի եւ ոչ պատշաճ քննության մասին դիմումատուի պնդումները եւ, հղում կատարելով ՔԴՕ-ի 17-րդ հոդվածի 4-րդ մասին, կարգադրել է, որ դրանց պատշաճ կերպով անդրադարձ կատարվի պատճառաբանված որոշման մեջ (տե՛ս վերելում՝ 91-րդ եւ 92-րդ

պարբերությունները): Բացի այդ, գործի հետագա նոր քննության ընթացքում թե՛ Վերաքննիչ դատարանը, թե՛ Վճռաբեկ դատարանը քննել եւ մերժել են դիմումատուի ինքնապաշտպանության մասին պնդումները, որոնք սերտորեն կապված էին վատ վերաբերմունքի մասին նրա պնդումների հետ եւ չէին կարող առանձնացվել դրանցից (տե՛ս վերելում՝ 93-րդ եւ 95-րդ պարբերությունները): Ավելին, երկու դատարաններն էլ քննել եւ մերժել են անարդյունավետ քննության մասին դիմումատուի պնդումները (նույն տեղում):

144. Ելնելով վերոնշյալից՝ Դատարանը համարում է, որ գործի տվյալ հանգամանքներում, դատախազի՝ 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի որոշման դեմ դատարաններ ներկայացված՝ դիմումատուի բողոքն արդյունավետ միջոց էր, որով կարող էր փոխհատուցում ապահովվել վատ վերաբերմունքի մասին վերջինիս պնդումների առումով: Այսպիսով, Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված՝ վեցամսյա ժամկետի սկիզբ պետք է համարվի այդ վարույթում կայացված վերջնական որոշման ամսաթիվը՝ 2005 թվականի մայիսի 13-ը: Հետեւաբար դիմումատուն պահպանել է վեցամսյա ժամկետի կանոնը՝ ներկայացնելով իր գանգատը 2005 թվականի նոյեմբերի 10-ին: Հետեւաբար Կառավարության առարկությունը պետք է մերժվի:

2. Եզրակացություն

145. Դատարանը նշում է, որ այս բողոքը Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով ակնհայտ անհիմն չէ: Դատարանն այնուհետեւ նշում է, որ այն անընդունելի չէ որեւէ այլ հիմքով: Հետեւաբար այն պետք է հայտարարվի ընդունելի:

Բ. Ըստ էության քննությունը

1. Ենթադրյալ վատ վերաբերմունքը

ա) Կողմերի փաստարկները

i) Կառավարությունը

146. Կառավարությունը, հիմնվելով դիմումատուի քրեական գործի առնչությամբ ներպետական մարմինների եզրահանգումների վրա, պնդել է, որ դիմումատուի ամորձիներին վնասվածք է հասցվել վերջինիս կողմից հրահրված դեպքի արդյունքում: Առաջինը դիմումատուն է հարձակվել ոստիկանության ծառայողի վրա՝ հարվածելով նրան բջջային հեռախոսի լիցքավորման սարքով, եւ նրա կողմից հարձակումը շարունակելու փորձերը կանխվել են ոստիկանության այլ ծառայողների կողմից, ինչի արդյունքում նա վիրավորված ոստիկանության ծառայողի հետ միասին ընկել է աթոռին եւ հետո հատակին՝ ստանալով նշված վնասվածքները: Կառավարությունը պնդել է, որ դիմումատուի վերաբերյալ քրեական գործով նյութերը պարունակում էին բավարար ապացույցներ դեպքերի այս շարադրանքը հիմնավորելու համար՝ ներառյալ դատաբժշկական փորձաքննության եզրակացությունները, որոնցում նշվել էր, որ դիմումատուի վնասվածքները կարող էին հասցված լինել նշված դեպքի հետեւանքով: Հետեւաբար արգելանքի տակ պահվելու ժամանակ դիմումատուի նկատմամբ ցուցաբերված վերաբերմունքի առումով 3-րդ հոդվածի խախտում տեղի չի ունեցել:

ii) Դիմումատուն

147. Դիմումատուն նշել է, որ անկասկած առկա է ապացույց այն մասին, որ նա ստացել է լուրջ վնասվածքներ ոստիկանությունում արգելանքի տակ պահվելու ժամանակ: Կառավարությունը, այնուամենայնիվ, չի կարողացել տրամադրել այս վնասվածքների հետ կապված բավարար եւ համոզիչ բացատրություն: Վատ վերաբերմունքի մասին ներպետական մակարդակով արված նրա պնդումները ներկայացվել էին անհապաղ, միատեսակ ձեւով եւ մանրամասն, եւ նա օգտվել էր բողոք ներկայացնելու տարբեր միջոցներից նաեւ նրա դեմ հարուցված քրեական գործով վարույթն ավարտվելուց հետո: Ի տարբերություն դրա՝ քննության ընթացքում ոստիկանության ծառայողների կողմից տրված ցուցմունքները պարունակում էին բազմաթիվ անհամապատասխանություններ: Ոստիկանությունում իրեն արգելանքի տակ պահելու հանգամանքները,

մասնավորապես այն, որ նա հարցաքննվել է առանց իրավաբանի ներկայության եւ հարցաքննությունը չի արձանագրվել, ցույց է տալիս, որ չեն պահպանվել չարաշահումների դեմ երաշխիքները: Ավելին, դեպքերի պաշտոնական շարադրանքի համաձայն՝ ենթադրյալ դեպքից հետո նա բժշկի կողմից զննության է ենթարկվել հարբածության վիճակի ստուգման համար: Այնուամենայնիվ, այդ զննության ընթացքում վնասվածքներ չեն հայտնաբերվել, ինչը ենթադրում է, որ նա պետք է որ այդ վնասվածքները ստացած լիներ ավելի ուշ: Վերջապես, ԽԿԿ-ն իր զեկույցներում եզրակացրել է, որ Հայաստանում ազատությունից զրկված անձինք գտնվում են վատ վերաբերմունքի ենթարկվելու մեծ ռիսկի տակ:

բ) Դատարանի գնահատականը

i) Ընդհանուր դրույթներ

148. Ինչպես Դատարանը բազմիցս նշել է, 3-րդ հոդվածում սահմանվում է ժողովրդավարական հասարակությունների ամենահիմնարար արժեքներից մեկը: Նույնիսկ ամենաբարդ հանգամանքներում, ինչպես օրինակ՝ ահաբեկչության եւ կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարն է, Կոնվենցիայով բացարձակ իմաստով արգելվում են խոշտանգումները եւ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքը կամ պատիժը՝ անկախ տուժողի պահվածքից (տե՛ս *Լաբիտան ընդդեմ Իտալիայի* [ՄՊ] [*Labita v. Italy* [GC]], թիվ 26772/95, § 119, ՄԻԵԴ 2000-IV, եւ *Չահալն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* [*Chahal v. the United Kingdom*], 1996 թվականի նոյեմբերի 15, § 79 , *Ջեկույցներ* 1996-V): 3-րդ հոդվածով որեւէ բացառություն չի նախատեսվում, եւ Կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ չի թույլատրվում որեւէ շեղում կատարել այդ պայմանից, նույնիսկ ազգի կյանքին սպառնացող արտակարգ դրության դեպքում (տե՛ս *Սելմունին ընդդեմ Ֆրանսիայի* [ՄՊ] [*Selmouni v. France* [GC]], թիվ 25803/94, § 95, ՄԻԵԴ 1999-V, եւ *Ասենովը եւ այլք ընդդեմ Բուլղարիայի* [*Assenov and Others v. Bulgaria*], 1998 թվականի հոկտեմբերի 28, § 93, *Ջեկույցներ* 1998-VIII):

149. Դատարանը վերահաստատում է, որ վատ վերաբերմունքը պետք է լինի նվազագույն ծանրության, որպեսզի համարվի 3-րդ հոդվածի շրջանակներում: Այս

նվագագույն ծանրության որոշումը հարաբերական է. այն կախված է գործի բոլոր հանգամանքներից, ինչպես օրինակ՝ վերաբերմունքի տեսականությունից, դրա ֆիզիկական եւ հոգեկան ազդեցություններից եւ, որոշ դեպքերում՝ տուժողի սեռից, տարիքից եւ առողջական վիճակից (տե՛ս *Լաբիթայի* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 120, եւ *Ասենուլի եւ այլոց* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 94): Ազատությունից զրկված անձի նկատմամբ ֆիզիկական ուժ գործադրելը, եթե դա չի արվել վերջինիս սեփական պահվածքից առաջացած խիստ անհրաժեշտության հանգամանքներում, նվաստացնում է մարդկային արժանապատվությունը եւ ըստ էության համարվում է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով սահմանված իրավունքի խախտում (տե՛ս *Ռիբիչն ընդդեմ Ավստրիայի* [*Ribitsch v. Austria*], 1995 թվականի դեկտեմբերի 4, § 38, շարք Ա, թիվ 336, *Սելմունիի* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 99, եւ *Շեյդայեւն ընդդեմ Ռուսաստանի* [*Sheydayev v. Russia*], թիվ 65859/01, § 59, 2006 թվականի դեկտեմբերի 7):

150. Դատարանն այն ապացույցները գնահատելիս, որոնց վրա անհրաժեշտ էր հիմնվել 3-րդ հոդվածի խախտում տեղի ունեցած լինելու մասին որոշում կայացնելու համար, գլխավորապես կիրառել է ապացուցման «հիմնավոր կասկածից վեր» չափանիշը: Այնուամենայնիվ, այդ ապացույցը կարող է բխել այն հանգամանքից, որ առկա են բավարար լուրջ, հստակ եւ համապատասխան հետեւություններ կամ փաստի համանման անհերքելի կանխավարկածներ (տե՛ս *Իռլանդիան ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* [*Ireland v. the United Kingdom*], 1978 թվականի հունվարի 18, § 161, շարք Ա, թիվ 25, *Լաբիթայի* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 121, եւ *Յալլոհն ընդդեմ Գերմանիայի* [ՄՊ] [*Jalloh v. Germany* [GC]], թիվ 54810/00, § 67, ՄԻԵԴ 2006-IX):

151. Այն դեպքում, երբ իրավասու մարմիններն ամբողջությամբ կամ մեծամասամբ ծանոթ են խնդրահարույց իրադարձություններին, ինչպես օրինակ՝ իրենց վերահսկողության ներքո արգելանքի տակ գտնվող անձանց դեպքում, նման կալանավորման ընթացքում առաջացած վնասվածքների առումով լուրջ կանխավարկածներ կարող են ծագել այդ փաստի առնչությամբ: Անշուշտ, ապացուցման պարտականության առումով կարելի է համարել, որ իշխանության մարմինների պարտականությունն է տրամադրել բավարար եւ համոզիչ

բացատրություն (տե՛ս *Սալմանն ընդդեմ Թուրքիայի* [ՄՊ] [*Salman v. Turkey* [GC]], թիվ 21986/93, § 100, ՄԻԵԴ 2000-VII, եւ *Վարնավան եւ այլք ընդդեմ Թուրքիայի* [ՄՊ] [*Varnava and Others v. Turkey* [GC]], թիվ 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 եւ 16073/90, § 183, ՄԻԵԴ 2009-...): Նույն ձեռով, երբ անձին առողջ վիճակում տանում են ոստիկանության ձերբակալվածներին պահելու վայր, իսկ ազատվելուց պարզվում է, որ նա վնասվածքներ է ստացել, ապա պետության պարտականությունն է տրամադրել արժանահավատ բացատրություն այն մասին, թե ինչպես են պատճառվել այդ վնասվածքները (տե՛ս, ի թիվս այլ վճիռների, *Ակսոյն ընդդեմ Թուրքիայի* [*Aksoy v. Turkey*], 1996 թվականի դեկտեմբերի 18, § 61, *Զեկույցներ* 1996-VI, *Սելմունիի* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 87, եւ *Գեֆգենն ընդդեմ Գերմանիայի* [ՄՊ] [*Gäfgen v. Germany* [GC]], թիվ 22978/05, § 92, ՄԻԵԴ 2010-...): Այլապես, խոշտանգումների կամ վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ կասկածները փարատվում են՝ հոգուտ դիմումատուի, եւ այս կապակցությամբ հարց կարող է բարձրացվել՝ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի համաձայն (տե՛ս *Միխեյենն ընդդեմ Ռուսաստանի* [*Mikheyev v. Russia*], թիվ 77617/01, § 127, 2006 թվականի հունվարի 26):

ii) Սույն գործում վերոնշյալ դրույթների կիրառումը

152. Դատարանն ի սկզբանե նկատում է, որ անվիճարկելի է այն փաստը, որ ոստիկանությունում արգելանքի տակ պահելու ժամանակ դիմումատուն ստացել է վնասվածքներ, մասնավորապես՝ կրծքավանդակի եւ կողոսկրերի կապտուկները եւ պատռված ամորձին: Այնուամենայնիվ, կողմերը համաձայնության չեկան այն հանգամանքների մասով, որոնցում հասցվել են նշված վնասվածքները:

153. Այս առումով Դատարանը նշում է, որ Կառավարությունն իր դիրքորոշումը պաշտպանելու համար այլ միջոցներ չի ձեռնարկել, բացի ներպետական պաշտոնական քննության արդյունքների վրա հիմնվելուց: Այնուամենայնիվ, Դատարանը հաշվի է առնում իր ներքոնշյալ եզրահանգումները, որ խնդրո առարկա քննությունը եղել է անարդյունավետ, հիմնովին արատավոր եւ դրանով հնարավոր չէր վստահելի եզրահանգում անել (տե՛ս ներքեւում՝ 179-րդ

պարբերությունը): Այն նշում է, ինչպես ամենայն մանրամասնությամբ ներկայացվում է ստորել, որ քննության ընթացքում ստացված՝ դիմումատուի վնասվածքների վերաբերյալ տրված բացատրությունը, մասնավորապես այն, որ դրանք ստացվել են ընկնելու հետևանքով, ամբողջությամբ հիմնված է եղել ոստիկանության ծառայողների, այդ թվում՝ հանցանք կատարած ենթադրյալ անձանց կողմից տրված ցուցմունքների վրա, որոնք սակայն, չէին կարող լինել անկողմնակալ վկաներ (տե՛ս ներքեւում, մասնավորապես՝ 165-րդ պարբերությունը): Դրանում բացակայում էին մանրամասները, եւ այն, հապճեպ ու առանց որեւէ հիմնավորման, քննության հենց առաջին օրն ընդունվել է քննություն իրականացնող մարմնի կողմից՝ երբեւիցե կասկած չհարուցելով: Պաշտոնական դատաբժշկական եզրակացությունները, որոնցով չէր բացառվում այն, որ դիմումատուի վնասվածքները կարող էին ստացված լինել վերոնշյալ հանգամանքներում, էապես թերի էին եւ չէին կարող համարվել հավաստի ապացույցներ (տե՛ս ներքեւում, մասնավորապես՝ 170-172-րդ պարբերությունները):

154. Դատարանը, հիմնվելով իր տրամադրության տակ եղած բոլոր նյութերի վրա, գտնում է, որ թե՛ Կառավարության, թե՛ ներպետական մարմինների կողմից դիմումատուի վնասվածքների առումով տրված բացատրությունը խիստ կասկածելի է եւ անհավանական: Միեւնույն ժամանակ, այն նշում է, որ քննության բոլոր փուլերում դիմումատուն ներկայացրել է միատեսակ եւ մանրամասն նկարագրություն այն մասին, թե ով է իր նկատմամբ վատ վերաբերմունք ցուցաբերել, եւ ինչպես է դա տեղի ունեցել: Նրա պնդումները համապատասխանում էին տարբեր բժշկական արձանագրություններում առկա նրա վնասվածքների նկարագրությանը (տե՛ս վերեւում՝ 31-րդ եւ 66-րդ պարբերությունները):

155. Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ Դատարանը չի կարող դիմումատուի վնասվածքների վերաբերյալ Կառավարության բացատրությունը համարել բավարար եւ համոզիչ, եւ հետեւաբար այն եզրակացնում է, որ նրա վնասվածքները վերագրելի էին վատ վերաբերմունքի այն դրսեւորումներին, որոնց մասով պատասխանատու էին իշխանության մարմինները:

156. Որոշելու համար, թե արդյոք վատ վերաբերմունքի կոնկրետ դրսևորումը պետք է որակվի որպես խոշտանգում, Դատարանը պետք է հաշվի առնի 3-րդ հոդվածում ներկայացված այս հասկացության եւ անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի հասկացության տարբերությունները: Ինչպես Դատարանը նախկինում գտել է, պարզ է դառնում, որ մտադրությունը եղել է այն, որ այս տարբերակման միջոցով Կոնվենցիայով պետք է հատուկ ամոթի խարան դրվեր շատ լուրջ եւ դաժան տառապանք պատճառող կանխամտածված անմարդկային վերաբերմունքի վրա (տե՛ս *Բոլանդիան ընդդեմ Միացյալ Թագավորության* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 167, եւ *Սելմունիի* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 96): Բացի վերաբերմունքի լրջությունից առկա է նաեւ նպատակային տարր, ինչպես ճանաչվում է Միացյալ ազգերի կազմակերպության՝ Խոշտանգումների եւ այլ դաժան, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի ու պատժի դեմ կոնվենցիայով՝ ուժի մեջ մտած 1987 թվականի հունիսի 26-ին, որով խոշտանգումը սահմանվում է որպես սուր ցավի կամ տառապանքի դիտավորյալ պատճառում, *inter alia*, տեղեկություն ստանալու, պատժելու կամ ահաբեկելու նպատակով (տե՛ս *Սալմանի* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 114):

157. Դատարանը նկատում է, որ դիմումատուն ենթարկվել է առանձնապես դաժան վատ վերաբերմունքի, որը նրան պատճառել է սուր ֆիզիկական եւ հոգեկան ցավ ու տառապանք: Մասնավորապես, նրա ամորձիներին շարունակաբար հասցվել են հարվածներ ոտքերով, ձեռքերով եւ մետաղական առարկաներով: Այս վնասվածքները երկարատեւ հետեւանքներ են թողել նրա առողջության վրա, քանի որ նրա ձախ ամորձին այնպես էր պատռվել, որ այն պետք է հեռացվեր: Այնուհետեւ նրան, ձեռնաշղթաներով ձեռքերը մեջքին կապած, ծեծի են ենթարկել, եւ նա ստացել է հարվածներ կրծքավանդակին եւ կողոսկրերին: Այս գործի հանգամանքներից կարելի է լուրջ հետեւություններ անել այն մասին, որ դիմումատուի նկատմամբ դիտավորյալ ցուցաբերվել է վատ վերաբերմունք՝ նրան պատժելու կամ ահաբեկելու նպատակով, կամ էլ երկուսը միասին: Հաշվի առնելով վատ վերաբերմունքի բնույթը, աստիճանը եւ նպատակը՝ Դատարանը գտնում է, որ այն կարելի է բնորոշել որպես խոշտանգումների ենթարկելու գործողություններ (տե՛ս *Սելմունիի գործը*՝ վերելում հիշատակված, §§ 96-105, եւ *Սալմանի գործը*՝

վերելում հիշատակված, § 115):

158. Դատարանը եզրակացնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի նյութաիրավական նորմի խախտում:

2. Քննության ենթադրյալ ոչ լիարժեք լինելը

ա) Կողմերի փաստարկները

i) Կառավարությունը

159. Կառավարությունը նշել է, որ դիմումատուին վնասվածք հասցնելու հանգամանքները քննվել են նրա դեմ հարուցված քրեական գործի շրջանակներում: Վատ վերաբերմունքի մասին նրա պնդումներին տրվել է արագ եւ պատշաճ արձագանք: Նրա քրեական գործի քննությունն իրականացվել է իշխանության մարմինների, Արարատ մարզի դատախազության եւ Երեւան քաղաքի դատախազության կողմից, որոնք ենթակայության կամ ինստիտուցիոնալ առումով կապ չունեն Արտաշատի ոստիկանության բաժնի հետ, եւ հետեւաբար, անկախ եւ անաչառ մարմիններ էին: Իշխանության մարմինները ձեռնարկել են բոլոր հնարավոր միջոցները [հանցանքի համար] պատասխանատուներին բացահայտելու համար, այդ թվում՝ անցկացվել են բազմաթիվ հարցաքննություններ, առերեսումներ եւ բժշկական հետազոտություններ: Ավելին, նշանակվել է լրացուցիչ բժշկական հետազոտություն, մասնավորապես՝ դիմումատուի միջնորդությամբ: Հետագայում դիմումատուի կողմից ներկայացված բոլոր միջնորդություններն ու պահանջները քննվել են պահանջվող ժամկետներում: Քննությունը եղել է հրապարակային, որով ապահովվել է, որ դիմումատուի համար հասանելի լինեն իր գործով բոլոր նյութերը: Ընդհանուր առմամբ, իշխանության մարմինները կատարել են 3-րդ հոդվածով նախատեսված՝ արդյունավետ քննություն իրականացնելու իրենց դրական պարտավորությունը:

ii) Դիմումատուն

160. Դիմումատուն նշել է, որ վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ իր պնդումներով չի իրականացվել այնպիսի պաշտոնական արդյունավետ քննություն, որով հնարավոր կլիներ հաստատել փաստերը եւ բացահայտել ու պատժել [հանցանքի համար] պատասխանատուներին: Նախեւառաջ չի իրականացվել անկախ եւ անկողմնակալ հետաքննություն: Քննություն իրականացնող մարմիններն իրենց գործողություններում բավականաչափ անկախ չէին հանցագործություն կատարած ենթադրյալ անձանցից եւ այն հիմնարկից, որտեղ նրանք ծառայում էին: Բացի այդ, նախաքննությունն իրականացվել էր այն նույն քննիչի կողմից, որը հարուցել էր քրեական վարույթը եւ մեղադրանքներ ներկայացրել իր դեմ եւ հավաքել այդ մեղադրանքը հիմնավորող ապացույցներ, որն ամբողջությամբ հիմնված էր հանցագործություն կատարած ենթադրյալ անձանց ցուցմունքների վրա: Ոստիկանության ծառայողներին հարցաքննելիս քննիչը հարցեր չէր տվել, ոչ էլ հաշվի էր առել ոստիկանության [ծառայողների] կողմից տրված ցուցմունքների միջեւ հակասությունները կամ ցուցմունք վերցրել այլ վկաներից, այդ թվում՝ պետության կողմից նշանակված իր իրավաբանից: Սկզբնական դատաբժշկական փորձաքննությունը եղել է թերի, ոչ լիարժեք եւ չի իրականացվել ճիշտ ժամանակին, իսկ երկրորդն իրականացվել է բավականին ուշ, եւ դրանով չէին կարող արժանահավատ եզրահանգումներ ապահովվել: Գործի փոխանցումը մեկ մարմնից մյուսին նույնպես չի հանգեցրել անկախ քննության, քանի որ այն մարմինը, որն ընդունել է գործը քննության, հիմնվել է միմիայն նախաքննության արդյունքների վրա: Վատ վերաբերմունքի մասին նրա պնդումները մերժվել են առանց որեւէ հիմնավորման, իսկ հանցանք կատարած ենթադրյալ անձինք այդպես էլ չեն հեռացվել իրենց պաշտոններից:

բ) Դատարանի գնահատականը

i) Ընդհանուր դրույթներ

161. Դատարանը վերահաստատում է, որ երբ անհատը ներկայացնում է փաստարկելի պնդում այն մասին, որ իր նկատմամբ 3-րդ հոդվածի խախտմամբ ցուցաբերվել է խիստ վատ վերաբերմունք ոստիկանության կողմից կամ պետության այլ այդպիսի ներկայացուցիչների կողմից, ապա այդ դրույթով, որը Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածով նախատեսված՝ պետության այն հիմնական պարտականության վերաբերյալ դրույթի հետ միասին մեկնաբանելու դեպքում, համաձայն որի՝ «իրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուրի համար ապահովում են այն իրավունքներն ու ազատությունները, որոնք սահմանված են Կոնվենցիայի ... », [ա]նուղղակի կերպով պահանջվում է արդյունավետ պաշտոնական քննության իրականացում (տե՛ս *Ասենովի եւ այլոց* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 102, եւ *Լաբիթայի* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 131):

162. Քննություն իրականացնելու պարտավորությունը «ոչ թե արդյունքի, այլ միջոցների պարտավորություն է»։ պարտադիր չէ, որ յուրաքանչյուր քննություն լինի հաջողված կամ հանգի մի եզրակացության, որը համապատասխանում է դիմումատուի կողմից նշված՝ դեպքերի շարադրանքին, սակայն դրա միջոցով գործնականում պետք է հնարավոր լինի հաստատել գործով փաստերը, եւ այն դեպքում, երբ պարզվում է, որ պնդումները ճիշտ են, ապա նաեւ հանգեցնի [հանցանքի համար] պատասխանատուների բացահայտմանը, ու հիմնավոր լինելու դեպքում՝ նրանց պատժելուն։ Այսպիսով, վատ վերաբերմունքի մասին լուրջ պնդումների հետ կապված քննությունը պետք է ամբողջական լինի։ Դրանից հետեւում է, որ իշխանության մարմինները միշտ պետք է լրջորեն ձգտեն պարզել, թե ինչ է տեղի ունեցել, եւ չպետք է հիմնվեն հապճեպ արված կամ անհիմն եզրակացությունների վրա՝ իրենց քննությունն ավարտելու կամ դրանք իրենց որոշումների հիմք դարձնելու համար։ Նրանք պետք է ձեռնարկեն բոլոր հնարավոր ողջամիտ միջոցները՝ միջադեպի հետ կապված ապացույցներն ապահովելու համար՝ ներառյալ, *inter alia*, ականատեսների ցուցմունքները, դատաբժշկական փորձաքննությամբ ձեռք բերված տվյալները եւ այլն։ Քննության

ցանկացած թերություն, որը կարող է խոչընդոտել վնասվածքների պատճառի կամ [հանցանքի համար] պատասխանատու անձանց ինքնության հաստատումը, կարող է այս չափանիշին չհամապատասխանելու վտանգ առաջացնել (տե՛ս *Միխեելի* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 108, եւ *Ակուլինինի եւ Բաբիչի* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 46, եւ *Վլադիմիր Ֆոդորովի* գործը՝ վերելում հիշատակված, § 67):

163. Ավելին, քննությունը պետք է լինի պատշաճ: Կոնվենցիայի 2-րդ եւ 3-րդ հոդվածներով նախատեսված դեպքերում, երբ պաշտոնական քննության արդյունավետությունը կասկած է առաջացնում, Դատարանը հաճախ գնահատում է այն փաստը, թե արդյոք իշխանության մարմինները համապատասխան ժամանակահատվածում անհապաղ արձագանքել են բողոքներին (տե՛ս *Լաբիթայի գործը*՝ վերելում հիշատակված, § 133-135): Ուշադրություն է դարձվում քննությունն սկսելու, ցուցմունքներ վերցնելն ուշացնելու (տե՛ս *Թիմուրտաշն ընդդեմ Թուրքիայի* [*Timurtas v. Turkey*], թիվ 23531/94, § 89, ՄԻԵԴ 2000 VI, եւ *Թեքինն ընդդեմ Թուրքիայի* [*Tekin v. Turkey*], 1998 թվականի հունիսի 9, § 67, Ձեկույցներ 1998-IV), ինչպես նաեւ նախնական քննության վրա ծախսված ժամանակի տևողության վրա (տե՛ս *Ինդելիկատոն ընդդեմ Իտալիայի* [*Indelicato v. Italy*], թիվ 31143/96, § 37, 2001 թվականի հոկտեմբերի 18):

164. Վերջապես, Դատարանը վերահաստատում է, որ պետության ներկայացուցիչների կողմից ենթադրյալ վատ վերաբերմունքի առնչությամբ քննությունը համարվի արդյունավետ, այն պետք է լինի անկախ: Քննության անկախությամբ ենթադրվում է ոչ միայն ենթակայության կամ ինստիտուցիոնալ կապի բացակայություն, այլ նաեւ գործնական իմաստով անկախություն (տե՛ս *Օգյուրն ընդդեմ Թուրքիայի* [ՄՊ] [*Oğur v. Turkey* [GC]], թիվ 21594/93, § 91, ՄԻԵԴ 1999 III, Մեհմեթ Էմին Յուկսելն ընդդեմ Թուրքիայի [*Mehmet Emin Yüksel v. Turkey*], թիվ 40154/98, § 37, 2004 թվականի հուլիսի 20, ինչպես նաեւ *Երգինն ընդդեմ Թուրքիայի* [*Ergi v. Turkey*], 1998 թվականի հուլիսի 28, § 83, Ձեկույցներ 1998-IV, որի դեպքում աղջկա մահվան փաստով քննություն իրականացնող պետական դատախազն անվտանգության ուժերի եւ ՔԱԿ-ի ենթադրյալ բախման ժամանակ չէր ցուցաբերել անկախություն՝ հիմնվելով միայն դեպքի մեջ

ներգրավված ոստիկանների կողմից տրամադրված տեղեկությունների վրա):

ii) Վերոնշյալ սկզբունքների կիրառումը սույն գործով

165. Դատարանը նշում է, որ սույն գործով քրեական վարույթը հարուցվել է դիմումատուի նկատմամբ ենթադրյալ վատ վերաբերմունք ցուցաբերելու հենց նույն օրը, եւ սկսվել է [գործով] քննություն (տե՛ս վերելում՝ 21-րդ պարբերությունը): Այնուամենայնիվ, այն նկատում է, որ քրեական գործի հանգամանքները բացառապես հիմնվել են իրադարձությունների մասին ոստիկանության ծառայողների կողմից տրամադրված տարբերակի վրա, ներառյալ՝ հանցագործություն կատարած ենթադրյալ անձանց եւ նրանց այն գործընկերների կողմից տրամադրված տեղեկությունների վրա, որոնք բոլորն էլ որոշակիորեն ներգրավված են եղել 2004 թվականի ապրիլի 23-ի իրադարձություններում՝ չլսելով նույնիսկ դիմումատուին կամ որեւէ այլ վկայի: Ավելին, հենց սկզբից իրադարձությունների մասին այս տարբերակը համարվել է հաստատված փաստ (տե՛ս վերելում, օրինակ, 34-րդ պարբերության մեջ նշված՝ դատաբժշկական փորձաքննություն կարգադրելու մասին քննիչի որոշումը), եւ ամբողջ քննությունն իրականացվել է այդ կանխավարկածով: Անհրաժեշտ է նշել, որ ոստիկանության տարբերակը քննիչի կողմից հենց այդպես պատրաստակամորեն ընդունվել է այն ժամանակ, երբ նա նույնիսկ իր տրամադրության տակ չի ունեցել դիմումատուի վնասվածքների բնույթի եւ հնարավոր պատճառների մասին դատաբժշկական փորձաքննության եզրակացությունները: Արդյունքում, դիմումատուն դարձել է այդ վարույթով միակ մեղադրյալը, մինչդեռ նշված ոստիկանության ծառայողները երբեք նույնիսկ չեն համարվել հնարավոր կասկածյալներ եւ, ավելին, մասնակցել են միայն որպես վկաներ, իսկ ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ի դեպքում՝ որպես տուժող:

166. Դատարանը լուրջ կասկածներ ունի, թե արդյոք իշխանության մարմինների կողմից իրականացված քննությունը, վերոնշյալ նկարագրության համաձայն, կարող է համարվել գործով այնպիսի հետաքննություն, որի նպատակն է եղել վատ վերաբերմունքի մասին դիմումատուի պնդումների առնչությամբ

քննություն իրականացնելը եւ [հանցանքի համար] պատասխանատուներին բացահայտելն ու պատժելը, ինչպես պնդում է Կառավարությունը: Ըստ երեւույթին, դրա միակ նպատակը եղել է դիմումատուի նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնելը եւ այդ քրեական հետապնդումը հիմնավորող ապացույցներ հավաքելը:

167. Քննություն իրականացնող մարմինները քննության ոչ մի փուլում չեն տրամադրել որեւէ բացատրություն այն մասին, թե ինչու են նրանք ոստիկանության ծառայողների կողմից տրված ցուցմունքները համարում արժանահավատ, իսկ դիմումատուի ցուցմունքները՝ ոչ վստահելի: Վատ վերաբերմունքի մասին իր պնդումների առնչությամբ ամբողջական քննություն իրականացնելու եւ հանցագործություն կատարած անձանց քրեական հետապնդման ենթարկելու եւ պատժելու մասին դիմումատուի բազմաթիվ պահանջներն անտեսվել են, կամ դրանց տրվել է մակերեսային պատասխան (տե՛ս վերելում, օրինակ, 54-րդ պարբերությունը): Այսպիսով, պարզվում է, որ քննություն իրականացնող մարմիններն առանց որեւէ հիմնավորման նախապատվությունը տվել են ոստիկանության ծառայողների կողմից տրված ցուցմունքներին, եւ դրանով կարելի է ասել, որ չեն ցուցաբերել անհրաժեշտ օբյեկտիվություն եւ անկախություն:

168. Այնուհետեւ Դատարանը նկատում է, որ քննությունն սկսվելուց մոտ մեկ ամիս անց դիմումատուի դեմ քրեական գործը մարզի դատախազությունից փոխանցվել է Երեւան քաղաքի դատախազությանը (տե՛ս վերելում՝ 58-րդ պարբերությունը): Թե՛ ներպետական մարմինները եւ թե՛ Կառավարությունը չեն կարողացել բացատրել գործը փոխանցելու պատճառները: Ամեն դեպքում, անհրաժեշտ է նշել, որ դիմումատուի դեմ հարուցված քրեական գործի փոխանցումը, անկախ դրա պատճառից եւ նպատակից, առանձնապես տարբերվող արդյունքներ չի տվել, քանի որ Երեւան քաղաքի դատախազությունն առանց վարանելու անփութորեն մերժել է վատ վերաբերմունքի մասին դիմումատուի պնդումները (տե՛ս վերելում՝ 62-րդ պարբերությունը) եւ շարունակել է նույն ուղղությամբ իրականացնել քրեական հետապնդումը՝ հիմնվելով իրադարձությունների մասին նույն տարբերակի վրա:

169. Ինչ վերաբերում է վերոնշյալ քննության ընթացքում ձեռնարկված հատուկ միջոցներին, ապա Դատարանը չի կարող հաշվի չառնել մի շարք նշանակալից բացթողումներ եւ անհամապատասխանություններ, որոնք կարող էին վտանգել դրա վստահելիությունն ու արդյունավետությունը:

170. Դատարանը, մասնավորապես, ցանկանում է մատնանշել դիմումատուի դատաբժշկական փորձաքննության անցկացման կարգը: Նման փորձաքննություն անցկացնելու կարգադրություն տվող քննիչի որոշումը կայացվել է ենթադրյալ վատ վերաբերմունքի ցուցաբերման հաջորդ օրը, մասնավորապես՝ 2004 թվականի ապրիլի 24-ին (տե՛ս վերելում՝ 34-րդ պարբերությունը): Դիմումատուն պնդել է, որ դատաբժշկական փորձագետ Գ.-ն սկսել է իր առնչությամբ փորձաքննությունը միայն 2004 թվականի մայիսի 5-ին: Փորձագետի եզրակացությունից միանգամայն պարզ չէ, թե արդյոք դա այդպես է, սակայն կարելի է վստահաբար ենթադրել, որ փորձագետը չի սկսել փորձաքննությունը քննիչի որոշումից հետո առնվազն երեք օրվա ընթացքում (տե՛ս վերելում՝ 40-րդ եւ 52-րդ պարբերությունները): Անհրաժեշտ է նշել, որ արդյունքում կազմված փորձագիտական եզրակացությունը չէր պարունակում որեւէ նշում դիմումատուի կրծքավանդակի եւ կողոսկրերի վնասվածքների մասին (տե՛ս վերելում՝ 52-րդ պարբերությունը), ինչն ընդամենը մի քանի օր առաջ արձանագրվել էր Արտաշատի հիվանդանոցի բժիշկների կողմից (տե՛ս վերելում՝ 66-րդ եւ 71-րդ պարբերությունները): Այսպիսով, չի կարելի բացառել, որ դատաբժշկական փորձագետի կողմից այս բացթողնման պատճառ է հանդիսացել հենց նշված ուշացումը: Չի կարելի բացառել նաեւ այն, որ դա արվել է հպանցիկ զննության արդյունքում կամ անկախության հնարավոր բացակայության պատճառով: Ամեն դեպքում, այս հանգամանքը ստիպում է Դատարանին կասկածի տակ դնել դատաբժշկական եզրահանգումների արժանահավատությունը: Ավելին, եթե դատաբժշկական փորձագետն արձանագրեր այս վնասվածքները, ապա նրա՝ դիմումատուի վնասվածքների հնարավոր պատճառների մասին եզրակացությունները կարող էին միանգամայն տարբեր լինել:

171. Այնուհետեւ, Դատարանը նշում է դատաբժշկական փորձագետ Գ.-ի կողմից կազմված եզրակացության մի շարք կարեւոր թերություններ: Նախեւառաջ,

ինչպես քննության ամբողջ ընթացքի պարագայում, կասկածելի է, որ այն եզրակացությունը, որն ամբողջությամբ հիմնված էր իրադարձությունների մասին հապճեպ ընդունված՝ ոստիկանության տարբերակի վրա, կարող էր համարվել այնպիսի միջոց, որն իսկապես ուղղված էր եւ կարող էր տալ անկախ ու օբյեկտիվ բացատրություն դիմումատուի վնասվածքների հնարավոր պատճառների մասին (տե՛ս վերելում՝ 52-րդ պարբերությունը): Երկրորդ. եզրակացությամբ որեւէ պատասխան չէր տրվել քննիչի կողմից առաջադրված հիմնական հարցերից մեկին, այն է՝ թե արդյոք դիմումատուի ամորձիին հասցված վնասվածքը պատճառվել էր մեկ, թե մի քանի հարվածով, ինչը, ելնելով գործի հանգամանքներից եւ իրադարձությունների վերաբերյալ՝ միմյանց հակասող տարբերակներից, էական նշանակություն ունեւ քննության համար: Երրորդ. փորձագետի նախնական եզրակացությունը պարունակում էր հետեւյալ արտահայտությունը՝ «Ձախ ամորձիի վնասվածքն ունի տրավմատիկ բնույթ եւ կարող է պատճառված լինել *ցանկացած տեսակի հարվածից*» (ընդգծումն ավելացված է, տե՛ս վերելում՝ 52-րդ պարբերությունը), որով առաջարկվում էր դիմումատուի վնասվածքների հնարավոր պատճառների լայն շրջանակ, բայց որն անբացատրելի պատճառներով հանվել էր նույն եզրակացության թարմացված տարբերակից (տե՛ս վերելում՝ 56-րդ պարբերությունը): Սա եւս մեկ անգամ կասկած է առաջացնում դատաբժշկական փորձագետի թե՛ անկախ լինելու եւ թե՛ ամբողջական փորձաքննություն անցկացնելու առնչությամբ, ինչպես նաեւ նրա եզրակացությունների արժանահավատության առնչությամբ:

172. Դատարանը նկատում է, որ քննություն իրականացնող մարմինները չեն անդրադարձել վերոնշյալ դատաբժշկական փորձաքննության թերություններից որեւէ մեկին: Ճիշտ է, որ դիմումատուի կողմից փորձագետի 2004 թվականի մայիսի 5-ի եզրակացության մեջ պարունակվող եզրահանգումների բողոքարկումից հետո, այդ եզրահանգումների հավաստիությունը դրվել է հարցականի տակ եւ կարգադրվել է անցկացնել նոր դատաբժշկական փորձաքննություն (տե՛ս վերելում՝ 72-րդ պարբերությունը): Այնուամենայնիվ, սա տեղի է ունեցել որոշ նշանակալից ժամանակ անց, որի հիմնական պատճառն այն էր, որ այդ եզրակացության պատճենը ներկայացվել էր դիմումատուին այն կազմվելուց միայն

մոտ մեկուկես ամիս հետո (տե՛ս վերելում՝ 68-րդ պարբերությունը): Արդյունքում, նոր դատաբժշկական փորձաքննությունը չի անցկացվել մինչև դեպքից մոտ երեք ամիս հետո: Դատարանը համոզված է, որ նման հետաձգված փորձաքննությամբ հնարավոր չէր լինի ճշգրիտ արձանագրել դիմումատուի վնասվածքները, եւ հետեւաբար տալ արժանահավատ եզրահանգումներ: Այսպիսով, Դատարանը լրջորեն կասկածում է, որ այս միջոցով հնարավոր էր շտկել առաջին դատաբժշկական փորձաքննության թերությունները: Սա հաստատվել է նաեւ այն փաստով, որ նոր փորձաքննության արդյունքում կազմված եզրակացությունը պարունակում էր այնպիսի եզրահանգումներ, որոնք ըստ էության նույնն էին, ինչ որ առաջին եզրակացության մեջ պարունակվողները (տե՛ս վերելում՝ 77-րդ պարբերությունը):

173. Դատարանին նաեւ զարմացրել է այն փաստը, որ քննություն իրականացնող մարմինները չեն իրականացրել գործով այլ բժշկական ապացույցների գնահատում, մասնավորապես՝ Արտաշատի հիվանդանոցի արձանագրությունների գնահատում, որոնցով, ինչպես արդեն նշվել է վերելում, դիմումատուի ամորձիներին հասցված վնասվածքներից բացի, բացահայտվել են նաեւ նրա կրծքավանդակին եւ կողոսկրերին հասցված այն վնասվածքները (տե՛ս վերելում՝ 66-րդ պարբերությունը), որոնց մասին տվյալները բացակայում էին դատաբժշկական փորձագետի եզրահանգումներից: Պարզվում է, որ քննության որեւէ փուլում այս ակնհայտ կարելոր ապացույցի վրա ուշադրություն չի դարձվել: Չնայած դիմումատուի վնասվածքների լրջությանը՝ քննություն իրականացնող մարմինները չեն ուսումնասիրել հիվանդանոցում կազմված փաստաթղթերը կամ հարցաքննել համապատասխան բժիշկներին մինչև դեպքից հետո մոտ երկուսուկես ամիս անց (տե՛ս վերելում՝ 71-րդ եւ 73-րդ պարբերությունները), եւ պարզվում է, որ նույնիսկ այդ ժամանակ այս ապացույցին ուշադրություն չի դարձվել, եւ չի կազմվել որեւէ եզրակացություն: Այս ապացույցի եւ դատաբժշկական փորձագետի եզրահանգումների միջեւ առկա անհամապատասխանությունները շտկելու փորձ չի արվել՝ ներառյալ վերջինիս հարցաքննելու միջոցով, եւ պատասխան չի տրվել այն հարցին, թե արդյոք դիմումատուի վնասվածքներն ամբողջությամբ կարող էին պատճառված լինել

նստիկանության ծառայողների կողմից նշված հանգամանքներում:

174. Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ Դատարանը չի կարող չգալ այն եզրակացության, որ իշխանության մարմիններին չի հաջողվել իրականացնել քննության արդյունավետ արդյունքի հասնելու համար կարելուր նշանակություն ունեցող բժշկական ապացույցների՝ համապատասխան ժամկետներում, պատշաճ եւ օբյեկտիվ հավաքում եւ գնահատում:

175. Այնուհետեւ Դատարանը նշում է, որ քննություն իրականացնող մարմիններն անմիջապես չեն մեկուսացրել եւ հարցաքննել դեպքի մեջ ներգրավված ոստիկանության ծառայողներին՝ դրանով իսկ չկանխելով հնարավոր հանցավոր պայմանավորվածությունը: Այս առումով Դատարանը նշում է, որ դեպքի մասին ոստիկանության առաջին զեկույցներում դիմումատուի՝ դեմքով աթոռին ընկնելու փաստի մասին ոչինչ չի նշվել (տե՛ս վերելում՝ 19-րդ եւ 20-րդ պարբերությունները)՝ մի բացատրություն, որը հետագայում հիմք էր ընդունվել նրա վնասվածքներն արդարացնելու համար: Այնուամենայնիվ, այդ բացատրությունը սկսեց անընդհատ հայտնվել քննիչի կողմից՝ ոստիկանության ծառայողների հետ հետագա հարցաքննությունների ընթացքում վերցված գրեթե բոլոր ցուցմունքներում (տե՛ս, օրինակ, 23-րդ, 24-րդ եւ 35-րդ պարբերությունները): Այնուհետեւ, հաշվի առնելով այն եղանակը, որով անցկացվել են այդ հարցաքննությունները, Դատարանը նկատում է, որ որոշ այդպիսի դեպքերում ոստիկանության ծառայողներին պարզապես խնդրել էին տրամադրել իրադարձությունների շարադրանքի իրենց տարբերակը, եւ այդ առումով նրանց որեւէ հարց չէր տրվել (տե՛ս վերելում՝ 25-րդ, 35-րդ եւ 39-րդ պարբերությունները): Նույնիսկ այն մի քանի դեպքերում, երբ քննիչը հարցեր է հղել նրանց, դրանք երբեք չեն գերազանցել մեկը կամ երկուսը, եւ դրանք հիմնականում սովորական բնույթի հարցեր են եղել եւ չեն պարունակել հստակեցման տարր (տե՛ս վերելում՝ 23-րդ, 24-րդ, 44-րդ, 47-րդ եւ 50-րդ պարբերությունները): Ուստի տվյալ հարցաքննությունները, ըստ երեւույթին, ունեցել են պարզապես ձեւական բնույթ, եւ Դատարանը չի կարող դրանք համարել լուրջ եւ պատշաճ ժամկետներում կատարված փորձ՝ ուղղված պարզելու այն հանգամանքները, որոնցում դիմումատուն ստացել է իր վնասվածքները:

176. Այս առումով պետք է նշել նաև, որ այդ հարցաքննություններն անցկացվել են վերոնշյալ ոչ հարցաքննողական եղանակով՝ չնայած այն փաստին, որ գործում ակնհայտ առկա էին մի շարք անհամապատասխանություններ եւ երկիմաստություններ: Մասնավորապես, պարզ չէ, թե ինչու է հիվանդանոցի արձանագրություններում նշված եղել, որ դիմումատուի հարբաժության աստիճանը որոշելու նպատակով բժշկի առաջին այցը ոստիկանության բաժին կատարվել է 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ ժամը մոտ 15:05-ին (տե՛ս վերելում՝ 66-րդ պարբերությունը), մինչդեռ ոստիկանության արձանագրությունների համաձայն՝ դիմումատուն ձերբակալվել է ժամը 17:40-ից ոչ շուտ: Մյուս կողմից, դիմումատուի հարբաժության վիճակի գնության արձանագրության մեջ նշվել է, որ առաջին այցը կատարվել է մոտավորապես ժամը 19:00-ին (տե՛ս վերելում՝ 18-րդ պարբերությունը), ինչը թույլ է տալիս ենթադրել, որ հիվանդանոցի արձանագրություններում հավանաբար սխալմունք է տեղի ունեցել: Այնուամենայնիվ, նույնիսկ ենթադրելով, որ դա այդպես է, բավականին զարմանալի է, որ դիմումատուն, որը ենթադրաբար արդեն ժամը 18:30-ին ստացել էր վնասվածքներ իր կրծքավանդակին եւ շատ լուրջ վնասվածք իր ամորձիին, դրանց մասին չէր տեղեկացրել ակոհոլային հարբաժության վիճակի ստուգման նպատակով իրեն գնող բժշկին: Այնուամենայնիվ, ենթադրելով, որ դիմումատուն ժամը 18:30-ից սկսած եղել է այդպիսի ծայրահեղ վիճակում, պարզ չէ, թե ինչու են օգնություն ցույց տալու համար շտապ օգնություն կանչել միայն ժամը 23:20-ին (տե՛ս վերելում՝ 29-րդ պարբերությունը): Ինչպես արդեն նշվել է վերելում, ոստիկանության ծառայողներից ցուցմունքներ վերցնելու ընթացքում ջանքեր չեն գործադրվել այս կարեւոր հանգամանքները պարզաբանելու համար: Համապատասխան հարցեր չեն տրվել նաև բժիշկ Ա.Գ.-ին, որը դեպքի օրը երկու անգամ այցելել է ոստիկանության բաժին (տե՛ս վերելում՝ 71-րդ պարբերությունը):

177. Վերջապես, Դատարանը նշում է մի շարք այլ թերություններ եւ բացթողումներ: Նախեւառաջ, որեւէ փորձ չի արվել դիմումատուի՝ պետության կողմից նշանակված իրավաբանին հարցաքննելու առումով, որն ակնհայտորեն ներկա է եղել դեպքի գիշերը՝ վերջինիս հարցաքննության ժամանակ (տե՛ս վերելում՝ 28-րդ պարբերությունը), կամ ոստիկանության ծառայող Օ.Բ.-ին

հարցաքննելու առումով, որը կազմել է արձանագրությունը՝ նշելով, որ դիմումատուն իրեն վատ է զգացել եւ պահանջել է բժշկական օգնություն (տե՛ս վերելում՝ 29-րդ պարբերությունը): Երկրորդ, դիմումատուի եւ ոստիկանության ծառայողների առերեսումներն անցկացվել են մեկուկես ամսից մինչեւ երեք ու կես ամիս ուշացումներով (տե՛ս վերելում՝ 63-րդ, 64-րդ, 67-րդ եւ 78-րդ պարբերությունները)՝ դրանով զգալիորեն նվազագույնի հասցնելով այս միջոցների արդյունավետությունը, իսկ դիմումատուի եւ ոստիկանապետի տեղակալ Գ.-ի միջեւ առերեսում չի կատարվել: Երրորդ, պարզ չէ, թե ինչ հիմքերով է քրեական վարույթը կարճելու մասին դատախազի որոշմամբ սահմանվում, որ ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն ինքնապաշտպանվելու նպատակով է ոտքով հարվածել դիմումատուի ամորձիներին (տե՛ս վերելում՝ 82-րդ պարբերությունը) այն դեպքում, երբ գործի ապացույցներում նման պնդում չի պարունակվում: Վերջապես, ներպետական դատարանները քննության ընթացքում ամբողջությամբ չեն անդրադարձել վերոնշյալ թերություններից որեւէ մեկին, եւ, ըստ երեւոյթին, այդ ընթացքում իրականացվել է դիմումատուի պնդումների միայն մակերեսային քննություն (տե՛ս վերելում՝ 93-րդ եւ 95-րդ պարբերությունները):

178. Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ Դատարանը եզրակացնում է, որ վատ վերաբերմունքի մասին դիմումատուի պնդումների առումով իշխանության մարմինների կողմից ձեռնարկված քննությունը եղել է անարդյունավետ, ոչ լիարժեք եւ միանգամայն թերի: Դրանով հնարավոր չի եղել կայացնել արժանահավատ եզրահանգումներ եւ հաստատել գործով փաստերը: Իշխանության մարմինները բավականաչափ բարեխիղճ չեն եղել, եւ չի կարելի ասել, որ հակված են եղել բացահայտել եւ պատժել [հանցագործության համար] պատասխանատուներին:

179. Հետեւաբար տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի դատավարական նորմի խախտում:

II. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 6-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 2-ՐԴ ԿԵՏԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ

180. Դիմումատուն բողոքել է, որ նրա նկատմամբ քրեական վարույթը

կարճելու հիմքերով խախտվել է իր՝ արդարացված համարվելու իրավունքը: Նա վկայակոչել է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետը, որն ունի հետևյալ բովանդակությունը.

«Յուրաքանչյուր ոք, ով մեղադրվում է քրեական իրավախախտում կատարելու մեջ, համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղավորությունն ապացուցված չէ օրենքին համապատասխան»:

Ա. Ընդունելիությունը

181. Դատարանը նշում է, որ այս բողոքը, Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետի իմաստով, ակնհայտ անհիմն չէ: Դատարանն այնուհետև նշում է, որ այն անընդունելի չէ որեւէ այլ հիմքով: Հետևաբար այն պետք է հայտարարվի ընդունելի:

Բ. Ըստ էության քննությունը**1. Կողմերի փաստարկները****ա) Կառավարությունը**

182. Կառավարությունը պնդել է, որ այն հիմքերը, որոնց հիման վրա Էրեբունի եւ Նուբարաշեն վարչական շրջանների դատախազը 2004 թվականի օգոստոսի 30-ին որոշել է կարճել դիմումատուի նկատմամբ հարուցված վարույթը, ինչպես նշված է ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետում, համատեղելի էին [Կոնվենցիայի] 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետի պահանջների հետ: Սա դատավարական որոշում էր, որով մեղադրյալի մեղավորության մասին եզրահանգում չէր արվում: Նույն ձեռով, երբ անձը ձերբակալվում է հանցանք կատարելու կասկածանքով, կամ երբ դատախազը մեղադրանք է ներկայացնում եւ հետո պաշտպանում այն դատարանում, նման միջոցներով չի ենթադրվում, որ մեղադրյալը մեղավոր է, եւ անմեղ համարվելու նրա իրավունքը չի խախտվում: Դիմումատուի նկատմամբ քրեական վարույթը կարճելու մասին որոշումը, որը, բացի այդ, կարող էր վիճարկվել դատարաններում, պարզապես արտահայտում էր այն, որ դատախազը չէր ցանկացել գործը հասցնել դատարան, եւ այն չէր պարունակում դիմումատուի մեղավորության մասին որեւէ հայտարարություն: Հղում կատարելով *Սալաբիակուն ընդդեմ Ֆրանսիայի* [Salabiaku v. France] գործին՝ Կառավարությունը պնդել է, որ փաստի կամ իրավունքի կանխավարկածներ գործում են ցանկացած իրավական համակարգում, եւ Կոնվենցիայով, ըստ էության, չեն արգելվում նման կանխավարկածները (տե՛ս *Սալաբիակուն ընդդեմ Ֆրանսիայի*, 1988 թվականի հոկտեմբերի 7, § 28, շարք Ա, թիվ 141-Ա):

բ) Դիմումատուն

183. Դիմումատուն պնդել է, որ դատախազի՝ 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի որոշումը պարզապես դատավարական որոշում չէր, այլ «վերջնական որոշում» էր՝ ՔԴՕ-ի 6-րդ հոդվածի 10-րդ կետի ուժով, որը կարող էր հաստատել կամ ենթադրել նրա մեղավորությունը: Ավելին, այս որոշումը ոչ մի կերպ համարժեք չէր

ձերբակալման, մեղադրանք ներկայացնելու կամ բավարար ապացույցների բացակայության հիմքով վարույթն ընդհատելու մասին որոշմանը: Այդ որոշումները չէին պարունակում մեղավորության կանխավարկած, մինչդեռ ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված հիմքերով վարույթի կարճումն ուղղակի կապ էր պարունակում կարճման այդ պատճառների եւ նրա քրեական պատասխանատվության հարցի միջեւ: Դիմումատուն պնդել է, որ դատախազի որոշումը, որն անփոփոխ է թողնվել երեք դատական ատյաններում, կա՛մ հիմնված էր մեղավորության մասին ակնհայտ եզրահանգման վրա, կա՛մ հիմնված էր դատական որոշման կամ պետական պաշտոնյայի ցուցմունքի վրա, որով ենթադրվում էր կամ ցույց էր տրվում, որ նա մեղավոր էր՝ դրանով իսկ խախտելով 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետը: Ավելին, *Սալաքիակուն ընդդեմ Ֆրանսիայի* գործով արված եզրահանգումները տարբերվում էին նրա գործից եւ կիրառելի չէին դրա նկատմամբ:

184. Այնուհետեւ դիմումատուն Դատարանի ուշադրությունը հրավիրել է այն փաստի վրա, որ 2006 թվականի մայիսի 25-ին Հայաստանի խորհրդարանը փոփոխել է ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածը եւ չեղյալ հայտարարել դրա 2-րդ մասի 2-րդ կետով վարույթի կարճման համար նախատեսված հիմքը: Այսպիսով, վարույթը կարճելու համար այնպիսի հիմքը, ինչպիսին է «կատարվածի քավումը տուժանքի միջոցներով»՝ նախատեսված նախկին՝ 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով, որով, բացի այդ, չէր պահանջվում մեղադրյալի համաձայնությունը, հանվել էր: Դիմումատուն պնդել է, որ այս փոփոխությունը կատարվել էր, քանի որ նախկին՝ ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետը, *inter alia*, հակասում էր անմեղության կանխավարկածի սկզբունքին:

2. Դատարանի գնահատականը

185. Դատարանը վերահաստատում է, որ 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված անմեղության կանխավարկածը քրեական գործերով արդար դատաքննության այն բաղադրիչներից մեկն է, որը պահանջվում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով (տե՛ս *Դեվիրն ընդդեմ Բելգիայի* [*Deweere v. Belgium*], 1980 թվականի

փետրվարի 27, § 56, շարք Ա, թիվ 35, եւ *Մինելլին ընդդեմ Շվեյցարիայի* [*Minelli v. Switzerland*], 1983 թվականի մարտի 25, § 27, շարք Ա, թիվ 62): Այն կխախտվի, եթե քրեական իրավախախտման մեջ մեղադրվող անձի վերաբերյալ պետական պաշտոնյայի հայտարարության մեջ կարծիք արտահայտվի այն մասին, որ նա մեղավոր է, նախքան դա ապացուցված կլինի օրենքի համաձայն: Նույնիսկ որեւէ պաշտոնական եզրակացության բացակայության պայմաններում, դա բավարար պատճառ կարող է հանդիսանալ կարծելու, որ պաշտոնյան գտնում է, որ մեղադրյալը մեղավոր է (տե՛ս *Դակտարասն ընդդեմ Լիտվայի* [*Daktaras v. Lithuania*], թիվ 42095/98, § 41, ՄԻԵԴ 2000-X): Ավելին, անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը կարող է խախտվել ոչ միայն դատավորի կամ դատարանի կողմից, այլ նաեւ այլ պետական մարմինների կողմից, այդ թվում՝ դատախազների կողմից (տե՛ս *Ալլենե դե Ղիբեմոն ընդդեմ Ֆրանսիայի* [*Alletnet de Ribemont v. France*], 1995 թվականի փետրվարի 10, § 36, շարք Ա, թիվ 308, եւ *Դակտարասի գործը*՝ վերելում հիշատակված, § 42):

186. Բացի այդ, հայտարարությունն այն մասին, որ անձին պարզապես կասկածում են հանցագործություն կատարելու մեջ, պետք է հստակորեն տարբերակվի այն բացահայտ արված հայտարարությունից, որ անհատը, թեպետ դեռ չի կայացվել վերջնական մեղադրական եզրակացություն, կատարել է տվյալ հանցագործությունը (տե՛ս *Մատյաշեւիչն ընդդեմ Սերբիայի* [*Matijašević v. Serbia*], թիվ 23037/04, § 48, ՄԻԵԴ 2006-X, եւ *Խայդարովն ընդդեմ Ռուսաստանի* [*Khaydarov v. Russia*], թիվ 21055/09, § 149, 2010 թվականի մայիսի 20): Վերջինով խախտվում է անմեղության կանխավարկածի դրույթը, մինչդեռ առաջին տեսակի հայտարարությունը Դատարանի կողմից քննված տարբեր իրավիճակներում համարվել է անվիճարկելի (տե՛ս *Գարիցկին ընդդեմ Լեհաստանի* [*Garycki v. Poland*], թիվ 14348/02, § 67, 2007 թվականի փետրվարի 6): Այն հարցը, թե արդյոք պետական պաշտոնյայի կողմից արված հայտարարությամբ խախտվել է անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը, պետք է որոշվի այն կոնկրետ հանգամանքների համատեքստում, որոնց պայմաններում արվել է վիճարկվող հայտարարությունը (տե՛ս *Դակտարասի գործը*՝ վերելում հիշատակված, § 43):

187. Ուստի Դատարանն անհրաժեշտ է համարել որոշել, թե արդյոք սույն

գործում դիմումատուի նկատմամբ հարուցված քրեական վարույթի արդյունքը կասկածի տակ էր դրել նրա անմեղությունը, չնայած որ նրա մեղավորությունը չէր ապացուցվել:

188. Դատարանը նշում է, որ դիմումատուի նկատմամբ հարուցված քրեական վարույթը կարճվել էր մինչդատական փուլում դատախազի 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի որոշմամբ ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի նախկին 2-րդ մասի 2-րդ կետով սահմանված հիմքով, որով թույլատրվում էր վարույթի կարճում այն դեպքում, եթե դատախազի կարծիքով մեղադրյալը քավել էր կատարած արարքը՝ տուժելու եւ այլ զրկանքների միջոցով, որոնց նա ենթարկվել էր կատարած արարքի հետ կապված: Դատախազի որոշումը ներպետական դատարանների կողմից թողնվել էր անփոփոխ:

189. Հաշվի առնելով դատախազի՝ 2004 թվականի օգոստոսի 30-ի որոշումը՝ Դատարանը նշում է, որ այս որոշումը ձեւակերպվել է այնպես, որ կասկած չի առաջացել այն առումով, որ դատախազի կարծիքով դիմումատուն հանցանք է կատարել: Մասնավորապես, դատախազը սկզբում ամփոփ տեսքով հավաքել է գործի փաստական հանգամանքները, ինչպես նշված է եղել դիմումատուի դեմ ներկայացված մեղադրանքի մեջ, եւ ներկայացրել այնպես, որ դրանով առաջարկվում էր հաստատել, որ ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն գործել էր ինքնապաշտպանության նկատառումներով, իսկ դիմումատուն կանխամտածված վնասվածքներ էր հասցրել նրան: Այնուհետեւ դատախազը եզրակացրել էր, որ նպատակահարմար չէր քրեական հետապնդում իրականացնել դիմումատուի նկատմամբ, քանի որ կատարվածի պատճառով նա նույնպես վնասվել էր: Սա նշելով՝ դատախազը հատուկ օգտագործել էր «հանցանքի կատարման պահին [դիմումատուն] եւս կրել է ... վնաս» եւ «զրկանքներ կրելով [դիմումատուն] քավել է իր մեղքը» բառերը (տե՛ս վերելում՝ 82-րդ պարբերությունը):

190. Թե՛ Վերաքննիչ դատարանը եւ թե՛ Վճռաբեկ դատարանն անփոփոխ են թողել այս որոշումը եւ ըստ էության չեն առարկել դրա դեմ: Ավելին, այդպիսով երկու դատարաններն էլ գտել են, որ անհրաժեշտ էր հաստատել այն, որ դիմումատուի պնդումն այն մասին, որ նա գործել էր ինքնապաշտպանության

նկատառումներով, անհիմն էր: Պետք է նշել, որ դատարաններում իրականացվող վարույթներով չի որոշվել դիմումատուին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու հարցը, այլ որոշվել է այն հարցը, թե արդյոք անհրաժեշտ էր կարճել գործը՝ դատախազի կողմից ներկայացված հիմքերով: Այսպիսով, չի կարելի ասել, որ այս վարույթները հանգեցրել են կամ նպատակաուղղված են եղել հանգեցնելու դիմումատուի «մեղավորությունն օրենքի համաձայն ապացուցելուն»:

191. Վերջապես Դատարանը նկատում է, որ ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի նախկին 2-րդ մասի 2-րդ կետով նախատեսված՝ քրեական վարույթը կարճելու հիմքն ինքնին ենթադրում էր, որ մեղսագրվող արարքի կատարումը վիճարկման ոչ ենթակա փաստ էր:

192. Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ Դատարանը համարում է, որ դիմումատուի դեմ քրեական գործի կարճման համար դատախազի կողմից ներկայացված պատճառները եւ դատարանների կողմից ՔԴՕ-ի 37-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետի հիման վրա այն անփոփոխ թողնելն անմեղության կանխավարկածի խախտում էին:

193. Համապատասխանաբար տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետի խախտում:

III. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 14-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄԸ, ՈՐԸ ԴԻՏԱՐԿՎՈՒՄ Է ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 3-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ

194. Դիմումատուն բողոքել է, որ իր նկատմամբ ցուցաբերվել է վատ վերաբերմունք իր քաղաքական հայացքների համար: Նա հիմնվել է Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածի վրա, որը դիտարկվում է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հետ միասին՝ սահմանելով, որ՝

«Սույն Կոնվենցիայում շարադրված իրավունքներից եւ ազատություններից օգտվելն ապահովվում է առանց խտրականության, այն է՝ անկախ սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, լեզվից, կրոնից, քաղաքական կամ այլ համոզմունքից, ազգային կամ սոցիալական ծագումից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելուց, գույքային դրությունից, ծննդից կամ այլ դրությունից»:

Ա. Ընդունելիությունը

195. Դատարանը նշում է, որ այս բողոքը կապված է 3-րդ հոդվածի համաձայն քննվող բողոքի հետ, եւ ուստի նույն ձեւով պետք է հայտարարվի ընդունելի:

Բ. Ըստ էության քննությունը*1. Կողմերի փաստարկները**ա) Կառավարությունը*

196. Կառավարությունը նշել է, որ դիմումատուն չի կարողացել որեւէ ապացույցով հիմնավորել իր պնդումն այն մասին, որ նրա նկատմամբ ցուցաբերված վերաբերմունքն ունեցել է քաղաքական դրդապատճառներ: Ավելին, նա չի կարողացել ցույց տալ, որ իր նկատմամբ ցուցաբերվել է վերաբերմունք, որը տարբերվում է նման իրավիճակում հայտնված ցանկացած այլ անձի նկատմամբ ցուցաբերված վերաբերմունքից: Ավելի ճիշտ, դիմումատուին տարել են ոստիկանության բաժին հրազեն կրելու կասկածանքով: Նրան հարցաքննել են այդ կասկածի եւ այն վնասվածքի առումով, որը նա ստացել է իր եւ ոստիկանության ծառայողի միջեւ դեպքի հետեւանքով: Դիմումատուն ընդունել է, որ ոստիկանության բաժնում նրան խնդրել են ներկայացնել անձը հաստատող փաստաթուղթ, ինչից ենթադրվում է, որ ոստիկանության ծառայողները տեղյակ չեն եղել, թե ով էր նա, առավել եւս՝ նրա քաղաքական գործունեության մասին: Նույնիսկ ենթադրելով, որ ոստիկանության ծառայողները տեղյակ էին իր քաղաքական գործունեության մասին, ոչինչ չի հուշում, որ նրանց գործողությունները պայմանավորված էին այդ նկատառումներով: Դիմումատուն չի նշել նաեւ ոստիկանության ծառայողների վարքագծում որեւէ նշան կամ նրանց կողմից արված արտահայտություն, որը կարող էր հուշել հակառակը: Նրա պնդումները բացարձակապես հիմնված էին Հայաստանում 2003-2004 թվականների ընդհանուր իրավիճակը բնութագրող մի շարք զեկույցների վրա: Այսպիսով, նա չի կարողացել ներկայացնել հիմնավոր

կասկածից վեր որեւէ ապացույց, եւ չի կարելի ասել, որ նրա նկատմամբ խտրականություն է դրսևորվել քաղաքական դրդապատճառներով՝ 3-րդ հոդվածի հետ դիտարկվող 14-րդ հոդվածի թե՛ նյութաիրավական եւ թե՛ դատավարական երաշխիքների խախտմամբ:

բ) Դիմումատուն

197. Դիմումատուն նշել է, որ առաջին հերթին ինքն ունեցել է բավականին հարուստ քաղաքական կենսագրություն Հայաստանում, եւ հավանական չէր, որ նրա ձերբակալման համար պատասխանատու ոստիկանության ծառայողները տեղյակ չլինեին իր ընդդիմադիր քաղաքական գործունեության մասին: Երկրորդը՝ Դատարանի տրամադրության տակ առկա էին բազմաթիվ զեկույցներ, որոնցով ցույց էր տրվում, որ 2004 թվականի մարտ եւ ապրիլ ամիսներին Հայաստանի իշխանության մարմինները մեծ ճնշում էին գործադրում քաղաքական ընդդիմադիր ուժերի վրա: Երրորդը՝ առկա չէին արժանահավատ ապացույցներ իր ձերբակալման համար, որը պարզապես իրականացվել էր մի անանուն հեռախոսազանգի հիման վրա: Չորրորդը՝ իր ձերբակալման մասին ոստիկանության ծառայողների ցուցմունքները հակասական եւ ոչ իրատեսական էին: Հինգերորդը՝ ձերբակալման ընթացքում նրան հարցեր չէին տրվել ենթադրյալ կասկածանքի մասին, եւ միակ հարցը, որը նրան տրվել էր, վերաբերում էր իր մասնակցությանը ցույցերին, եւ թե ինչ դեր ուներ նա մյուսների՝ դրանց մասնակցելուն նպաստելու գործում: Բոլոր այս գործոններով հաստատվել է այն փաստը, որ նրա ձերբակալությունն իրականացվել էր քաղաքական շարժառիթներով, եւ հետեւաբար նաեւ այն, որ նրա նկատմամբ ցուցաբերվել էր խտրականություն իր քաղաքական հայացքների պատճառով՝ 3-րդ հոդվածի հետ դիտարկվող 14-րդ հոդվածի թե՛ նյութաիրավական եւ թե՛ դատավարական երաշխիքների խախտմամբ:

2. Դատարանի գնահատականը

ա) Արդյոք պատասխանող պետությունը պատասխանատվություն է կրում դիմումատուի քաղաքական հայացքների եւ գործունեության հիմքով դրսևորված վատ վերաբերմունքի համար

198. Ինչպես Դատարանի կողմից սահմանվել է վերելում, պատասխանող պետության ներկայացուցիչները դիմումատուի նկատմամբ նրա՝ արգելանքի տակ գտնվելու ընթացքում դրսևորել են վատ վերաբերմունք՝ խախտելով Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածը: Բացի այդ, դիմումատուն պնդել է, որ տեղի է ունեցել նաեւ 14-րդ հոդվածի առանձին խախտում այն առումով, որ իր նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքն ունեցել է քաղաքական դրդապատճառներ:

199. Խտրականությունը տարբերվող վերաբերմունքի դրսևորումն է համեմատաբար նույն իրավիճակում գտնվող անձանց նկատմամբ՝ առանց որեւէ օբյեկտիվ կամ հիմնավոր պատճառի (տե՛ս *Ուիլիսն ընդդէմ Միացյալ Թագավորության* [*Willis v. United Kingdom*], թիվ 36042/97, § 48, ՄԻԵԴ 2002-IV): Նախկինում Դատարանը քննել է մի շարք գործեր, որոնցում դիմումատուները, Կոնվենցիայի 2-րդ կամ 3-րդ հոդվածների հետ համակցությամբ դիտարկվող 14-րդ հոդվածի համաձայն՝ պնդել են, որ մահը կամ վատ վերաբերմունքը խտրականության, մասնավորապէս՝ ռասայական ատելության դրսևորման արդյունք է եղել: Դատարանը գտել է, որ ռասայական հիմքով բռնությունը վիրավորում է մարդկային արժանապատվությունը եւ, հաշվի առնելով դրա կործանարար հետեւանքները, իշխանության մարմիններից պահանջվում է հատուկ զգոնություն եւ վճռորոշ քայլերի ձեռնարկում: Այդ իսկ պատճառով իշխանության մարմինները պետք է օգտագործեն բոլոր հասանելի միջոցները՝ պայքարելու ռասիզմի եւ ռասայական հիմքով բռնության դէմ՝ այդպիսով ամրապնդելով հասարակության՝ ժողովրդավարության մասին պատկերացումները, որում բազմազանությունն ընկալվում է ոչ թէ որպէս սպառնալիք, այլ որպէս դրա կատարելագործման աղբյուր (տե՛ս *Նաչովան եւ այլք ընդդէմ Բուլղարիայի* [ՄՊ] [*Nachova and Others v. Bulgaria* [GC]], թիվ 43577/98 եւ 43579/98, § 145, ՄԻԵԴ 2005-VII, *Բեկոսը եւ Կուտրոպուլոսն ընդդէմ Հունաստանի* [*Bekos and Koutropoulos v. Greece*], թիվ 15250/02, § 63, ՄԻԵԴ 2005-XIII (քաղվածքներ) եւ *Ստոյկան ընդդէմ Ռումինիայի* [*Stoica v. Romania*], թիվ 42722/02,

§ 126, 2008 թվականի մարտի 4):

200. Դատարանը համարում է, որ վերոհիշյալը կիրառվում է նաև այնպիսի գործերի դեպքում, երբ հայտարարվում է, որ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածին հակասող վերաբերմունքը դրսևորվել է՝ ելնելով քաղաքական դրդապատճառներից: Այն վերահաստատում է, որ բազմակարծությունը, հանդուրժողականությունը եւ լայն մտածելակերպը «ժողովրդավարական հասարակության» առանձնահատկություններն են (տե՛ս *Լինդոն, Օթչակովսկի-Լաուրենսը եւ Ջուլին ընդդեմ Ֆրանսիայի* [ՄՊ] [*Lindon, Otchakovsky-Laurens and July v. France* [GC]], թիվ 21279/02 եւ 36448/02, § 45, ՄԻԵԴ 2007-IV): Քաղաքական բազմակարծությունը, որը ենթադրում է քաղաքական բազմազան հայացքների եւ շարժումների խաղաղ գոյակցություն, առանձնակի կարեւորություն է ներկայացնում օրենքի գերակայության վրա հիմնված ժողովրդավարական հասարակության գոյատևման համար, իսկ քաղաքական տարակարծությունը ճնշելու, վերացնելու կամ դրանից խուսափելու կամ քաղաքական տարակարծություն ունեցող կամ այն բարձրաձայնող անձանց պատժելու նպատակով պետության ներկայացուցիչների կողմից իրականացվող բռնության գործողությունները վտանգում են ժողովրդավարական հասարակության սկզբունքներն ու արժեքները:

201. Դիմումատուի կողմից, ինչպես ձեւակերպված է, 14-րդ հոդվածի խախտման վերաբերյալ բողոքի ներկայացման դեպքում Դատարանի խնդիրն է պարզել, թե արդյոք դիմումատուի նկատմամբ վատ վերաբերմունքը դրսևորվել է քաղաքական դրդապատճառներով, ինչը հանգեցրել է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հետ դիտարկվող 14-րդ հոդվածի խախտման:

202. Դատարանն այս առնչությամբ նշում է, որ ապացույցներն ուսումնասիրելիս այն կիրառել է «հիմնավոր կասկածից վեր» ապացույցի չափանիշը: Այդուհանդերձ, այն երբեւէ չի ունեցել նշված չափանիշը կիրառող ազգային իրավական համակարգերի մոտեցումը որդեգրելու նպատակ: Դատարանի դերը կայանում է ոչ թե մեղավորության կամ քաղաքացիական պատասխանատվության հարցը որոշելու, այլ Պայմանավորվող պետությունների՝ Կոնվենցիայի համաձայն ստանձնած պատասխանատվության հարցը որոշելու

մեջ: Կոնվենցիայի 19-րդ հոդվածով նախատեսված՝ Դատարանի խնդրի առանձնահատկությամբ (Կոնվենցիայով ամրագրված հիմնարար իրավունքների ապահովման հարցում ապահովել Պայմանավորվող պետությունների ներգրավվածությունը) է պայմանավորված ապացույցների եւ ապացուցման հետ կապված հարցերի նկատմամբ դրա մոտեցումը: Դատարանի վարույթներում ապացույցների ընդունելիության հարցում որեւէ դատավարական խոչընդոտ կամ դրա գնահատման նախանշված բանաձեւ չկա: Այն ընդունում է այնպիսի եզրակացություններ, որոնք իր կարծիքով հիմնավորվում են ապացույցների, այդ թվում՝ փաստերի կամ կողմերի կողմից ներկայացվող փաստարկների արդյունքում առաջ եկած եզրահանգումների անկախ գնահատմամբ: Դատարանի հաստատված նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ ապացույցը կարող է բխել միաժամանակ գոյություն ունեցող՝ բավականաչափ հիմնավորված, պարզ եւ համահունչ եզրահանգումներից կամ նմանատիպ փաստերի անհերքելիության կանխավարկածից (տե՛ս *Նաչովայի եւ այլոց գործը* [ՄՊ]՝ վերելում հիշատակված, § 147):

203. Անդրադառնալով սույն գործի հանգամանքներին՝ Դատարանը հաշվի է առնում այն ընդհանուր համատեքստը, որում դիմումատուն ձերբակալվել էւ կալանավորվել է: Այդ առումով՝ Դատարանը նշում է, որ վերջերս տեղեկացել է, որ 2004 թվականի մարտից մինչեւ ապրիլն ընկած ժամանակահատվածում, որը Հայաստանում քաղաքական խոցելիության ժամանակաշրջան էր, առկա էր ցույցերին ընդդիմության ակտիվիստների մասնակցությունը զսպելու կամ կանխելու կամ մասնակցության համար ցուցարարներին պատժելու վարչական գործելակերպ (տե՛ս *Հակոբյանը եւ այլք ընդդեմ Հայաստանի* [*Hakobyan and Others v. Armenia*], 34320/04, §§ 90-99, 2012 թվականի ապրիլի 10): Սույն գործում առկա են մի շարք տարրեր, որոնց հիման վրա Դատարանը կարող է գալ այնպիսի եզրահանգման, որ սույն գործում դիմումատուն նշված վարչական գործելակերպի զոհն է դարձել:

204. Ի սկզբանե Դատարանը նկատում է, որ դիմումատուն ընդդիմության ակտիվ անդամներից է եղել: Վերոհիշյալ ժամանակահատվածի ընթացքում նա մասնակցել է ընդդիմադիր կուսակցությունների կողմից կազմակերպված

հանրահավաքներին, իսկ դրանցից կարճ ժամանակ անց ձերբակալվել է: Անդրադառնալով դիմումատուի ձերբակալման որոշ հանգամանքներին՝ Դատարանը նշում է մի շարք այլ վերաբերելի գործոններ:

205. Առաջին, դիմումատուի ձերբակալման սկզբնական պատճառն անուղղակիորեն կապված է եղել 2004 թվականի ապրիլի 12-ին տեղի ունեցած հանրահավաքին իր մասնակցության հետ: Ճշմարիտ է, որ իր ձերբակալման պատճառը, որպես այդպիսին, եղել է ոչ թե ցույցին իր մասնակցությունը, այլ՝ այն ենթադրությունը, որ ցույցի ժամանակ նա անօրինական հրազեն է կրել: Այնուամենայնիվ, այս ենթադրությունը հիմնված է եղել միայն 2004 թվականի ապրիլի 23-ին՝ ժամը 17:05-ին Արտաշատի ոստիկանության բաժին ստացված անանուն հեռախոսազանգի վրա: Այս ենթադրությունը հիմնավորելու կամ ոստիկանության բաժին նման հեռախոսազանգ իսկապես ստացված լինելու փաստը հաստատելու համար որեւէ օբյեկտիվ ապացույց, ինչպես օրինակ՝ այդ հեռախոսազրույցի ձայնագրությունը, առկա չէ, ինչը կարող է հարցականի տակ դնել նշված փաստի հավաստիությունը: Այդ հեռախոսազրույցի մանրամասն վերծանումը նույնպես առկա չէ:

206. Երկրորդ, Դատարանն անհավատալի է համարում, որ նման հեռախոսազանգ ստանալուց հետո ոստիկանության ծառայողները նույնիսկ չեն փորձել ստուգել զանգողի ինքնությունը կամ տրամադրվող տեղեկությունների հավաստիությունը, այլ գրեթե անմիջապես, մեկ ժամվա ընթացքում, ձերբակալել են դիմումատուին այդպիսի կասկածելի հիմքով՝ առանց լրացուցիչ հետաքննության: Դատարանը չի կարող նաեւ չկարելուրել այն փաստը, որ ձերբակալումն իրականացվել է առանց քննություն իրականացնող մարմինների կողմից տրվող՝ ներպետական իրավունքով պահանջվող համապատասխան որոշում կայացվելու (տե՛ս վերելում՝ 100-րդ պարբերությունը):

207. Երրորդ, դիմումատուին ոստիկանության բաժին բերելուց հետո նրա նկատմամբ եղած նախնական կասկածներն ամբողջովին մոռացվել են: Դիմումատուին նույնիսկ չեն հարցաքննել այդ կասկածների առնչությամբ, փոխարենը Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի 182-րդ

հողվածի հիման վրա նրա դեմ վարչական գործ է հարուցվել՝ ոստիկանության ծառայողների օրինական կարգադրություններին չենթարկվելու եւ նրանց վիրավորական արտահայտություններ ուղղելու համար, հավանաբար ձերբակալման ժամանակ իր վարքի պատճառով: Նախնական կասկածների առնչությամբ ձեռնարկված քննչական միակ գործողությունը, ըստ երեւոյթին, դիմումատուի տան խուզարկումն է եղել, որի թույլտվությունը տրվել է դիմումատուի ձերբակալումից չորս օր հետո եւ իրականացվել դրանից եւս երկու օր հետո (տե՛ս վերելում՝ 41-րդ եւ 43-րդ պարբերությունները): Նշված քննչական գործողությունն արագ իրականացնելու ձգտում չունենալն էապես հակասում է այն շտապողականությանը, որով կատարվել էր դիմումատուի ձերբակալումը:

208. Չորրորդ, Դատարանը չի կարող ուշադրություն չդարձնել ձերբակալումն իրականացրած՝ ոստիկանության երկու ծառայողների՝ դիմումատուի ձերբակալման պատճառների վերաբերյալ հակասական ցուցմունքներին: Մասնավորապես, ոստիկանության ծառայող Ա.Ս.-ն ընդունել է, որ ինքը պարզել է դիմումատուի ձերբակալման պատճառները միայն վերջինիս ոստիկանության բաժին տանելուց հետո (տե՛ս վերելում՝ 25-րդ եւ 63-րդ պարբերությունները): Դատարանն անհավանական է համարում այն, որ անօրինական հրազեն կրելու կասկածանքով անձին ձերբակալելու հրաման տալիս ոստիկանության ծառայողին չեն տեղեկացրել նման կարեւոր փաստի մասին՝ հատկապես հաշվի առնելով ձերբակալումն իրականացնող անձին սպառնացող հնարավոր վտանգը: Բացի այդ, ոստիկանության ծառայող Ռ.Ս.-ն ընդունել է, որ ինքը դիմումատուին ոստիկանության բաժին «խոսելու համար» տանելու հրաման է ստացել, իսկ հրազենի մասին որեւէ բան չի նշվել (տե՛ս վերելում՝ 64-րդ պարբերությունը): Ավելին, ոստիկանության ծառայող Ա.Ս.-ն հաստատել է, որ այդ խոսակցությունը վերաբերել է ցույցերին (տե՛ս վերելում՝ 63-րդ պարբերությունը):

209. Հինգերորդ, ոչ միայն հետագա պատշաճ քննություն չի իրականացվել դիմումատուի նկատմամբ եղած նախնական կասկածների առնչությամբ, այլ նաեւ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի 182-րդ հոդվածի հիման վրա նրա դեմ հարուցված վարչական գործը կարճվել է, եւ ոստիկանության բաժնում տեղի ունեցած միջադեպից ու դիմումատուին քրեական նոր մեղադրանք

(նստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին ֆիզիկական բռնության ենթարկելու համար) ներկայացվելուց հետո այն չի վերսկսվել:

210. Հաշվի առնելով բոլոր վերոնշյալ գործոնները՝ Դատարանը համարում է, որ սույն գործում կան անհերքելի տարրեր, որոնք կասկածի տակ են դնում, թե արդյոք դիմումատուի ձերբակալման եւ հետագա վարչական վարույթների իրական պատճառները եւ նստիկանության համապատասխան նյութերում նշված պատճառները նույնն էին: Այնուհետեւ այն նշում է, որ Դատարանի տրամադրության տակ գտնվող նյութերը թույլ են տալիս կատարել այն պարզ ու համահունչ եզրակացությունը, որ դիմումատուն վերոնշյալ վարչական գործելակերպի (տե՛ս վերելում՝ 205-րդ պարբերությունը) զոհն է դարձել, եւ որ վերջինիս ձերբակալման իրական պատճառը եղել է ընդդիմության կողմից կազմակերպված ցույցերին մասնակցելուց հետ պահելը կամ մասնակցության համար պատժելը:

211. Հանգելով այս եզրակացությանը՝ Դատարանը հաշվի է առնում այն փաստը, որ այն պետք է պարզի, թե արդյոք քաղաքական դրդապատճառներով ձերբակալման ընթացքում դիմումատուի նկատմամբ նստիկանության ծառայողների կողմից դրսևորված վատ վերաբերմունքը կապված է եղել նրա քաղաքական հայացքների հետ: Այս առումով Դատարանը նշում է, որ վերոնշյալ զեկույցներից մի քանիսում նշված են որոշ ենթադրություններ նստիկանությունում ձերբակալվածներին պահելու վայրում համապատասխան ժամանակահատվածի ընթացքում ընդդիմության համակիրների նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ (տե՛ս վերելում՝ 127-րդ պարբերությունը): Այդուհանդերձ, Դատարանը չի կարող հաշվի չառնել այն փաստը, որ սույն գործում Դատարանի միակ նպատակն է հաստատել, թե արդյոք դիմումատուի նկատմամբ վատ վերաբերմունքը քաղաքական դրդապատճառներ է ունեցել:

212. Դատարանը նշում է, որ չի բացառում, որ խտրականության ենթադրյալ դրսևորման որոշ դեպքերում այն կարող է պատասխանող Կառավարությունից պահանջել հերքել խտրականության դրսևորման վիճելի պնդումը, այլապես այն կարող է այդ հիմքով Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածի խախտում արձանագրել:

Այնուամենայնիվ, եթե առկա է պնդում, ինչպես տվյալ դեպքում, որ բռնի գործողությունը բխել է քաղաքական անհանդուրժողականությունից, ապա նման մոտեցումը կնշանակի պատասխանող Կառավարությունից պահանջել ապացուցել համապատասխան անձի նկատմամբ սուբյեկտիվ վերաբերմունքի բացակայության փաստը: Թեև շատ երկրների իրավական համակարգերում քաղաքականության կամ որոշման մեջ խտրականության դրսևորումն ապացուցելու համար զբաղվածության կամ ծառայությունների մատուցման ոլորտում խտրականության ենթադրյալ դրսևորման մտադրությունն ապացուցելու կարիք չկա, սակայն այս մոտեցումը չի կարող կիրառվել այն դեպքում, երբ առկա է պնդում, որ բռնի գործողությունը բխել է քաղաքական դրդապատճառներից (տե՛ս, *mutatis mutandis*, *Նաչովայի եւ այլոց գործը* [ՄՊ]՝ վերելում հիշատակված, § 147, *եւ Բեկոսի եւ Կուտրոպուկոսի գործը*՝ վերելում հիշատակված, § 63):

213. Սույն գործում դիմումատուն պնդել է, որ ոստիկանությունում ձերբակալվածներին պահելու վայրում իր նկատմամբ դրսևորված բռնի վարքագիծը պայմանավորված է եղել այն փաստով, որ ինքը քաղաքական ընդդիմության անդամ էր: Դիմումատուին ոստիկանության բաժին տանելիս, ոստիկանության բաժնում եւ դիմումատուի նկատմամբ վատ վերաբերմունք դրսևորելիս ոստիկանության ծառայողները պարբերաբար քաղաքական բնույթի դիտարկումներ են կատարել: Մասնավորապես, ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ն, մինչեւ դիմումատուին հարվածելով կամ խփելով ֆիզիկական բռնության ենթարկելը, ասել է. «դա նրանց երկիրն է, եւ նրանք կարող էին անել ինչ ուզում էին եւ այն, ինչ [դիմումատուն եւ քաղաքական ընդդիմության մյուս համակիրները] փորձում էին անել, այսինքն՝ կառավարության փոփոխությունը, ապարդյուն էր» (տե՛ս վերելում՝ 36-րդ պարբերությունը): Բացի այդ, ոստիկանության ծառայող Ա.Կ.-ն իրեն ծեծի ենթարկելիս հարցրել է, թե ընդդիմության առաջնորդներից ով էր խրախուսում նրա գործունեությունը (տե՛ս վերելում՝ 38-րդ պարբերությունը):

214. Դատարանը նշում է, որ դիմումատուի պնդումները ստուգելու որեւէ օբյեկտիվ եղանակ չկա: Ճշմարիտ է, որ դիմումատուի՝ քաղաքական դրդապատճառներով պայմանավորված ձերբակալումը սուր քննադատությունների եւ լուրջ մտահոգությունների տեղիք է տալիս:

Այդուհանդերձ, դա բավարար չէ եզրակացնելու, որ վատ վերաբերմունքը, որպես այդպիսին, նույնպես պայմանավորված է եղել քաղաքական դրդապատճառներով: Դատելով գործի հանգամանքներից՝ չի կարելի բացառել, որ դիմումատուի նկատմամբ վատ վերաբերմունք է ցուցաբերվել՝ ոստիկանության ծառայող Հ.Մ.-ին պատճառած վնասվածքի համար վրեժ լուծելու նպատակով: Չի կարելի բացառել նաև, որ ոստիկանության ծառայողների բռնի վարքագիծը պայմանավորված է եղել դիմումատուի հետ առերեսման փաստով կամ ոստիկանության բռնի ուժի գործադրման պատճառներով, որոնք հնարավոր չէ բացատրել: Թեև նման գործողությունները պետք է արժանանան անվերապահ դատապարտման եւ որեւէ պարագայում չպետք է արդարացվեն կամ ներվեն, Դատարանը չի կարող հիմնավոր կասկածից վեր եզրակացնել, որ դիմումատուի նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքը պայմանավորված է եղել իր քաղաքական հայացքներով:

215. Վերջապես, Դատարանը չի համարում, որ դիմումատուի նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքի ենթադրյալ քաղաքական դրդապատճառի առնչությամբ իշխանության մարմինների կողմից արդյունավետ քննություն չիրականացնելու փաստի հիման վրա պետք է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի նյութաիրավական ասպեկտի հետ դիտարկվող 14-րդ հոդվածի ենթադրյալ խախտման հետ կապված ապացուցման պարտականությունը փոխանցվի պատասխանող Կառավարությանը: Իշխանության մարմինների կողմից իրենց դատավարական պարտավորությունների կատարման հարցն առանձին խնդիր է, որին Դատարանը կանդրադառնա ներքեւում (տե՛ս *Նաչովայի եւ այլոց գործը* [ՄՊ]՝ վերելում հիշատակված, § 157 եւ *Բեկոսի եւ Կուտրոպուլոսի գործը*՝ վերելում հիշատակված, § 66):

216. Ամփոփելով՝ Դատարանը, գնահատելով բոլոր համապատասխան տարրերը, չի համարում, որ հիմնավոր կասկածից վեր ապացուցվել է, որ ոստիկանության կողմից դիմումատուի նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքը պայմանավորված է եղել քաղաքական դրդապատճառներով:

217. Ուստի Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի նյութաիրավական հայեցակետի հետ դիտարկվող 14-րդ հոդվածի խախտում տեղի չի ունեցել:

- բ) Արդյոք պատասխանող պետությունը կատարել է դիմումատուի նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքի հնարավոր քաղաքական դրդապատճառների առնչությամբ քննություն իրականացնելու իր պարտավորությունը

218. Դատարանը համարում է, որ բռնությամբ ուղեկցվող միջադեպեր քննելիս պետական մարմինները լրացուցիչ պարտավորություն են ստանձնում ձեռնարկելու բոլոր անհրաժեշտ քայլերը՝ քաղաքական ցանկացած դրդապատճառ բացահայտելու եւ պարզելու, թե արդյոք տարբերվող քաղաքական հայացքների նկատմամբ անհանդուրժողականությունն իր դերն է ունեցել այդ դեպքերում: Այդ պարտավորությունը չկատարելը եւ քաղաքական նկատառումներով պայմանավորված բռնությունը որեւէ քաղաքական երանգ չունեցող գործերի հետ նույն հիմքով քննելը կնշանակի աչք փակել այն գործողությունների հատուկ բնույթի վրա, որոնցով հատկապես խախտվում են հիմնարար իրավունքները: Էապես տարբեր իրավիճակները կարգավորելու եղանակների միջեւ տարբերակում չկատարելը կարող է հանգեցնել չհիմնավորված վերաբերմունքի, որը չի համապատասխանում Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածին (տե՛ս, *mutatis mutandis*, Նաչովան եւ այլք ընդդեմ Բուլղարիայի, թիվ 43577/98 եւ 43579/98, § 158, 2004 թվականի փետրվարի 26, եւ Բեկոսի եւ Կուտրոպուլոսի գործը՝ վերելում հիշատակված, § 69):

219. Հայտնի է, որ քաղաքական դրդապատճառների առկայության փաստի ապացուցումը չափազանց դժվար է գործնականում: Բռնի գործողության քաղաքական հնարավոր երանգների առնչությամբ քննություն իրականացնելու՝ պատասխանող պետության պարտավորությունը ենթադրում է հնարավոր, սակայն ոչ ծայրահեղ ջանքերի գործադրում: Իշխանության մարմինները պետք է ձեռնարկեն բոլոր այն քայլերը, որոնք ողջամիտ են տվյալ հանգամանքներում՝ հավաքելու ու ապահովելու ապացույցները, պարզելու ճշմարտությունը բացահայտելու համար բոլոր գործնական միջոցները եւ ընդունելու ամբողջովին հիմնավորված, անկողմնակալ եւ օբյեկտիվ որոշումներ՝ բաց չթողնելով կասկած

հարուցող որեւէ փաստ, որը կարող է քաղաքական նկատառումներով ցուցաբերված բռնության ցուցիչ հանդիսանալ (տե՛ս, *mutatis mutandis*, *Նաչովայի եւ այլոց գործը*՝ վերելում հիշատակված, § 159, եւ *Բեկոսի եւ Կուտրոպուլոսի գործը*՝ վերելում հիշատակված, § 69):

220. Այնուհետեւ Դատարանը համարում է, որ քաղաքական դիրքորոշումների եւ բռնության գործողության միջեւ հնարավոր կապի առկայության փաստի առնչությամբ իշխանության մարմինների կողմից քննություն իրականացնելու պարտավորությունն իրենց՝ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածից բխող դատավարական պարտավորությունների հայեցակետերից է, սակայն այն կարող է դիտվել նաեւ որպէս իրենց՝ Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածով սահմանված պարտավորություններից (3-րդ հոդվածով ամրագրված հիմնարար արժեքների ապահովումը՝ առանց խտրականության) անուղղակիորեն բխող պարտավորություն: Այդ երկու դրույթների փոխազդեցության շնորհիվ սույն գործում առկա խնդիրները, ինչպէս նաեւ նմանատիպ այլ խնդիրներ, կարող են ուսումնասիրվել միայն նշված երկու դրույթներից մեկի համաձայն՝ առանց մյուսի համաձայն որեւէ խնդրի առաջացման, կամ կարող է անհրաժեշտություն առաջանալ, որ դրանք ուսումնասիրվեն երկու հոդվածների համաձայն: Յուրաքանչյուր գործի ժամանակ այս հարցի լուծումը կարող է տարբեր լինել՝ կախված առկա փաստերից եւ ներկայացված պնդումների բնույթից (տե՛ս *Նաչովայի եւ այլոց գործը* [ՄՊ]՝ վերելում հիշատակված, § 161, եւ *Բեկոսի եւ Կուտրոպուլոսի գործը*՝ վերելում հիշատակված, § 70):

221. Սույն գործում Դատարանն արդեն պարզել է, որ Հայաստանի իշխանությունները, միջադեպի առնչությամբ արդյունավետ քննություն չանցկացնելով, խախտել են Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածը: Այն համարում է, որ պետք է առանձին ուսումնասիրի նաեւ ենթադրյալ քաղաքական դրդապատճառների եւ ոստիկանության կողմից դիմումատուի նկատմամբ ոտնձգության միջեւ հնարավոր պատճառահետեւանքային կապի առնչությամբ քննություն չիրականացնելու վերաբերյալ բողոքը:

222. Դատարանը նշում է, որ դիմումատուն քննություն իրականացնող

մարմիններին բազմաթիվ առիթներով պնդել է, որ իր նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքը կապված է եղել ընդդիմության կողմից կազմակերպված ցույցերին իր մասնակցության հետ, եւ ունեցել է քաղաքական դրդապատճառներ եւ պահանջել է, որ այդ հանգամանքի առնչությամբ քննություն իրականացվի, իսկ մեղավորները պատժվեն (տե՛ս վերելում՝ 36-րդ, 38-րդ, 45-րդ, 61-րդ եւ 80-րդ պարբերությունները): Երկու այլ վկաներ այս պնդումը հիմնավորող փաստարկներ են ներկայացրել (տե՛ս վերելում՝ 59-րդ եւ 60-րդ պարբերությունները): Վերջապես Դատարանը նկատում է, որ Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանը նշել է ձերբակալման հիմքերի բացակայության մասին (տե՛ս վերելում՝ 46-րդ պարբերությունը):

223. Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ Դատարանը համարում է, որ քննություն իրականացնող մարմիններն ունեցել են հավաստի եւ բավարար տեղեկություններ, որոնց հիման վրա ակնհայտ էր դառնում նախնական ստուգում եւ, կախված արդյունքից, դիմումատուի նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքի հնարավոր քաղաքական դրդապատճառների առնչությամբ քննություն իրականացնելու անհրաժեշտությունը:

224. Այդուհանդերձ, իշխանության մարմինները գրեթե ոչինչ չեն արել այս տեղեկությունները ստուգելու համար: Ոստիկանության միայն երկու ծառայողներից՝ Ա.Մ.-ից եւ Ռ.Ս.-ից հարցրել էին, թե արդյոք իրենք տեղյակ էին եղել դիմումատուի քաղաքական պատկանելիության մասին, սակայն սա չի կարող համարվել նման լուրջ պնդման առնչությամբ քննություն կատարելու իրական փորձ եւ, ըստ էության, պարզապես ձեւական բնույթ է կրել (տե՛ս վերելում՝ 23-րդ եւ 24-րդ պարբերությունները): Այլ հարցեր չեն տրվել, իսկ ոստիկանության մյուս ծառայողները, այդ թվում՝ Հ.Մ.-ն եւ Ա.Կ.-ն, որոնց դիմումատուն ուղղակիորեն մատնանշել է որպես իր նկատմամբ բռնի գործողություններ կատարելուց առաջ եւ հետո քաղաքական տեսանկյունից անհանդուրժողական հայտարարություններ արած անձանց, նույնիսկ չեն հարցաքննվել այդ պնդումների առնչությամբ: Ոչ մի փորձ չի կատարվել՝ պարզելու դիմումատուի ձերբակալման հանգամանքները, այդ թվում՝ բազմաթիվ անճշտություններ եւ ձերբակալման հնարավոր քաղաքական երանգը մատնանշող այլ տարրեր, իսկ ներկայացված նյութերից ոչ

մի եզրակացություն չի արվել: Ուստի Դատարանը եզրակացնում է, որ իշխանության մարմինները չեն կատարել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հետ դիտարկվող 14-րդ հոդվածով սահմանված իրենց պարտավորությունը, այն է՝ ձեռնարկել բոլոր հնարավոր քայլերը՝ պարզելու, թե արդյոք դիմումատուի նկատմամբ դրսևորված վատ վերաբերմունքը ցուցաբերվել է խտրականության հիմքով:

225. Ուստի տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի դատավարական հայեցակետի հետ դիտարկվող 14-րդ հոդվածի խախտում:

IV. ԿՈՆՎԵՆՅԱՅԻ ՄՅՈՒՍ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐԸ

226. Դիմումատուն նաեւ ներկայացրել է մի շարք բողոքներ՝ Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի, 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 10-րդ եւ 11-րդ հոդվածների առնչությամբ:

227. Հաշվի առնելով իր տրամադրության տակ գտնվող բոլոր նյութերը, եւ այնքանով, որքանով այդ բողոքների քննությունը գտնվում է իր իրավասության շրջանակներում, Դատարանը գտնում է, որ դրանք չեն պարունակում Կոնվենցիայով կամ դրան կից արձանագրություններով սահմանված իրավունքների եւ ազատությունների խախտման որեւէ հատկանիշ: Հետեւաբար գանգատն այդ մասով պետք է մերժվի ակնհայտ անհիմն լինելու հիմքով՝ համաձայն Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ եւ 4-րդ կետերի:

V. ԿՈՆՎԵՆՅԱՅԻ 41–ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ

228. Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածի համաձայն՝

«Եթե Դատարանը գտնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի կամ դրան կից արձանագրությունների խախտում, իսկ համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմի ներպետական իրավունքն ընձեռում է միայն մասնակի հատուցման հնարավորություն, ապա Դատարանը որոշում է, անհրաժեշտության դեպքում, տուժած կողմին արդարացի փոխհատուցում տրամադրել»:

Ա. Վնասը

229. Դիմումատուն պահանջել է 25 000 եվրո՝ որպես ոչ նյութական վնասի հատուցում:

230. Կառավարությունը հայտարարել է, որ Կոնվենցիայով երաշխավորված որեւէ իրավունք չի խախտվել, ուստի դիմումատուն չի կարող ոչ նյութական վնասի հատուցում պահանջել:

231. Դատարանը համարում է, որ տեղի ունեցած բռնի գործողությունների

հետեւանքով դիմումատուն անկասկած կրել է ոչ նյութական վնաս: Դատարանը, կատարելով իր գնահատումն արդարության սկզբունքի հիման վրա, դիմումատուին շնորհում է 25 000 եվրո՝ որպէս ոչ նյութական վնասի հատուցում:

Բ. Ծախսերը եւ ծախքերը

232. Դիմումատուն նաեւ պահանջել է 4 250 ամերիկյան դոլար (ԱՄՆ դոլար) եւ 3 602.45 ֆունտ ստեռլինգ (ՄԲՏ)՝ որպէս հատուցում Դատարանում կրած ծախսերի եւ ծախքերի համար: Դիմումատուն ներկայացրել է մանրամասն ժամանակացույցեր, որոնցում սահմանված են ներպետական իրավաբանների եւ Մարդու իրավունքների քրդական ծրագրի մեկ իրավաբանի կողմից դիմումատուին մատուցված ծառայությունների ժամավճարի դրույքաչափերը:

233. Կառավարությունը պնդել է, որ ներպետական եւ օտարերկրացի իրավաբանների ծառայությունների մասով պահանջները պատշաճ փաստաթղթային հիմնավորում չունեն, քանի որ դիմումատուն չի ներկայացրել որեւէ պայմանագիր, որը կվկայեր իրավաբանական ծառայությունների մատուցման վերաբերյալ նշված իրավաբանների հետ որեւէ համաձայնության մասին: Ավելին, դիմումատուն օգտվել է չափից շատ իրավաբանների ծառայություններից՝ չնայած այն հանգամանքին, որ գործն այնքան ծավալուն չէր, որով կհիմնավորվեր այդ անհրաժեշտությունը:

234. Դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ դիմումատուին ծախսերի ու ծախքերի համար տրամադրվում է հատուցում միայն այն դեպքում, երբ ցույց է տրվում, որ դրանք իրականում կատարվել են, եղել են անհրաժեշտ եւ դրանց չափը եղել է ողջամիտ: Դատարանը նաեւ կրկին նշում է, որ դատական ծախսերը հատուցվում են միայն այնքանով, որքանով դրանք առնչվում են բացահայտված խախտմանը (տե՛ս *Բեյլերն ընդդէմ Իտալիայի* [ՄՊ] [*Beyeler v. Italy* [GC]], թիվ 33202/96, § 27, ՄԻԵԴ 2000-I). Սույն գործում դիմումատուի մի քանի բողոքներ հայտարարվել են անընդունելի: Այդ պատճառով այս պահանջը չի կարող ամբողջությամբ բավարարվել, եւ պետք է արվի պահանջվող գումարի որոշակի նվազեցում: Դատարանը, կատարելով իր գնահատումն արդարության

սկզբունքի հիման վրա, դիմումատուին շնորհում է 6 000 եվրո՝ ծախսերի եւ ծախքերի համար, որը ենթակա է վճարման ֆունտ ստեռլինգով՝ Միացյալ Թագավորությունում նրա ներկայացուցիչների բանկային հաշվեհամարին:

Գ. Չկատարման դեպքում հաշվարկվող տոկոսադրույքը

235. Դատարանը գտնում է, որ չկատարման դեպքում հաշվարկվող տոկոսադրույքը պետք է հիմնված լինի Եվրոպական կենտրոնական բանկի սահմանած՝ լոմբարդային ռեպոյի տոկոսադրույքի վրա, որին պետք է գումարվի երեք տոկոսային կետ:

ԱՅՍ ՀԻՄՆԱՎՈՐՄԱՍԲ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ՄԻԱԶՄՅՆ՝

1. *Հայտարարում է* դիմումատուի նկատմամբ վատ վերաբերմունքի, արդյունավետ քննություն չիրականացնելու, անմեղ ճանաչվելու իր իրավունքի, քաղաքական դրդապատճառներով պայմանավորված՝ նրա նկատմամբ ցուցաբերված վատ վերաբերմունքի եւ այս պնդման առնչությամբ արդյունավետ քննություն չիրականացնելու վերաբերյալ բաղոքներն ընդունելի, իսկ գանգատը մնացած մասով՝ անընդունելի.

2. *Վճռում է*, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի նյութաիրավական նորմի խախտում՝ դիմումատուին խոշտանգման ենթարկելու առնչությամբ.

3. *Վճռում է*, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի դատավարական նորմի խախտում՝ դիմումատուի՝ վատ վերաբերմունքի մասին պնդումների մասով իշխանության մարմինների կողմից արդյունավետ քննություն չիրականացնելու առնչությամբ.

4. *Վճռում է*, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետի խախտում.

5. *Վճռում է*, որ Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հետ դիտարկվող 14-րդ հոդվածի նյութաիրավական նորմի խախտում տեղի չի ունեցել.

6. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի հետ դիտարկվող՝ Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածի դատավարական նորմի խախտում՝ դիմումատուի՝ քաղաքական դրդապատճառներով պայմանավորված իր նկատմամբ վատ վերաբերմունքի մասին պնդումների մասով իշխանության մարմինների կողմից արդյունավետ քննություն չիրականացնելու առնչությամբ.

7. Վճռում է, որ՝

ա) պատասխանող պետությունը վճիռը Կոնվենցիայի 44-րդ հոդվածի 2-րդ կետին համապատասխան վերջնական դառնալու օրվանից երեք ամսվա ընթացքում պետք է դիմումատուին վճարի հետեւյալ գումարները.

i) ոչ նութական վնասի դիմաց՝ 25 000 եվրո (քսանհինգ հազար եվրո)՝ գումարած գանձման ենթակա ցանկացած հարկ, որը պետք է փոխարկվի պատասխանող պետության արժույթով՝ վճարման օրվա դրությամբ գործող փոխարժեքով.

(ii) ծախսերի եւ ծախքերի դիմաց՝ 6 000 եվրո (վեց հազար եվրո)՝ գումարած դիմումատուից գանձման ենթակա ցանկացած հարկ, որը պետք է փոխարկվի ֆունտ ստեռլինգով՝ վճարման օրվա դրությամբ գործող փոխարժեքով եւ վճարվի Միացյալ Թագավորությունում դիմումատուի ներկայացուցիչների բանկային հաշվեհամարին.

բ) վերը նշված եռամսյա ժամկետի ավարտից հետո՝ մինչեւ վճարման օրը, պետք է հաշվարկվի վերոնշյալ գումարների նկատմամբ պարզ տոկոսադրույք՝ չկատարման ժամանակահատվածում Եվրոպական կենտրոնական բանկի սահմանած՝ լոմբարդային ռեպոյի տոկոսադրույքի չափով՝ գումարած երեք տոկոսային կետ.

8. Մերժում է դիմումատուի՝ արդարացի փոխհատուցման պահանջի մնացած մասը:

Կատարված է անգլերենով եւ գրավոր ծանուցվել է 2012 թվականի հոկտեմբերի 2-ին՝ համաձայն Դատարանի կանոնակարգի 77-րդ կանոնի 2-րդ եւ 3-րդ կետերի :

Սանտիագո Քեսադա

Քարտուղար

Զուսեփ Կասադեայ

Նախագահ